521

S.C. XVIII - 301

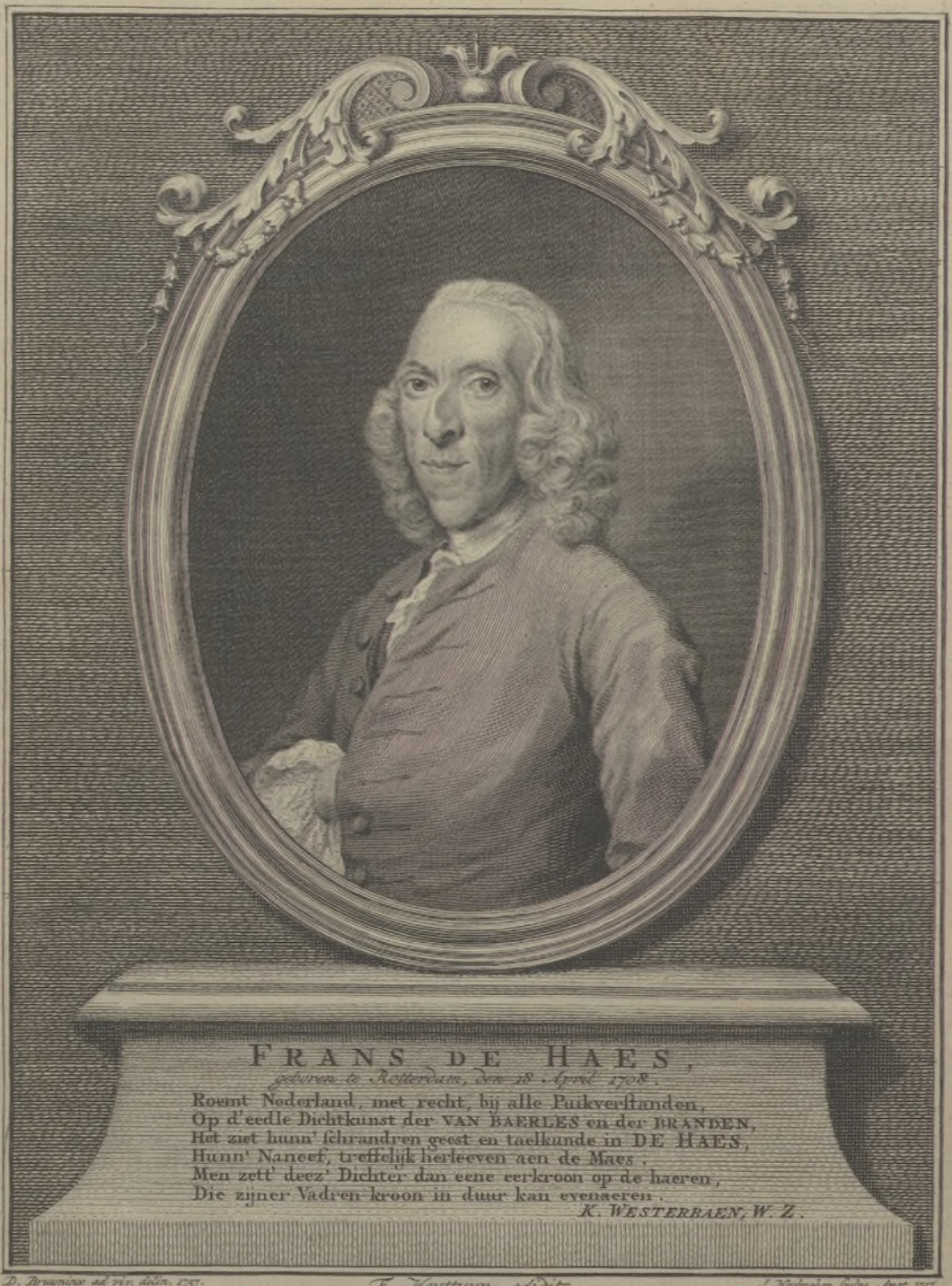

FRANS DE HAES,

geboren te Rotterdam, den 18. April 1708.

Roemt Nederland, met recht, bij alle Puikverstanden,
Op d'eedle Dichtkunst der VAN BAERLES en der BRANDEN,
Het ziet hunn' ſchrandren geest en taelkunde in DE HAES,
Hunn' Naneef, treffelijk herleeven aen de Maes;
Men zett' deez' Dichter dan eene eerkroon op de haeren,
Die zijner Vadren kroon in duur kan evenaeren.

K. WESTERBAEN, W. Z.

D. Bruyningx ad viv. delin. 1757. *F. Houttuyn edidit.* *J. Houbraken fculps. Amst. 1757.*

HET

VERHEERLYKTE EN VERNEDERDE PORTUGAL,

BEGREPEN IN DRIE BOEKEN;

WAER ACHTER GEVOEGD IS

EENE VERZAMELING

VAN

VERSCHEIDE GEDICHTEN;

DOOR

FRANS DE HAES.

Te AMSTELDAM,
By *F. HOUTTUYN.* 1758.

BNP

VOORREDE

DES

DICHTERS.

Zoo waer als het is dat hy zich zachtelyk ſpiegelt die zich aen een' ander ſpiegelt; zoo waer is het ook dat het van het uiterſte belang voor ons menſchen is, de gelegendheit, die zich daertoe opdoet, ons ten nutte te maken. Deze overweging was de grootſte prikkel, die ons, zoodra wy de Rampen, het Portugeſche Koningkryk, voor twee jaren, overgekomen, verſtonden, aenſpoorde om, met behulpe der Kunſte, die wy van onze jeugd af oefenden, iets te ontwerpen 't geen my en myne Landgenooten deed begrypen wat ter bevorderinge van onzen vrede met God' konde dienen, terwyl deszelfs grimmigheit andere Landen zoo vreeslyk beoorloogde; ten einde wy gerechtigheit mogten leeren, eer 's Hemels ſtrenge Oordeelen, waervan de voorboden zoo velc jaren reeds ons tot bekeering vermaenden, tot onzen bodem overſloegen, en dus ons van de heilzame vruchten eener tydige boete deên verſteken zyn.

Schoon ons beſluit ter bereikinge van zoo goed een oogmerk nu reeds geankerd was, dobberden onze gedachten echter nog op den vloed der onzekerheit noopens de beſte wyze om

hetzelve behoorlyk ter uitvoer te brengen. Het eene en andere rypelyk overwegende, ſcheen my noodzakelykst toe het gewicht der Rampen, waer mede Gods ſtraffende hand het Portugeſche Ryk bezocht had, mynen Landgenooten op het klaerſte en krachtigſte voor oogen te moeten ſtellen. En om dit uit te werken, dacht ons volſtrektelyk weder noodig te zyn dat wy een levendig tafereel maelden van den toeſtand, waer in zich Portugal bevond op den vollen middag zyner grootſte heerlykheit; ten einde de ſchaduw der tegenwoordige Vernederinge van zoo magtig een Koningkryk zoo veel ſterker vallen mogte, als het hoog ſel van deszelfs vorigen luister te nader daer by geſteld wierde. Te meer vermits wy, uit verſcheide omſtandigheden, bemerkten dat velen onzer Landslieden onkundig waren noopens den wezenlyken toeſtand van dat Ryk, 't welk, in velerlei opzigten, geen geringe overeenkomst heeft met ons lief Vaderland. En dit was het geen ons aenſpoorde om ook eene korte Schets te teekenen van deszelfs Grondlegginge en verderen Wasdom tot op dien top van Voorſpoed, van waer het, door zyne jongſte Verwoesting, zich, op het onverwachtſte, eensklaps zag nedergebonsd, in dier voege dat 'er luttel of geene hoop is van in een lange reeks van jaren, zoo ooit, weder herſteld te worden.

Om ons bedoelde wit dan behoorlyk te treffen hebben wy,

wy, noopens de Opkomst en verderen Aenwas van dat Ryk tot op onze eeuw, de beste Historieſchryvers, die ons bekend waren, gebezigd. Onder welken wy geen' voortreffelyker, dan den Heer De La Clede, *gevonden hebben. Want dees verhaelt niet alleenlyk de dingen van haren oorſprongk af, maer teffens op eene zeer aengename, vry omſtandige, klare en onpartydige wyze.*

Betreffende nu de jongſte Geſchiedenisſe, of 't gene betrekking heeft tot de laetſte Aerdbevingen en de Rampen, daer uitgeſproten; wy hebben ten dien einde niet alleenlyk opgeſpeurd en gelezen wat by die gelegenheit in het licht is gegeven; waer onder ons van veel gebruik is geweest het zeer naeuwkeurige Bericht van deze Rampen, te Koïmbra, in het begin des jaers 1756, *uitgegeven en in den* Nederlandſchen Postryder *voor de Maend* Mey *van dat jaer geplaetst; maer wy hebben inzonderheit alle zeilen bygezet ter achterhalinge van byzondere Geſchrevene Berichten, door Luiden van eere en trouwe, in die dagen te Lisſabon woonagtig, en van daer naer deze of andere Landen aen hunnen Meesteren of Vrienden, welken by ons bekend waren, afgezonden. Gelyk dus, onder anderen, ons niet luttel te ſtade is gekomen het gezicht der Brieven, door den Conſul hunner Hoog Mog., den Heer* Bosch de La Calmette, *ſedert Slagtmaend* 1755 *tot diep in den Zomer*

des jaers 1756, *den Staten Generael, van tyd' tot tyd, toegezonden.*

Wy hebben ook, zoo veel in ons was, allenthalven de kortbondigheit betracht, en derhalven, om onze Lezers, noopens de Opkomst van Portugal, met geene Fabelen, of ten minſte vele Giſſingen, op te houden, ons eerſte tydbeſtek bepaeld by de Grondlegging des Koningkryks, dat is by de Krooning van Alphonſus, *Zoon van Graef Henrik, tot eerſten Koning van Portugal. En dus zyn we voortgegaen met te beſchouwen wat 'er van merkwaerdigheden, tot aenwas des Ryks betreklyk, verder is voorgevallen onder de regering van deszelfs Opvolgeren, tot op den tegenwoordigen Koning* Joſeph Emanuel *toe. Doch om de zelfde reden, namelyk om de kortheit, zoo veel doenbaer was, te betrachten, hebben wy geen melding gemaekt van die Vorſten, welken tot opbouw des Koningkryks luttel of niets hebben toegebragt.*

Van Poëtiſche Vryheden en Verzieringen hebben wy ons zoo ſpaerzaem, als mooglyk ware, in ons Verheerlykt en Vernederd Portugal, *bediend; vermits wy niet wel kans zagen, en ook niet oorbaer vonden, die geheel ter zyde te ſtellen, waer de gevoeglykheit en kunſtſmaek ons aenſpoorden om hare dienſtvaerdige aenvalligheden, op eene zedige wyze, ons te nut te maken. Des vleien wy ons dat niemant*

mant ten kwade zal duiden dat wy, in ons Eerſte Boek, de Hoofdrivier van Portugal, den Taeg, *als een' Perſoon en tot ons ſprekenden invoeren. Vermits, om van zeer goede ongewyde Schryveren niet eens te reppen, die van het heilige Godsblad zelfs ons verſcheide voorbeelden van figuurlyke ſpreekmanieren aen de hand geven. Voert Moſes, al in den beginne zyner gewyde Geſchiedenisſe, de Slang tot Eva niet ſprekende in? Lezen wy niet, in het XI Hoofdſtuk van het Boek der* Richteren, *van eene geheele Vergaderinge van Boomen, ſprekende tot malkanderen over en weder noopens het verkiezen van eenen Koning. Vloeit het Boek* (*) *van* Job, *dat der Pſalmen, de Profeetſy van* Eſaias *en andere gewyde Schriften niet over van uitdrukkingen, waerdoor aen verſcheide onbezielde dingen, als Bergen, Heuvelen, Diſtelen, Doornen, Wateren, Afgronden en andere elementen en zaken, verſcheide menſchelyke vermogens worden toegeſchreven? Gewislyk ja. Waerom zoude het ons dan minder vryſtaen aen een Rivier het vermogen van te ſpreken toe te ſchryven, of dezelve in de gedaente van een' Grysaerd (hoedanig de Ouden ook gewoon waren hunne Stroomgoden uit te beelden) afte malen en ſprekende in te voeren? Zal men zeggen: het ſtemt*

(*) Job XXXVIII. ℣. 35. XL. ℣. 20, 22. Psalm XCVI. ℣. 11, 12. XCVIII. ℣. 8. CXIV. ℣. 3. Jes. XIV. ℣. 8. XXXV. ℣. 1.

ſtemt met de oude Fabeldichteren te veel overeen? Wy ant-
woorden, dat, ſchoon 'er tuſſchen hunne en onze uitbeelding,
ten opzigte der uiterlyke gedaante, luttel onderſcheids zou-
de beſpeurd worden, wanneer men de Beeldtenis op het Pa-
neel gebragt zage; 'er nogthans, ten opzigte van de ver-
mogens en het karakter, tuſſchen hunne Stroomperſonagien
en de onzen, een zeer groot onderſcheid is en altyd blyven
zal, vermits zy de hunnen als wezenlyke Godheden deên
voorkomen en derzelver vermogens als goddelyk afbeeldden;
daer wy onzen Taeg *alleenlyk in gedaente van een' ouden*
Stroomvoogd uitbeelden, en geene magt, die boven de men-
ſchelyke gaet, toeſchryven. Daerenboven hebben wy ons
van den Taeg, *buiten noodzaeklykheit, geenszins be-*
diend. De Ouheden van Portugal en wat tot deszelfs op-
komst en verderen wasdom aanleiding gegeven heeft, als
een Hiſtorieſchryver zelf te verhalen, zoude niet alleen-
lyk veel ſtyfheits in ons Dichtſtuk veroorzaekt, maer,
door de langwyligheit van eene aaneengeſchakelde reden,
den Lezer zeer verveeld moeten hebben. Welke zwa-
righeit niet te duchten was in een verhael van een' Tweeden,
wiens reden, om reden, ſomtyds afgebroken, en vervolgens
wederom opgevat werd. Om nu de Geſchiedenis en lotgeval-
len van Portugal, van deszelfs jeugd af, aen ons, naer eisch,
te laten verhalen, moesten wy een Perſonagie hebben, die,

in

in ouderdomm' dat Ryk niet behoevende te wyken, door zyn geheugen dat alles bereiken konde. Aen wat ſchepſel nu op den ganſchen Aerdbodem konden die vereischte hoedanigheden, natuurlyker wyze, beter worden toegeſchreven, dan aen den Taeg, *die het Portugeſche Ryk zoo lang ten dienſte geſtaen heeft, als het in wezen geweest is? Wy zouden, 't is waer, de* Historiekunde, *wier geheugen tot aen 's Weerelds Geboorte zelfs reikt, in de plaetſe van den* Taeg, *hebben kunnen bezigen; maer dan hadden wy haer ook tot een Perſoon moeten maken. En dan is de vraeg wat min of meer gevoeglyk moet heten, eene onzigtbare Verbeelding, of eene zigtbare Wezenlykheit, tot een Perſoon te vormen. Wy oordeelden het laetſte. Doch al hadde het eene zoo gevoeglyk geweest als het andere, dan bleef 'er deze zwarigheit nog over, namelyk dat we, wanneer het ons lustte alleen te ſpreken, de* Historiekunde *zoo ligtelyk niet van ons af konden wyzen, als den* Taeg *het hoofd doen onderhalen. Was zy, in het Eerſte Boek, by ons geweest, wat reden zoude zy gehad hebben om ons, in het Tweede, te verlaten? Was zy ons daer ook bygebleven, dan had zy ons ook moeten doen het Verhael der Verwoestinge van Liſabon met*

zoo veel andere Steden, en van de redenen, die den Hemel bewogen hadden om Portugal *zoo zwaerlyk te ſtraffen, 't gene zy, volgens haer Karakter, onmooglyk had kunnen uitvoeren met die kracht en levendigheit van uitdrukkingen, als het door* Deugdlief, *daer afgebeeld als een' Perſoon, die, nevens andere kunſten, ook de Poëzy oeffende, geſchied is. Zie daer, Lezer, wat ons bewogen heeft den* Taeg *te verkiezen, om ons het gene tot de vroege Historie van* Portugal *betrekking heeft te verhalen.*

Wat nu belangt de Verwoesting van dat Ryk, daervan moest ons bericht gegeven worden door iemant, die, als verbeeld wordende de Stad Lisſabon *met ons te doorwandelen, de klaerſte blyken van die Verwoestinge ons als met den vinger konde aenwyzen. Daerenboven, wilde men van de redenen, die God bewogen mogten hebben om* Portugal *zoo zwaer te bezoeken, en teffens van de geduchte wyze, waerop zulks geſchied is, een waerſchynlykst en levendigst bericht hebben, zoo moest zulks ons gegeven worden door iemant van een vroom en verſtandig Karakter, die, ten tyde der Verwoestinge, in* Lisſabon *geweest, en in de Natuur- en Dichtkunde teffens ervaren zynde, met grond' over de zaken*

ken kon redenkavelen, en ze naer eisch en waerde, op het natuurlykſte en nadrukkelykſte, uitbeelden; hoedanig een Perſonagie wy, by het ontmoeten van onzen Deugdlief, *meenen gevonden te hebben.*

Wilden wy nu, by onze terugkomst in 't Vaderland, ons groot oogmerk bereiken, namelyk onzen Landgenooten voor oogen ſtellen, wat, uit de Rampen, het Portugeſche Koningkryk overgekomen, ons te leeren ſtond, zoo moesten wy voor al weten hoe het, op dien tyd, met ons Land geſchapen ſtond, en wat 'er al, in den tyd onzer afwezigheit, ware voorgevallen. Om dit kundig te worden hebben wy, zoo dra we voet op den Vaderlandſchen grond zetten, ons verbeeld den Vriend Reisgraeg *te ontmoeten, die ons kortelyk bericht dat 'er, gedurende onze Reis naer* Portugal, *in de Vaderlandſche zaken luttel of geene verandering was voorgevallen.*

Dit nu alles zynde wat wy, noopens ons Dichtſtuk, het Verheerlykte en Vernederde Portugal *betreffende, te berichten hadden, zullen wy, die ten opzigte der* Verzamelinge van Verſcheide Gedichten, *op het verzoek van eenige Vrienden en Kunstliefhebberen hier by gevoegd, niets verders te melden hebben, onze*

Voor-

VOORREDE DES DICHTERS.

Voorrede beſluiten met den Lezer te verzoeken dezen onzen Letterarbeid gunſtiglyk te willen ontvangen, het gebreklyke te verſchoonen, en van het goede zoodanig een gebruik te maken als Reden en Godsdienst hem afvorderen ter betrachtinge van die pligten, welken hy Gode, zich zelven en zynen naesten ſchuldig is.

DRUKFEILEN.

Bladz.	3	Regel	13	*ſtaet* kunt	*lees* kan
—	15	—	21	— breien.	— breien,
—	18	—	12	— Kostbaerbeen	— Kostbaerheen
—	23	—	24	— Die 24	— Die 23
—	47	—	21	— aengezigt	— aenzigt
—	48	—	1	— lutter	— luttel
—	52	—	4	— vlucht.	— vlucht;
—	62	—	21	— uw' Rykdom	— uw Rykdom
—	69	—	4	— voor Drae —	— voor Draei —
—	79	—	7	— muill'	— muil'
—	118	—	16	— heele andre	— heele andere
—	125	—	12	— Hemelingen	— Hemellingen
—	143	—	24	— Aertenglen	— Aertsenglen
—	145	—	1	— onvangen	— ontvangen
—	168	—	7	— weit	— weet
—	180	in den Tytel		— BAELFEGORSDIENST	— BAALFEGORSDIENST.

HET

HET
VERHEERLYKTE
EN
VERNEDERDE
PORTUGAL.

EERSTE BOEK.

HET VERHEERLYKTE EN VERNEDERDE

PORTUGAL.

EERSTE BOEK.

INHOUD.

De Geest des Dichters ſtreeft naer 't Vorſtlyk PORTUGAL;
Beſchouwt 's Lands Vruchtbaerheit, den Aert des Ingeboren
En andre zeldſaemheên; tot hem de Taeg laet hooren,
's Ryks Opkomst, lief en leed in meenig Lotgeval;
Voorts hoe een Aerdſchok en het Vuur, in luttel ſtonden,
De Hoofdſtad, en, met haer, een reeks van Steên verſlonden.

Droefgeestig Neêrland, dat den ſchrik, de vrees en ſmart, 'sDichters Oogmerk
Door 't leed van PORTUGAL, verwekt, nog voelt in 't hart; en Aen-

ſpraek tot Nederland.

Dat nog betreurt den ramp en de onherſtelbre ſchade,
Waermeê dat trotſche Ryk, door 's Hoogſten ongenade,
Zoo zwaer getroffen werd, dat uwe ontſtelde grond
En water van dien ſchok den naſchok, in het rond,
Gevoelden; daer gy zelf, zoo lang bedrukt te moede,
Op borst en lendenen getroffen, door Gods roede,
Die ſlagen hebt bezuurt en daeglyksch nog bezucht;
Daer 't heil voor Vee en Menſch' uit ſtall' en ſteden vlucht:
Heeft uwe Redenſchael wel juistelyk gewogen
't Gewigt dier ſtraffen van 't verbolgen Alvermogen,
Dat zulk een magtig Ryk, zoo plotsling, heeft verneêrd,
En, met zyn Hoofdſtad, zoo veel Steden omgekeerd?
Neen; 't was niet mogelyk, in 't barnen dier gevaren:
Maer, nu 't ontroerde hart allengs raekt aen 't bedaren,
Eischt Pligt en Godsdienst u Gods handel gaê te ſlaen;
By dat geducht gewrocht der Almagt' ſtil te ſtaen;
Te leeren, uit een ſtraff', die gansch Euroop' deed ſchromen,
Hoe ras het met een Volk en Land is omgekomen,
Indien zy, door berouw, Gods gramſchap niet ontvliên.
Vergun myn teedre Liefde u hierin hulp te biên.
Doch, zullen wy naer eisch 't gewigt van de ongenade
Des Hemels wikken, eer het wegen koom' te ſpade,
Dan past het ons gewis dat Ryk, voor zynen val,
Dat eerst ten hemel toe verheerlykt PORTUGAL,

In

In zynen groei en bloei en magt' en pragt' te aenſchouwen,
En voorts den ommezwaei van zynen ramp te ontvouwen.
Opdat we zulk een ſtuk volvoeren met beleid,
Zoekt myne zwakheit ſteun by de Oppermajeſteit.
Algoede, Almagtige, die, in de hoogſte tranſen, Aenroeping tot God om byſtand.
Ver boven 't Stargewelf en alle Zonneglanſen,
Van louter, eeuwig licht, door ongeleende magt,
Uw' troon ſtichtte, en al de aerde, uit niet, te voorſchyn bragt;
Die eenen Septer zwaeit, in wiens geducht bewegen
Al 't heil en onheil van ons menſchen is gelegen;
ô Oppermajeſteit, wiens enkle wenk alom
De maet en wetten ſtelt aen al 't geſchapendom;
De Nedrigen verheft, de Trotſchen kunt verneêren,
En, in een' oogenblikk', het opperſte onder keeren:
Verſterk myn' zwakken geest, terwyl hy zich vermeet
Te zingen 't oude Heil, te kwelen 't jongſte Leed
Van 't Portugeſche Ryk: opdat we, in 't hart bewogen,
Door waer berouw, ons zacht aen andren ſpieglen mogen,
En weten U alleen en uw genade dank,
ô Goedertieren God, dat Nederland voorlangk
Niet ganschlyk werd vernield, en, door uw wraek, verſlonden,
Om zoo veel duizende ſtrafvorderende zonden.
Opdat uw Tuchtroê, die zoo vreeslyk wankt van veer,
De ſlagen, die wy reeds gevoelen, niet vermeer';

Maer Neêrland, als voorheên, zyn' voorſpoed moog' zien groeien,
En, tot aen 's weereld einde, in rust en welvaert bloeien.
Bedrieg ik my? of word, door eene onzigtbre magt,
Myn poging reeds geſteund, met ongewone kracht?
Begint een Godsdrift in myn' geest' zich te openbaren?
ô Ja, een heilig vuur doortintelt al myne aêren,
Met eenen wondren gloed', en zet myn' Zanglust aen.
Ik voël de hartpols van gewyden yver ſlaen.
't Lust des myn Dichthulk, thans geſchikt naer vreemde ſtreken,
Op hoop van Gods gelei, gerust in zee te ſteken.

De Dichter zegt zyn Vaderland voor een poos vaerwel.

Vaer wel, ô Vaderland, wy ſcheiden, voor een pooſ',
Van u, maer wees gerust, niet zorge- of roekeloos.
Wy gaen, uw nut ten ſteun', een vruchtbren Oord beſpieden,
En hopen, weergekeerd, u van zyn Ooft te bieden,
Dat, ſchoon met puin' en asch van fellen tegenſpoed
Beſtoven, en in 't hart, dat wrange korlen voed,
Met alſemſap belaên, nogthans, door wondre krachten,
De zielen voed en ſterkt, die 't waer berouw betrachten.

Gelegenheit van Portugal.

Niet ver van waer Euroop zyn Grenzen ziet bepaeld,
En 't ſlaeuwend Zonnelicht 't Hesperiesch ſtrand beſtraelt
Met eenen purpren gloed', by 't ryzen van de ſchimmen
En koelen avonddaeuw aen d'Oost- en Zuiderkimmen,
Slaet thans een kwynend Ryk 't bedrukt gezigt om hoog,
Schoon 't, eeuwen lang, voorheen den Nabuur' ſtak in 't oog,

Door

NIEUWE
KAERT
van't Koningryk
PORTUGAL,
Te Amsteldam
By F. HOUTTUYN.
1758.
GALLICIËN
TRA LOS MONTES
ENTRE MINHO E DOURO
BEYRA
ESTRAMADURA
ALENTEJO
ALGARVE
PORTUGAL
KASTILIË
ANDALOUSIËN
DE SPAENSCHE ZEE
Braganza
Braga
Porto
Lamego
Viseo
Koimbra
la Guarda
Leiria
Tomar
Santaren
LISSABON
Evora
Elvas
Beja
Lagos
Tavira
Faro
Kaep S. Vincent
Kaep S. Marie
Barlingues Eil.
Vyftien Duitsche Mylen
C. Sepp sc.

Door rykdom en gezag: 't word PORTUGAL geheten,
Ruim tachtig mylen lang en vyftig breed, by 't meten,
Bevonden; 't Spaenſche Zout ſchuurt zynen westerkant;
Terwyl 't, in 't oosten, grenst aen 't Kaſtiljaenſche ſtrand;
't Ziet Andalouſien, ter zuiderzyde, pralen,
En, door 't Galliciesch Ryk, ten noorden, zich bepalen.
't Verdeelt zich zelf in tween, ALGARVE en PORTUGAL;
Dan 't laetſte ſpant de kroon, wel verre, in magt' en tall'
Van Vestingen en Steên, Aertsbis- en Hartogdommen,
Wier ſchatten, prael en pracht den Vremd'ling deên verſtommen
Eer 't alverdelgend vuur van 's Hemels grimmigheit
Zyn gloende vonken door hun wyken had verſpreid,
En 't glansryk aenſchyn van hun uitgeſtrekt vermogen,
Met eenen dikken damp' van bange ſmert', omtogen.
Zoo zien wy, hoe wel vaek eene overſchoone Vrouw, Gelykenis.
Alle oogen naer zich trekt, eer wreede harterouw,
Of kwynende ouderdom, die allen luister rooven,
De rozewangen ſchend, en 't oogenvuur koomt dooven.
Thans zoeken wy dat Land, dien eertyds ſchoonen Oord.
't Verlangen, dat myn' geest, met dubble prikklen, ſpoort,
Om dat rampſpoedig Ryk, in zynen druk, te aenſchouwen,
Gebied myn Dichthulk thans de naeste ſtreek te hou'en;
Te ſpoên, zoo veel ze mag, geſteund door wind en ty.
Des ſtreven wy het Britsch' en Galliesch Ryk voorby.

't Lust onzen weetlust zelfs hier 't zoet gezigt te ontberen
Van Steden, Berg en Strand, tot wy te rugge keeren
Van 't Portugeesch Gewest. Nu klieven wy alreê
Den rusteloozen Vloed der Kastieljaenſche zee;
Dien barren, wyden Plas, wiens grond niet is te peilen.
't Is of de weereld hier veranderde, onder 't zeilen,
In water en in lucht, door ſtrand noch perk bepaeld.
Wie vond hier 't rechte ſpoor, indien de fikſche Naeld
Van 't luisternaeuw Kompas, dat nimmer roem zal derven,
Zoo lang 'er Vogels zyn, die om den Aerdkloot zwerven,
Op linnen wieken, langs het groene Pekelveld,
Niet aenwees, naer wat hoek de koers moest zyn geſteld.
Heb eeuwig lof, ô God, wiens gunstryk Alvermogen,
Het aerdſche Dal zoo mild beſtraeld heeft uit den hoogen,
Dat zelfs het onbezielde, uw' ſchepſelen ten nutt',
Oneindig medewerkt, en ſtrekt tot 's levens ſtut;
't Geen hunne erkentenis gedurig op moet wekken.
Nu dunkt my, kan ik gints weer eenig Land ontdekken.
Gewis, wy naderen het Portugeſche ſtrand.
Wat Stad doet zich van ver daer op? wat vruchtbaer Land
Genaken wy? Of is 't *Santaren*, waer het Koren,
Na vier paer weken ſlechts te wortlen in de voren,
Voor 't ſcherpe ſeisſen bukt, en 's Landmans zweet beloont
Met eenen ryken oegst'? ô Ja. Wat ſtreek vertoont

Zoo

Zoo heerlyk daer van ver zyn digt beplante dreven
En ryke bosschen, die hun nektarvruchten geven?
Is 't *Zambuja?* Gewis. *Alhandra* ligt ter zy',
Met *Povos*, wyd berucht door boomgaerdlekkerny.
Men ankre hier. Hoe schoon is PORTUGAL gelegen — De Dichter koomt in Portugal.
Ter zeevaert! Baei en strand ontdekt zich allerwegen.
De gryze Taeg doorkruist al 't Land met zynen vloed, — Beschryft deszelfs Rivieren.
Eer hy, ter zyde, van den Durius, begroet,
En, door den Anasstroom, in zyne vaert gesteven,
't Atlantiesch zeegebied hoogstatig in koomt streven;
't Geen thans niet zonder blyk' van zwaren rouw geschied,
Uit mededoogenheid met Portugals verdriet,
Dat hem niet minder treft dan al zyn stroomgeburen,
Die nu, met trager loop', de barre stranden schuren.
Zoo toont de Minius, die hooger streek doorwaed,
Zyne innerlyke smert, door 't uiterlyk gelaet.
Terwyl de Munda, daer hy lusteloos gaet weien,
Den Durius en Taeg houd van elkaêr gescheien.
Dit Vyftal, dat het Ryk bewatert, wyd en zyd,
Verstrekt de Koopvaerdy' een steun, en voert, om stryd,
Ontelbre Kielen door zyn rustelooze baren,
Beladen met een' oegst' van allerhande Waren,
Gedurig af- en aengevoerd van Oost en West.
De Vruchtbaerheit, die hier haer' zetel heeft gevest, — Vruchtbaerheit.

En,

En, door Natuur, geſterkt, niet ophoud voort te telen
Wat 's menſchen zinnen ooit verkwikken kan en ſtreelen,
Ontſloot haer' zwangren ſchoot hier in een' overvloed
Van al wat aerde, lucht en vuur en water voed.
Men zag haer 't hoog gebergt', met keur' van kruid, ſtofferen,
En 't Rund- en Wollig Vee de groene toppen ſcheren,
En weiden naer zyn' lust, eer hier de vlam geweid,
En veld en beemd met ſtof en asch had overſpreid.
Ze ontſloot een Paradys, volſchoon in alle deelen,
Wanneer men de oogen ſloeg op al de Bloemprieelen
En Lustwaranden, hier voorheên, aen allen kant',
Met ooft- en lommerryk geboomte dicht beplant.
Hier ſchonk de vette Olyf zachtvloeiende oliebeken;
De geurge Muskadel, tot troost van een bezweken
En kwynend hart, haer' geest vervrolykenden wyn.
De Oranje- en Sinavrucht, door hoogen zonneſchyn,
Met eenen dubblen gloed', beſchilderd om de wangen,
Deên 't Landvolk, tweemael 's jaers, een' ryken oegst erlangen
Van hartverſterkend' ooft en bloeſem, eêl van geur.
De puntige Citroen, wier liefelyke kleur
Jonquille en Amber tart, liet, by het uchtend krieken,
Uit zyn gebloemte een lucht van ſpeceryen rieken,
En lokte plukkers uit, door heilzame eigenſchap
Van galbeteuglend zuur en vochtverdunnend ſap.

De

De honigzoete Vyg, die, door haer wondre krachten,
Gezwellen, hard als ſteen, kan murwen en verzachten,
De Longe ſtreelt, en 't Slym van de Ingewanden vaegt:
De ſpitſe Amandel, die niet ſlechts den ſmaek' behaegt,
Maer, door zyne Olie, zelfs het ziekbed, onder 't lyden
Van Darm- en Nierenwee, kan zalven en verblyden;
En wat hier de oogen meer bekoort door zynen groei,
Of 't hemelschblaeuw gewelf bewierookt, door zyn bloei,
Vercierden dezen oord met Lanen, Tuinen, Hagen
En Bosſen zonder tall', befaemd door 't vruchten dragen.

Het Aerdryk, dat hier vaek met de Elementen ſpeelt, Koſtbaerheden.
Is, in zyn ingewand, op 't kostbaerſt', gejuweeld,
Met Jaspis, Hyacinth, met gloeiende Robynen
En vlammenden Smaragd; en levert, uit zyn mynen,
Hard Yzer, buigzaam Tin, blank Zilver, blozend Goud Allerlei Ertſen en Mineralen.
En wat de Gierigheit en Pracht in waerde houd.
De Steengroef laet heur huid hier williglyk doorboren,
En wroeten tot in 't hart, om hooge Tempelkoren
En Hofpaleizen, meest voor wind en donder bloot,
Met marm'ren zuilen trotsch te ſteunen in den nood. Marmer.

Dan 't paste niet dat hier myn Zangſter zou vergeten
Wat, door den wyzen Mond der Waerheit, word geheten
Het waerdigſte van al het ſmakelykſte op aerd,
Het dierbaer Zout, veel meer dan goud en zilver waerd; Zout.

Het overedle Zout, dat alle ſpys doet' monden,
Zoo overvloedig hier als overſchoon bevonden.
Het Zeenat en de Zon, hoe ſtrydig ook in kracht',
Vereenen, om het Zout te vormen, hare magt.
Laet verschgevallen ſneeuw u zuiver blank beloven,
De blankheit van het Zout gaet hier de ſneeuw te boven.
Men voert het, door zyn deugd, aen Oost en West bekend,
By ganſche Kielen vol, naer 's weerelds ander end.

Aert en neiging der Inwoonderen.

Nu kan weetgierigheit onze oogen verder troonen,
Om hen, die dit wel eer gezegend Land bewonen,
Te aenſchouwen van naby in handel en gedrag,
Zoo veel het eng beſtek van ons Gedicht vermag.
Het Portugalſche Ryk, beſpoeld door vyf Rivieren,
Die, kronkelende, langs en door de Steden zwieren,
En offeren, om ſtryd, haer' dienst, aen alle zy',
Den nyvren Handelaer', ten ſteun' der Koopvaerdy';
Het Portugalſche Ryk ziet hoe zyn Ingeboren,
Door 't zwoegend' Koopbeleid, zich boven al bekoren,
Ja gansch verheeren laet, en 't liefſte ſlaeft en ſlooft
Om 't zilveren genot dat zyne gunst belooft,
En waer verbeelding vaek de Winzucht meê kan ſtreelen.

Derzelver Handel.

Men ſtrekt den Handel uit door twee paer Weereld-deelen,
En wisſelt eenen ſchat van Vruchten, eêl Geſteent'
En wat de Zee en Zon in dit Gewest verleent,

Voor

Voor eenen ryken Oegſt' van Graen en kostbre Waren,
Van allerhande ſoort, door vreemde Handelaren,
Van waer de Zon verryst, of haren fakkel blust,
Met Kielen zonder tall', gevoerd naer deze Kust.
Men ziet de Koopzorg hier, by dag en avond, zweeten.
De hoop op groot gewin doet lief en leed vergeten.
Mistrouwende argwaan, die elks hart, als 't zyne, krom — Mistrouwendheit.
En avrechts ſchat, ziet hier, met duizende oogen, om,
Als 't op een wisſlen gaet, of aenkoomt op het ſluiten
Eens koops, om andren eer, dan zich, te laten ſnuiten.
Grofledig Arbeidsvolk past hier op wind en ty. — Behoefte des Arbeidsvolks.
Noodlydende armoê zet hunn' voeten wieken by.
Men ziet 'er duizenden langs ſtrand en ſtraten woelen,
Niet anders dan we vaek de Byen zien krieoelen, — Gelykenis.
By zomermorgenſtond, en zweven af en aen,
Die met den honig, dees met klevend wasch belaên.
De holle Schraepzucht, die, in 't drokst der bezigheden, — 's Koopmans Schraepzucht verbant de Kunſten en Wetenſchappen.
Den Koopman trouw verzelt, en hier word aengebeden,
Ja als een Godheit zelfs bewierookt en ontzien,
Doet ſchrandre Wetenſchap en nutte Kunſten vliên.
De kommerlooze Vreê, die, voor een reeks van jaren,
Den bulderenden Kryg en zyn verwoede ſcharen
Van hier gebannen heeft, en nog gebannen houd,
Veroorzaekt dat het vuur der Dapperheit verkoud,

En de edle Krygskunde, in veel zaken fiks bedreven,
Ook reeds van lieverleê den geest begint te geven.
Gelykenis. Zoo roest het ſtael als 't rust, en feilt in zynen pligt',
Schoon 't voor het hardst' metael, in werking', nimmer zwigt.
Hier gaet myn Zangeres, doch geenszins zonder reden,
Het weelderig gedrag van meer bedorven zeden,
Van gulzige Overdaed, van Wellust, Hoovaerdy'
En wat de Rykdom teelt, ſtilzwygende voorby.
Zy hebben 't hart des Ryks verkracht, en ingenomen,
En zullen, drom by drom, ons onder de oogen komen,
Als zich de Hoofdſtad, waer hun zetel is geſticht,
Het vorstlyk *Liſſabon* vertoont voor ons gezigt.
Wie ſtaet niet middlerwyl verrukt en opgetogen,
By zoo veel ſtappen, als het uitgeſtrekt vermogen
Voornaeme Geſtichten in 't algemeen beſchouwd. Van Burgen, Hofpaleis en Sloten, wyd en zyd
Den hoogen Septerſtaf of Myter toegewyd,
Hier ſtaen liet by een reeks ontluisterde Gebouwen?
Wat zal 't verwonderde oog hier eerst of laetst beſchouwen?
't Gezigt verdwaelt in zoo veel oude kostbaerheên;
In zoo veel Bannen, zoo veel Baeien, zoo veel Steên,
Zoo vele Vestingen en dikgehuide muren,
Wier borst een' wapenſtorm des Vyands kan verduren.
De Dichter vraegt den *Taeg* Ei zeg, ô gryze *Taeg*, die van vele eeuwen heugt,
Indien 't uw ſmert gehengt, en zoo gy 't melden meugt,

Ei

Ei zeg ons, of dit Land, het ryk der Portugezen, naer de Opkomst en Lotgevallen van dit Ryk.
Reeds lang zoo magtig was en uitgeſtrekt voor dezen,
Gelyk 't zich nu vertoont; hoe veler Vorsten magt
Dit Ryk tot zulk een' top van glorie heeft gebragt;
Wat wonders 't heeft beſchouwd, eer 't zoo veel Zonneronden
Voltooid zag; hoe veel zuurs en zoets 't heeft ondervonden,
Geproefd van zyne jeugd; neem ons verzoek ten goê.
Hy ſtrykt den breeden baerd, en knikt my heuschlyk toe.
Wat zegt de Grysaert? ſtil, men luistre naer zyn rede.
„ Weetlustig Vreemdeling, wy willen uwe bede, Die daer op antwoord.
„ Zoo ver de verſche rouw en onuitdrukbre ſmart,
„ Die my getroffen heeft tot in het hart van 't hart,
„ En myn daerdoor gekrenkt geheugen thans gehengen,
„ Wy willen uw verzoek dienstvaerdiglyk volbrengen.
„ Waen niet dat PORTUGAL, zoo prachtig, zoo doorbouwd
„ En ryk voorhenen was gelyk gy 't nu beſchouwt.
„ 't Mogt ook, in ouden tyd', beſtreên door veel verdrieten,
„ Den vreê, dien 't jaren lang genoot, geenszins genieten.
„ Ik moest u berregen van rampen, op een ry,
„ Vertoonen, wilde ik u verhalen, naer waerdy,
„ Wat, door uitheemsch geweld, voorhenen hier bedreven,
„ In myn Kronyken, door den tyd, isopgeſchreven.
„ Dan moest ik melden hoe veel leeds het leed wel eer,
„ Toen 't onder 't Spaenſche juk, 't juk van zyn' eerſten Heer*, Hoe PORTUGAL al-

* De Cyfers 1, 2 enz. dienen hier en vervolgens om den Lezer aen te wyzen omtrent welke zaken hy, by de *Aenteekeningen*, achter het III. Boek geſteld, de noodige opheldering kan vinden.

Ierêerst aen Spanje behoorde.

„ Gebukt ging, en een reeks van vyfmael tagtig jaren,
„ De felle plonderzucht der woedende Barbaren
„ Ten doel' ſtond reis op reis [2], eer 't Afrikaensch Gebroed,
„ Door 't Kastiljaenſche zwaerd, geſteund door HENRIKS moed
„ En dapperheit, waerop Bourgonje roem zal dragen
„ Zoo lang het Graven kweekt, vernield werd en verſlagen.
„ De Kastiljaenſche Vorst, met lauwren, dus gekroond,
„ Door HENRIKS kloek beleid en heldendeugd, beloont
„ Den Graef grootmoediglyk voor zyn bewezen trouwe,
„ En ſchenkt Thereſia, zyn Dochter, hem ter vrouwe,
„ En neffens haer een reeks van Wingewesten, door
„ Hun t'ſaemgevoegde magt, verôverd op den Moor.
„ Een Bruidſchat, die, hoewel ter leen aen hem geſchonken,
„ Met Grafelyken naem' oneindelyk zal pronken
„ Tot glorie van dit Ryk, dat, in een' vroeger tyd',

Onder den naem van *Luſitanie*, en vervolgens van naem veranderde.

„ By [3] *Luſitanie* bekend ſtond, wyd en zyd.
„ Doch ſints men *Porto* zag, uit de oude puin', verrezen,
„ En *Cale*, op HENRIKS last, veel trotſcher dan voor dezen
„ Bemanteld, en op 't ſchoonſt' hertooid van topp' tot teen,
„ Werd *Luſitanie*, naer die herbouwde Steên,
„ In *Portugal* herdoopt, gelyk men 't nog hoort noemen,
„ En noemen zal zoo lang men HENRIKS deugd zal roemen.

Gelykenis.

„ Gelyk 't ſchuimbekkend' Ros, dat mynen boord bewoont,
„ In 't brieſchend Veulen ons zyn moedige afkomst toont;

„ Zoo

„ Zoo toonde* Alphonsus, uit Graef Henriks Echt' geſproten,
„ Alvroeg zyne afkomst uit Doorluchte Weereldgrooten
„ En dappren, by het vuur des Oorlogs, opgevoed;
„ Daer hy, de [4] ſlaverny gansch warsch, door zynen moed
„ Den trotſchen Kastiljaen, in 't oorlogsveld, gedagvaerd,
„ Verwint; het Spaenſche juk verbryzelt, door zyn ſlagzwaerd;
„ Vyf [5] Moorſche Koningen doet bukken, en, tot [6] loon
„ Van zyn Heldhaftigheit, de Koningklyke Kroon
„ Door 't Portugeſche Heir, by 't ſteken der trompetten,
„ Op zyn met lauweren omvlochten kruin laet zetten; De eerſte Koning van Portugal.
„ De Koningklyke Kroon, die al zyn Nageſlagt
„ Beſtraelde met den glanſ' van Vorstlyke Oppermagt'.
„ Zyn Wysheit die het Ryk, op 't allerduurst', verplichtte,
„ Zyn heldemoed die hier den eerſten Rykstroon ſtichtte, Wanneer *Liſſabon* aen Portugal kwam.
„ En 't Kostbaer *Liſſabon*, dat puikjuweel der Steên,
„ Hechtte aen de Kroon' des Ryks, ſtraelt door al de eeuwen heên.
„ Ik zwyg van die, na hem, ten rykstroon' opgeſtegen,
„ In heldendaên, geenszins by hem zyn op te wegen,
„ Schoon 't aen vermogen meer dan will' hun heeft gefaeld.
„ De tyd had hun gezag, door te eng een perk, bepaeld,
„ En liet hun deugd niet toe haer glanſen uit te breien.
„ En Portugal naer eisch met luister te overſpreien.
„ Dus reppen wy van [7] bei de Sanctiussen niet;
„ Noch van [8] Alphonsus die, voor Serpa, 't leven liet,

„ Op

* Alphonsus I, Eerſte Koning van Portugal.

„ Op 't vorstlyk' eerebed, gelyk een held, geſneuveld,
„ Nadat hy 't Moorsch' geweld geknot had en beteugeld.
„ De derde ALPHONSUS blonk, in onverſaegd beleid,
Wonderbare Mededeelzaemheit van ALPHONSUS III. „ Niet min hoogvorstlyk uit dan in milddadigheit,
„ Een deugd, hoe êel, die hem nogthans zoo ver verheerde,
„ Dat ze in eene Ondeugd vaek voor hem en 't ryk verkeerde,
„ Zyn Schatkist uitgeput, ja 't edelſte geſteent'
„ Zoo dikwyls uit zyn Kroon' gerukt heeft, en beleend,
„ Om die met naekt gebrek en ſchamele Armoê ſtryden
„ Te redden uit den nood', te troosten in hun lyden.
Wanneer ALGARVE aen PORTUGAL werd gevoegd. „ Zyn [9] dapperheit nogthans heeft haren pligt betragt,
„ En 't Vorstelyke ALGARVE aen PORTUGAL gebragt.
„ Moet ik nu melden, door wat weg en langs wat trappen,
„ Men hier 't verheven Koor der nutte Wetenſchappen
„ Zag voeren op den top van aller braven prys,
„ Dan past het ons voor al den *noesten* DIONYS,
Koning DIONYS, bygenaemd *Vader der Portugeſche Muſen.* „ *Den eerſten* van dien naem, hier geenszins te vergeten;
„ Een' Vorst, die, Vader van het Vaderland geheten,
„ Zich echter hooger hield getyteld en geroemd,
„ Wanneer hy *Vader van de Muſen* werd genoemd,
„ *Die 't Portugeesch Gewest*, door zyne gunst, *bewoonden*,
„ En, als hy [10] zong, zo vaek, zyn Kroon met laurenkroonden.
„ Zyn [11] wysheit heeft het Ryk oneindelyk verpligt,
Door wien en „ En op *Koïmbres* grond een tweede Atheên geſticht;

„ Een'

„ Een' Rozegaerd geplant, die de Europeſche Byen,
„ Belust op zoeten geur van Letterlekkernyen,
„ Van lieflyk Kunstgebloemte en eeuwig friſche blaên,
„ Met heele zwarremen zag vliegen derwaert aen.
waer de eerſte hooge School in PORTUGAL geſticht werd.
„ Wy zwygen wat [12] de vierde ALPHONSUS heeft bedreven;
„ Hoe PETERS deugden 't nut der ryksbelangen ſteven,
„ En wat met matigheit en recht' en eere ſtryd,
„ Gelyk een vloek des Lands, verbanden wyd en zyd.
„ De Zeemagt van dit Ryk heeft ſteun en glans verkregen
„ Zoo dra men FERDINAND ten zetel zag geſtegen.
„ Ook zweette, op zyn bevel, de Landbouw, in het rond,
„ Om, met haer Ploeg en Spaê, den barren, woesten grond,
„ Door 't Krygsvuur half verſteend, te murwen en te plooien,
„ Om 't vruchtbelovend' zaed met vrucht 'er in te ſtrooien.
Eerſte ſteun en glans der Portugeſche Zeemagt.
Wanneer men op den Landbouw begon toe te leggen.
„ *Koimbre* en *Liſſabon*, door 't orelogs geweld,
„ Ontmanteld, zagen zich, op 's Vorſten last, herſteld.
„ Zoo heilryk een begin mogt grooter heil beloven;
„ Maer Wuftheit, Wellust, Twist, die 't vuur der deugden doo-
„ Ontſtaken, als om ſtryd, in 't Koningklyk gemoed, (ven,
„ Een ydle gloriezucht, een' Kryggezinden gloed,
„ Die 't [13] Vorſtelyk gezag, in 't kort, de wieken kortte,
„ En 't Ryk in eenen poel van nieuwe rampen ſtortte,
„ Zoo bitter door den Vorst, als door 't Gemeen, betreurd.
„ Nog zag men 't kwynend' Ryk eerlang weer opgebeurd,
Rampen, door Koning FERDINAND aen 't Ryk veroorzaekt.

„ En, door JOANS beleid, bezield met een nieuw leven.

Wanneer en door wien *Lisſabon* als Hoofdſtad erkend is.
„ Toen werd ook [14] *Lisſabon* op hooger trap geheven
„ Van heerlykheit en pracht, ja zelfs, op 's Konings beên,
„ Door *Bonifaes* erkend als 't hoofdjuweel der Steên
„ Van 't Portugeſche Ryk, dat voorts begon te bloeien,

PORTUGAL door Paleizen en Kerken verheerlykt.
„ En, door Paleis en Kerk, zyn' luister aen zag groeien.
„ Ook nam de Rykdom toe, gekoesterd door den Vreê,
„ Zoo ras [15] *Azambuja* 't gezegende *Guiné*

Guinea ontdekt.
„ Ontdekte, op zynen togt naer de Afrikaenſche ſtranden,
„ En jarelyks van daer een ryke vloot deed landen,
„ Gelaên met Goud, Ivoor, Wol, merg van Suikerriet
„ En andre Kostbaerbeên in 's TWEEDEN JANS gebied.
„ Maer 't [6] winziek Nederland kon 't groeiende vermogen
„ Van PORTUGALS geluk, ô wangunst! niet gedoogen.

Della Mina door de Nederl. den Portugees ontroofd.
„ 't Heeft in *Del Mina* ons een' edlen boom ontroofd
„ Die aen dit Ryk een' oegst van Goudooft had beloofd.
„ Doch hoe veel heils 't gebied der JANNEN heeft bejegend,
„ Nog zag EMANUEL zyn heerſchappy gezegend
„ Met voller maet' van heil en vorſtelyk gezag.
„ Ja 't Portugeſche Ryk look toen, van dag' tot dag,
„ In grooter luister op, door 's Konings wys regeren,
„ En zag, door Oost en West, zyn Mogendheit vermeêren.

Koopmanſchap en Zeevaerdy
„ De noeste Koopmanſchap, door ſchrandre Zeevaerdy,
„ Geſteven, zette 't Ryk geen kleene winſten by.

„ Zelfs

„ Zelfs zag de Portugees, al klinkt het vreemd in de ooren, bevoordeelen het Ryk niet luttel.
„ Zich onverwacht geluk, door ongeluk, beſchoren.
„ [17] *Capralis*, wien hy 't roer der Zeemagt had betrouwd,
„ Door eenen zwaren ſtorm, op 't ſchuimend pekelzout,
„ Verrast, en buiten koers, veel mylen ver, gedreven,
„ Had reeds den moed en hoop op uitkomst opgegeven, Gelyk ook de wonderbare ontdekking van *Braſilien*.
„ Als hy, gedrongen naer 't Amerikaenſche ſtrand,
„ Ondanks zyn' will', in 't ryk *Braſilien* beland,
„ En dus, op 't onverwachtſt', die vruchtbre Streek ontdekte
„ Die voorts den Portugeef' een ryke Goudmyn ſtrekte.
„ *Capralis*, op het hoogst verheugd door dezen vond,
„ Bewyst eerbiediglyk zyn dankbaerheit terſtond
„ Den goeden Hemel, die, na 't uitgeſtaen benouwen
„ En zoo veel rampen, hem dees Landſtreek deed beſchouwen.
„ Hy wil het groote heil, dat, op zoo ver een reis,
„ Hem dus te beurte viel, vereeuwigen naer eisch;
„ En laet, wyl [18] Kruisdag hem op zulk een' vond deed roemen,
„ Dit Land, naer *Kruisvondsdag*, het *heilig* KRUISLAND noemen.
„ De Portugaler zend zyn Kielen, jaer op jaer, Van waer PORTUGAL jaerlyks vele edele Waren ontvangt.
„ Nog derwaert om een' Oegst en Keur van edle Waer;
„ Om Amber, Balſemgeur, Saffraen, Braſilhout, Suiker
„ En Boomwol en Tabak voor Rooker en voor Ruiker,
„ En wat de Landgrond ſchenk' van meerder zeldſaemheen".
Hier viel ik, met ontzag, den Stroomvoogd' in zyn reên.

'k Sprak, Vader, met verlof, is 't ons vergund te weten
Of by den Portugees dit Land ſteeds is bezeten
In volle rust' en vreê? Heeft zulk een ſchoone Maegd,
Zoo ryk een Staetjongkvrouw, niet veler oog behaegd?
„ Ja ", liet de Grysaert zich op myne vraeg ſtraks hooren,
„ Die ryke Aenvalligheit kon veler oog bekoren.

Wie behalven 't PORTUGAL in 't bezit van *Braſil* geweeſt is.

„ De [19] fiere Spanjert, die haer de eerſte liefde bood,
„ En van haer liefde dus ook de eerſte gunst genoot,
„ Mogt, naest den Portugees, haer lange jaren ſtreelen,
„ En zag met ſchatt' op ſchat zich mildelyk bedeelen
„ Uit haren ryken ſchoot'. [20] 't Verdrukte Nederland,
„ Toen 't, door de heerſchappy des tweeden FLIPS vermand,
„ Zoo zwaer een yzren juk niet meer vermogt te dragen,
„ Beſloot ook eenen togt naer 't ryk *Braſiel* te wagen
„ Om 't Kastiljaenſch' geweld, gelyk met eenen ſlag,
„ Te kneuzen in het hart, en van het forsch gezag
„ Des wreeden Dwingelands dus te eerder zich te ontheffen;
„ Gelyk 't wel haest, naer wensch, 't bedoelde wit mogt treffen,
„ En heele ſtreken Lands de Spaenſche Mogendheit
„ Ontweldigde, en de zorg' van MAURITS kloek beleid
„ En wakende oog beval; maer, och! voor luttel jaren.

De Nederlander verwaerloost *Braſil*.

„ De [21] Nederlander kon 't gewonnen niet bewaren.
„ Of is het waerheit wat de Faem my heeft verhaeld,
„ Het heeft den Winnaer' meer aen will' dan magt' gefaeld

„ Om

„ Om met zoo ſchoon een buit veel eeuwen lang te pryken
„ Waermeê de Portugees, verheugd, ging henen ſtryken."
Dus ſprak de gryze *Taeg*, wanneer een Britſche Vloot,
Aenloevende in der yl, en 't land, met ſchoot' op ſchoot,
Begroetende, verſcheen. Hy haelde 't hoofd ſtraks onder,
Als uit eerbiedenisſ'. Wat hooren wy? ô wonder!
Wy ſtaen verſtomd, verzet, door 's Grysaerds ronde tael.
Gelyk een Reiſiger, die, door een blikſemſtrael, Gelykenis.
Op 't onvoorzienst geraekt, ſchoon ſlechts in de opperkleeden,
Een huivering nogthans gevoelt door al zyn leden.
Rampſpoedig Nederland, och! trof u vroeg en ſpaê Waerover de Dichter een hartelyk bebeklag doet.
Dan nog geen leeds genoeg, door 's Hemels ongenaê
En 's Vyands dwinglandy; door 't ſneuvelen der Helden,
Die zich zoo kloek in 't ſpits, voor uwe welvaert, ſtelden,
Ja, om uw Vryheit, in het nypen van den nood,
Te ſteunen, door hun kling, braveerden nyd en dood?
Moest gy uw eigen [22] leed, uw rampen, nog vergrooten?
Moest gy dat Heilgeſchenk, zoo mild u toegevloten
Van Gods weldadigheit; moest gy zoo groot een' ſchat,
Als 't ryk Braſilien voor u ten beste had,
Door eigen pligtverzuim, helaes! verwareloozen?
Verfoeielyk gedrag, gy doet den Naneef blozen
Van ſchaemte, en ſteekt hem wis voor eeuwig op den krop.
Daer ik dus jammer, beurt de *Taeg* het hoofd weêr op De *Taeg* erkent

den Dichter voor een' Nederlander.

Uit zyne glazen Kolk', en laet zich heuschlyk hooren:
„ ô Vreemdling, wie ge ook zyt, gy zyt een Ingeboren
„ Van 't vrye Nederland, dat tuigt my uwe ſpraek
„ (Die, moeilyk, my nogthans ſteeds ſtrekte tot vermaek)
„ Niet ſlechts, maer boven al uwe ongeveinsde woorden,
„ En zucht voor 't Vaderland, die my op 't hoogſt' bekoorden,
„ Daer ik, gedoken in myn ſtroomkil, uit ontzag
„ Voor de Albionſche Vloot, naer u te luistren lag.
„ Verſchoon my, zoo 'k uw ſmert, best, door den tyd, te zalven,
„ Vernieuwde door myn reên; 't geſchiedde rondheits halven,
„ Om uw weetgierigheit te melden al het geen
„ Van 't Braſiljaenſche Land my meldenswaerdig ſcheen.
„ Nu willen wy, op nieuw, den Portugees beſchouwen,
„ En wat hy voorts bedreef u kortelyk ontvouwen.
„ Gy zaegt hoe PORTUGAL, door 't ſchrandere beleid
„ Van Vorst EMANUEL, zoo hoog in mogendheit
„ En roem en rykdom wies, dat de Onderdaen mogt roemen
„ Op zulk een heilryke eeuw en haer de gouden noemen.
„ Maer al wat HENRIK won; al wat ALPHONSUS moed
„ Verheerlykt heeft, door magt en kostbren overvloed;
„ Al wat EMANUEL, door wyſelyk regeren,
„ En andren, door beleid en kunsten, deên vermeêren,

Rampen door Koning Se-

„ Werd, door SEBASTIAEN, in korten tyd', helaes!
„ Ontglansd, gekrenkt, gekreukt, verwaerloosd veel te dwaes.

„ De

„ De Vleiery had op zyn hart te groot vermogen; BASTIAEN aen PORTUGAL berokkend.
„ Hy haer vermomd fenyn te gulzig ingezogen;
„ Zyn lof begerig oor en jeugdig bloed te lang
„ Gekitteld en geſtreeld by heur' ſyrenen zang;
„ En dun vergulde waen, die broeiſter der gebreken,
„ Zyne oogen gansch verblind, door hare toovertreken.
„ Hy, wiens Krygzieken aert' de blikſem van 't Kanon
„ En donder der Kartouw', veel meer, bekoren kon
„ Dan 't hartenſmeltend vuur van 't git der maegdenoogen,
„ En galm van 't zoet Muzyk, hoe godlyk in vermogen,
„ Droeg zynen hoogſten roem op onbepaelde magt
„ En wat den brosſchen troon der ydle heerschzucht' tracht
„ Te heffen boven maet en peil van recht en reden.
„ De Marokeſche Moor, zoo vaek, door hem, beſtreden,
„ En op zyn grond beſtookt, thans weder uitgedaegd
„ In 't bloedig oorlogsveld, bejegent onverſaegd
„ Den Portugeſchen Vorst, door Italjaenſche Grooten
„ En dappre Duitſchers, hem dienstvaerdig toegeſchoten,
„ Hoogſtatiglyk beſtuwd, met zulk een forsch geweld,
„ Dat al het heir gekneusd, de Koning zelf geveld
„ Door 't Marokaenſche ſtael, en al zyne Onderdanen
„ Gedompeld wierden in een zee van bloed en tranen,
„ Na zulk een nederlaeg en onuitdrukbren druk,
„ Die [24] PORTUGAL, op nieuw, bragt onder 't Spaenſche juk; Waer door het

Ver-

weder aen Spanje koomt.

„ Vermits den Tweeden FLIPS, uit de oudſte Telg' geboren
„ Van Vorst EMANUEL, deze Erfkroon was beſchoren.
„ De Spanjerd, midlerwyl, had, door verblinde waen
„ Dat zyner Mogendheit geen zee te hoog kon gaen,
„ 't Beſmettende Oorlogsvuur in Nederland ontſtoken,
„ En 't vryheitlievend volk het bloed in 't hart doen koken
„ Van gramſchappe, om zoo veel onſchuldig Burgerbloed
„ Door Moordlust, wreed geweld, of dollen overmoed,
„ Zoo godeloos geplengd, rechtvaerdiglyk te wreken;
„ Dat Groot en Kleen beſloot de Vaderlandſche ſtreken
„ Te zuivren van de Pest' dier trotſche tiranny',
„ En 't onverdraegbaer juk der Spaenſche dwinglandy'
„ Te ſchudden van den half'. Natuurlyk Recht en Reden,
„ Met Kloekheit en Vernuft des in verbond getreden,
„ Vergaêrden list en magt te hoop aen allen kant',
„ En ſnuikten 't Spaensch geweld, te water en te land,
„ De wieken, zoo in d'Oost- als Weſterſche Landdouwen;
„ Waer door [24] den Portugees veel onheils werd gebrouwen;
„ Die eindlyk ook, na tweemael dertig jaren lang
„ De zure vruchten van den Kaſtiljaenſchen dwang
„ Te kaeuwen, zynen nek heeft van dat juk ontſlagen,

PORTUGAL ontrekt zich andermael de Spaenſche heerſchappy.

„ En 't ganſche Ryks-bewind BRAGANZA opgedragen,
„ Wiens ſchrandre deugd, in 't hart der vreemden zelfs geprent,
„ Den Portugalſchen troon' zich waerdig zag gekend

Door

„ Door *Seine*, *Teems* en *Maes*, drie Watermogendheden;
„ Nogthans in later' tyd', zoo vaek door hem beſtreden.
„ De Laetſte van die [25] Drie (gun my hier rond te gaen)
„ Ontving, om 't ongelyk, den Portugees gedaen
„ In *Thomas* en *Loande*, en 't ſchenden der verbonden,
„ Van zyn getergde wraek' de doodelykſte wonden;
„ En raekte, niet te vreên, met eigen buit' en ſchatt',
„ Wel haest daer alles kwyt, wat ze eerst bezeten had.
„ Dus ging 't ook met *Braſil*, gelyk we reeds ontvouwden,
„ Toen wy die Goudmyn en haer kostbaerheên beſchouwden.
„ *Braganza*, of Joan, de Vierde van dien naem, Gelukkige Regering van Joan IV.
„ Sints hy de rykskroon droeg, verſchafte ſteeds de Faem'
„ Veel ſtofs om zynen roem, door alle Vorſtendommen,
„ Op eenen hoogen toon, luidruchtig uit te brommen.
„ Zyn godvrucht, wys beleid in voor- en tegenſpoed',
„ Zyn liefde tot het Recht, zyn onvertſaegde moed,
„ Zyn zorg voor 't heil des ryks, voor Haerdſteên en Altaren
„ Verſtrekten zynen troon' voor zoo veel ſteunpilaren,
„ Zyn ryk tot muren, die, hoe dikwyls aengetast
„ Door Oorlogſtormen, nooit bezweken voor dien last'.
„ Zoo ſtaet een breede Rots, die wortels heeft geſchoten Gelykenis.
„ In 's Aerdryks ingewand, hoe fel door donderklooten
„ En gloenden blikſemſchicht getroffen, rustig pal.
„ Joan was al de hoop, al de eer van Portugal.

„ Geen Vorst kon bet, dan hy, den Onderdaen' behagen;
„ Geen [26] Held het pantſer min, en meerder lauwers dragen.
„ Maer zestien jaren tyds bepaelden zyn gebied,
„ Welks eind gansch PORTUGAL te bed holp van verdriet.
ALPHONSUS HENRIK, om zyne kwade Regering ontroond.
„ ALPHONSUS HENRIK, die hem volgde, maer ontaerdde
„ Van 's Vaders ſchranderheit en heldendeugden, baerde
„ Dit ryk veel ſmert en ſmaeds, tot hy, in 't eind', ten loon'
„ Van zoo veel wanbedryfs, geſchopt werd van den troon';
„ En voorts zyn' jonger [27] Broêr in zyne plaets verheven,
„ Die, door zyn deugd, op nieuw, [28] 's ryks welvaert heeft geſte-
„ En, toen de Spaenſche Kroon zich ylings, door den dood, (ven
„ Van haren glans' beroofd, van haren Heer' ontbloot,
„ Geheel Euroop beroerd, en zoo veel Vorſtenklingen,
„ Met bloed' en brein beſpat, naer heur bezit zag dingen,
„ Haer zette op KAREL'S Kruin, den roem van *Oostenryk*,
„ Die, [29] hoogelyk verpligt, door zulk een gunst, ten blyk'
„ Van dankbaerheit, toen de asch van PETER by de dooden
„ Te ruste ging, JOHAN de hand ook heeft geboden,
„ By 't ſtygen op den troon van 't magtig PORTUGAL,
„ Ten ſpyt van 't Franſche ryk, en Hartog *Cadaval*.
„ De Maen zag haren kring, [30] naeuw twintig mael, voltogen
Ouders van den tegenwoordigen Koning Jo-
„ Of Vorst JOHANNES werd, door 't zoete min vermogen,
„ Op zynen troon verrast, en in het hart gewond,
„ En trad met 's Keizers ſpruit', MARIE, in 't Echtverbond,
„ Waer-

„ Waeruit Emanuel, die nog de kroon mag dragen, SEPH EMANUEL.
„ En rustig torſchen zal tot in zyn gryze dagen,
„ Indien myn wensch gelukt, ter goeder ure, ſproot.
„ Een Telg [31] des vyfden Flips ſtrekt nog zyne Echtgenoot'.
„ De goede Hemel wille, een lange reeks van jaren,
„ Dat Koningklyke Paer het dierbre leven ſparen.
„ Want ſints [32] Emanuel den gouden ſepter hier
„ Mogt zwaeien, zag men nooit het alvernielend' vier
„ Des oorlogs, door Johan reeds uitgedoofd, ontvonken.
„ De Twist blyft aen de rots' der Eendragt vast geklonken,
„ En ieder zou de rust en wat genoegen baert,
„ In ſchaduw' van zyn Vyg, en by zyn' eigen haert,
„ Nog ſmaken, naer zyn' wensch, [33] had ons, ſlechts luttel dagen
„ Geleên, Gods ſtrenge roê zoo deerlyk niet geſlagen,
„ Met Aerdſchokk', reis op reis, en Vuur- en Waternood, PORTUGAL met Aerdbevingen en zwaren Brand bezogt.
„ En 't ganſche Ryk gedreigd, als met den laetſten ſtoot'.
„ De zware rampen en al 't leed daer door gebrouwen
„ Aen Portugal kan ik geenszins, naer eisch, ontvouwen.
„ De [34] Hemel heeft dit ryk, in vorige eeuwen, meer
„ Getuchtigd, en bezogt; maer nooit, och! nooit zoo zeer
„ Als op dien bangen Dag, die, door zyn plegtigheden,
„ Den Heiligen gewyd, op lofzang en gebeden
„ Al 't Ryk te Kerke riep, voor duizenden een graf,
„ Zoo dra Gods grimmigheit het ſtrenge wraekſein gaf

„ Aen Aerde, Zee en Vuur, die, binnen luttel ſtonden,
„ Gansch PORTUGAL byna in *Liſſabon* verſlonden.
„ Ik zwyg van andre Steên, geſchokt uit haren ſtand',
„ Geheel of half geſchroeid, verzonken of verbrand.
Aerdbeving en Waterbeweging teffens. „ Eene ongewone kracht deed, woedende van onder,
„ Myn' ſtroomvloer barſten, met een vreeſelyk gedonder.
„ My rees het hair te berg'; myn hof, geheel ontroerd,
„ Zag myne ſtroomkaros tot aen 't geſtarnt' gevoerd,
„ En, in een oogenblik, weer naer den afgrond ſnellen.
„ Och! als ik daer aen denk, voel ik myn' boezem zwellen
„ Van ſmerte en ſchrikk'. Begeert ge een juiste ſchildery
„ Diens baeierts van verdriet, beſchouw hem van naby
„ In *Liſſabon*, och! och! wel eer dat puik der Steden,
De droefheit belet den *Taeg* meer te verhalen. „ Maer thans een' puinhoop, och!"....Hier brak de *Taeg* zyn Van enkle droefheit, af, en zuchtte, bang te moê, (reden,
Al zinkende, zoo 't ſcheen, het laetſt' vaerwel my toe.

Beſluit van 't Eerſte Boek. ô Wonderbaer beloop der ondermaenſche dingen!
Wy ſtaen verbaesd, voor al de Beurtverwiſſelingen
Van zoo veel zegens, zoo veel leets als PORTUGAL
Vele eeuwen heeft beproefd, en eeuwig heugen zal.
Heb dank, ô heuſche *Taeg*, voor 't geen ge ons wilde ontvouwen.
Vaerwel, wy ſpoeien voort, om *Liſſabon* te aenſchouwen.

HET

HET
VERHEERLYKTE
EN
VERNEDERDE
PORTUGAL.

TWEEDE BOEK.

HET VERHEERLYKTE EN VERNEDERDE

PORTUGAL.

TWEEDE BOEK.

INHOUD.

De Dichter ſtaet verbaesd op 't zien van LISSABON,
Weleer dat puik der Steên, maer nu in puin bedolven,
Verwoest door Aerdſchok, Vuur en hobbelende Golven;
Tot DEUGDLIEF *hem ontmoet, wien hy de ware bron*
Van zoo veel ramps en leeds, dat trotſche Ryk gebrouwen,
Door 's Hemels ſtrenge wraek, omſtandig hoort ontvouwen.

ô Vreeſelyk Tooneel van 't ſchrikkelykſte op aerd'! Vebaesdheit en ſchrik des Dichters
Geduchtst gewrocht van al wat 's Hemels gramſchap baert!
ô Yslyk

op het beſchouwen van't verwoeſte *Liſſabon.*

ô Yslyk ſamenſtel van de yslykſte aller Plagen!
ô Bron van 't ſmertlykſt' leed, dat immer oogen zagen!
ô Stapel van Elend', Verwoesting' en Verdriet,
Waer aen 't verbaesd' gezigt begin noch einde ziet!
Hoe word myn hart, door ſchrikk' en derenisſ', beſtreden!
Myn God! is dit die Stad, die trotſche Stad der Steden?
Het prachtig' *Liſſabon*, de roem van PORTUGAL?
Alwat myn oog verneemt is ramp en ongeval.
Hier ligt een ganſche ry van Huizen, 't eene op 't ander
Geſtort, en half verbrand; al 't muurwerk, van elkander
Geborſten, buigt en dreigt te ſpatten, keer op keer.
Daer ligt een Tempel; gints een trotsch Paleis ter neer.
't Gekneusde Marmer dekt gekneusde Schedels, Armen
En Schenkels, heel of half. Hoe mengen Harſens, Darmen,
En Merg en Bloed, geperst uit hoofd' en buik' en been,
Zich hier met asſche en puin', afgryslyk ondereen!
Men ſtruikelt over Balk en brokken Muurs en Lyken.
Een zelfde Graf bedekt hier Schamelen en Ryken.
De Zuigling ligt verplet op 's Moeders volle borst,
En zoog den doodſlaep in, by 't lesſchen van zyn' dorst.
De Grysheit, ſchoon ze ſtaêg de vlugt des Tyds moet ſchromen,
Is echter, voor haer' tyd, hier deerlyk omgekomen.
Ei my! wat zie ik? Och! hoe word myn geest ontzet!
Hoe jammerlyk ligt daer een jeugdig Paer verplet!

De

De een bood nog trouwe hulp, naer't ſchynt, voor't laetſte, aen de
Hun Rechterhanden zyn geſtorven in malkander. (ander';
Wiens hart word niet ontroerd, daer alwat ſchrik verwekt
En medelyden vergt zich, heinde en veer, ondekt?
ô Bange Lucht! ô Stank! Hier wil een Peſt uit broeien.....
Maer, wat eerwaerdig Man zien wy daer herwaert ſpoeien?
My dunkt, hy heeft den gang geheel naer ons gericht.
Men leest iet deftigs in het ſtatig aengezigt.
Ook ſpelt het ſchranderheit en godgewyde zeden.
Een purpren fulpen Rok bedekt de ſtramme leden.
Hy groet. Men buige zich, met diepe eerbiedenisſ'.
Hy ſpreekt: „ ô Vreemdeling, beſtraf me, indien ik misſ' Word heuschlyk aengeſproken door een' onbekenden Grysaerd, die zyn' dienst den Dichter aenbied.
„ Wanneer ik u dus noem, dewyl my, nooit voor dezen,
„ Uw aenſchyn heeft beſtraeld. Ook dunkt my klaer te lezen
„ Uit uw verbaesd gezigt, dat uw weetgierigheit,
„ Om al dit leed te zien, u herwaert heeft geleid.
„ Is 't zoo, en kunnen we u tot eenig nut verſtrekken,
„ Met u de bittre bron van onzen rouw te ontdekken,
„ En wat, in *Liſabon*, van kostbre zeldzaemheên
„ Nog ongeſchonden bleef, voor uw gezigt te ontleên?
„ Spreek naer uw' hartewensch; gebied naer uw begeren".
Eerwaerdige, die ons zoo hooglyk wilt vereeren,
Door uwe heuſche tael, wees driemael wellekoom.
Wat Godheit ſtuurde u hier, om ons, vol ſchrik en ſchroom,

Op 't zien van zoo veel leeds, dat wy in 't hart betreuren,
Te ſteunen, door uw reên, en troostlyk op te beuren?
Gewislyk hebben wy, door 't ſnel Gerucht, gehoord
De rampen van dit Ryk, en zyn des aengeſpoord
Om 't yſelyk gewrocht van 't ſtraffende Alvermogen,
Dat PORTUGAL zoo zwaer bezogt, met eigen oogen,
Naeuwkeurig gaê te ſlaen, en 't vrye Nederland,
Waerin wy 't levenslicht ontvingen van Gods hand,
Te ontwyken voor een poos'. Waer 't ons vergund te weten,
Eerwaerdige, van waer ge zyt, en hoe geheten;
Op welk een wys dees Stad, weleer dat pronk der Steên,
Zoo deerlyk ging te grond, met zoo veel Kostbaerheên,
En eene ganſche reeks van prachtige Geſtichten,
't Zoude ons, op 't allerduurſte, aen uwe gunſt' verpligten.
De Grysaerd dient my fluks, daer hy het woord hervat:
„ Het vrye Nederland was ook myn Bakermat.
„ Myn naem is *Deugdlief*. 'k Heb, een lange reeks van jaren,
„ Het noeste ſpoor gevolgd der braefſte Handelaren;
„ Veel Landen doorgekruist; ja meenig ongeval
„ Beproefd, tot ik, in 't eind', belandde in PORTUGAL,
„ Dat, door zyn Vruchtbaerheit, elk tot vermaek kan ſtrekken,
„ En, door zyn friſche lucht, des levens adem rekken.
„ Dees Hoofdſtad, toen de Zon des voorſpoeds haer beſcheen,
„ Vloeide over, wyd en zyd, in keur van lieflykheên,

Welke hem naer deszelfs naem en Vaderland vraegt, en een beſchryving verzoekt van de wyze der Verwoestinge.

De Grysaerd maekt zich bekend.

Beſchryft kortelyk de gelukkige gelegen- en geſteldheid van *Liſabon*

„ En

„ En wat de zinnen, tot verkwikking, ooit begeren. voor deszelfs verwoesting.
„ *Algarve* kwam ons Rund- en Wollig Vee vereêren.
„ Wat *Alentejo* van Gevogelte in zyn lucht
„ Mogt' kweeken, ſchonk het ons. *Sint Ubes*, wyd berucht
„ Door 't overedle Zout, de ſaus van alle ſpyzen,
„ Voorzag den ryken disch van Hazen en Patryzen.
„ 't *Lamegoosch* Zwyn, gemest, ſtoffeerde Kuip en Ton
„ Met zyn dikſpekkig vleesch ten dienſt' van *Lisſabon*.
„ De heldre Hemel ſchenkt hier vrolykheit en leven
„ Aen 't hart der Grysheit zelfs. De levensgeesten zweven
„ Hier, op een zwoele lucht, en, met een vlugge vaert',
„ Door de aders; dat de kracht van Lyf en Ziel bewaert.
„ Wat vocht een kieſche tong kan ſtreelen en verfriſſen,
„ Hier zou men eer den Wyn, dan 't Water, willen miſſen,
„ Dan 't vloeiende Kristal, dat, zuiver, dun en ligt,
„ In heldre blankheit hier geen' Diamanten zwigt.
„ Zoo veel genoeglykheên, die's Menſchen welvaert ſchragen,
„ Deên my beſluiten voorts all' myne levensdagen,
„ Kon 't met Gods will' beſtaen, te ſlyten in deeſ' oord.
„ De Letteroeffening, die my op 't hoogſt' bekoort;
„ Natuurkunde, overal gewoon de wyze trekken
„ Des grooten Scheppers, in zyn Schepſelen, te ontdekken;
„ En de edle Poëzy, die zielen ſtreelt en ſticht,
„ Voorlang myn hartelust, doen my, naer eisch en pligt,

„ Daer wy der Koopmanſchapp' allengs den ſcheidbrief geven,
„ Min yvren om de ſpys van 't aerdſch', dan 't hemelſch', leven.

Verhaelt hoe het met hem en het zyne in de Verwoesting gegaen is.

„ Dit deed me ook, toen de Stad, geſchokt aen allen kant',
„ Zich vond in rep en roer, ja in den naerſten ſtand',
„ Op 't punt des ondergangs, in rustige gedachten,
„ En vurige gebeên, myns levenseind' verwachten.
„ Maer God' zy lof, die ons zoo gunſtiglyk geſpaerd
„ En, in 't gemeen bederf, al 't myne heeft bewaerd!
„ Om nu, ô Landgenoot, die droeve omſtandigheden,
„ 't Verwoesten van dees Stad en zoo veel andre Steden
„ Te ontvouwen naer waerdy, dat eischt een breed verhael,
„ Getrouwe reên, doorzult met kracht' en klem van tael';
„ Een' last, byna te zwaer voor myn geſleten krachten.

Belooft, zoo veel hem mooglyk is, een naeuwkeurig Bericht van de Verwoestinge te zullen geven.

„ Wy zullen niet te min, op uw begeren, trachten
„ Te melden wat by ons en teffens andre Liên
„ Van trouwe en eere ontdekt, gehoord is, en gezien.
„ 'k Heb, nevens anderen, die ſteeds, met hart' en zinnen,
„ Naest God, huns naesten nut, als eigen heil, beminnen,
„ En, om der Boozen gang, en zoo veel gruweldaên,
„ Hier heinde en veer gepleegd, en, dag op dag, begaen,
„ Door ſchaemte en harteleed, hun zuivre zielen kwelden,
„ En meenigmael dit Ryk een' zwaren ramp voorſpelden,
„ Voorlang den ſlag geducht van 's Hemels grimmigheit,
„ Wiens wraek te zwarer treft, als zy te langer beid.

„ Het

„ Het zondig' Wanbedryf, aen 't hollen allerwegen,
„ Was hier, zoo elders ooit, tot 's Hemels troon geſtegen.
„ De Zegenryke Rust, die 't Ryk zoo lang genoot,
„ De Rykdom, dien 't ontving uit Gods genadeſchoot',
„ Maer dwaeslyk heeft misbruikt, tot hoon des Gevers, teelde
„ Verkwistende Overdaed, de Trotschheit Pracht en Weelde,
„ De Weelde Wellust, die de ſchandlykſte Ontucht broed;
„ De dwaze Afgodery, die Waen en Valschheit voed;
„ De holle Gierigheit, die, door vervloekte treken,
„ Den Naesten van zyn recht of erfdeel houd verſteken;
„ De Heiligſchennis, tuk op wreede dwinglandy;
„ Het averechtsch Bedrog; de ſnoode Huichlary,
„ Die 't krom te rechten, en het rechte poogt te krommen
„ En 't nevelachtig oog der menſchen weet te mommen
„ Door haer verniste gryns van ſtemmig Koorgewaed,
„ Deugdpredikende reên en diep gefronst gelaet;
„ Terwyl heur ſchaemtloos hart verzaekt, ten allen ſtonde,
„ Wat zy, voor God' en Menſch', durft zweren met den monde.
„ Zoo ſchrikkelyk een reeks van helſche gruwzaemheên
„ Bragt Gods geduld ten einde, en vorderde met reên,
„ Wat zyn rechtvaerdigheit voldoening kon verſchaffen,
„ Door 't Portugeſche Ryk in *Liſabon* te ſtraffen,
„ Op zoo geducht een wys, dat al het Wereldrond
„ Zou wagen van een ſtraff' die nimmer weergaê vond.

Verhaelt wat den Hemel bewogen heeft om Portugal te ſtraffen.

„ Mogt', op myn' ſombren geest, van de ongeſchapen ſtralen
„ Nu, voor een oogenblik, een vonksken nederdalen,
„ Om 's Hemels grimmigheit, en wat zyn Wraek vermag
„ Met haer' geduchten ſtoet', te ſtellen in den dag,
„ Wy maelden van een reeks afgryſelyke Plagen
„ 't Onzaggelykſt' Tafreel dat immer oogen zagen.

Beſchryft de Woonplaets der Hemelwrake.

„ Iet lager dan het Hof waer de Albeſtuurder woont,
„ En van zyn heerlykheit den volſten glans vertoont,
„ Is een geducht Vertrek geſticht, door Gods vermogen,
„ Uit louter vuur en vlam, op barrenende bogen,
„ In 's weerelds Morgenſtond', toen 't wederſpannig Rot
„ Des trotſchen Lucifers zich kantte tegens God,
„ En wekte in 't eeuwig goed' en gunstryk' Opperwezen
„ Een' gloed van gramſchapp', waer de Wraek uit is gerezen,
„ Die, na zy 't ſtraf beſluit des Hemels had verricht
„ Aen 't eerloos' Vloekgeſpan, in dat geducht' Geſticht,
„ Door Gods meêdoogendheit, zorgvuldig werd geſloten.
„ Zy zit 'er op een' troon van groove donderklooten
„ En ſulferwolken, die, een ſtadig blikſemvuur
„ Uitſchietende, 't Geſticht verlichten op den duur.
„ In 't midden van dien gloed, door 's Hoogſten magt geſteven,
„ Kan Zy, in koelen moede en onbeſchadigd, leven.

Derzelve gedaente.

„ Haer aenſchyn ſchittert als de middagzonnegloed,
„ Doch is van hooger verw' en donkerrood als bloed.

„ Haer

„ Haer' oogen blikkeren als vuur en blikſemſtralen.
„ Geen ſtormwind kan, in kracht', by haren adem halen, Kracht.
„ Die hooge Rotzen ſlegt, en Berregen vergruist.
„ Zy zwaeit een vlammend zwaerd met hare rechter vuiſt'. Wapen-
„ Haer ſlinke omvat een ſchild, uit diamant geklonken. rusting.
„ Gods Naem, in 't middenpunt, als in een' kring' van vonken,
„ Gedreven, ſchittert uit het blinkende Rondas.
„ Zy ſchiet, als God haer roept ten ſtryde, een Harrenas
„ Van onvergangbre ſtoff', door een gezwind vermogen,
„ Om 't lichaem, overgroot, doch, door geen ſterflyke oogen,
„ Te kennen; ſchoon 't Gevoel, als zy het Menschdom treft,
„ Haer tegenwoordigheit, op 't allerſnelſt', beſeft.
„ De Dienaers, die haer zy' getrouwelyk bekleeden, Dienaers.
„ Zyn Honger, Oorlog, Peſt en andre Afgryslykheden
„ Van Aerdſchok, Hagel, Vuur, Orkanen, Waternood,
„ En 't ſchrikkelykſt' van al, den barelyken Dood.
„ Haer werk, in Vredestyd', beſtaet in ſtaêg te waken Werk in
„ En ſteeds gereed te zyn, om van de ſtarrendaken Vredes-
„ Te vliegen, op den wenk des Konings van 't Heelal, tyd'.
„ In volle wapening', naer 't ondermaenſche Dal.
„ Thans werd zy, door 't gebrom van zeven Donderſlagen, De Wraek
„ Gedagvaerd voor Gods troon'. De Hemelen vertſagen. word
„ Een donker roode gloed bezwalkt den heldren glans voor Gods
„ Van 't eeuwig licht. Men hoort gezucht van tranſ' tot trans. troon' ge-
dagvaert.
Ontſtelte-
nis daer

„ Het

over in den Hemel.

„ Het Koor der Englen ſchreit. 't Oneindig Mededoogen,
„ Om 's menſchen nadrend leed, tot in het hart, bewogen,
„ Smeekt om ontferreming by Gods Rechtvaerdigheit,
„ En roept: genaê! genade, ô Oppermajeſteit!
„ Maer, och! gansch vruchteloos. Het vonnis ligt geſtreken.

De Wraek, voor Gods troon' verſchenen, krygt bevel om PORTUGAL zwarer dan voorheen te ſtraffen.

„ Nu ſtond de ſtrenge Wraek, op 't reeds gegeven teken,
„ In volle wapenen, togtvaerdig voor Gods troon,
„ Te luistren, met ontzag, naer 's Opperſten geboôn,
„ Die ſtraks zyn' wil, de ſtraf, het Weereldsdal beſchoren,
„ (De ganſche Hemel zweeg) op deze wys, liet hooren:
„ Uitvoerſter des beſluits van mynen hoogen Raed,
„ Tot ſtaving van myne eer'; tot ſtuiting van het kwaed
„ In 't ondermaenſche Dal, vaer ylings naer beneden,
„ Geduchte Hemelwraek, en ſtraf de gruwzaemheden
„ Van 't zondig' PORTUGAL, dat, ſchoon in vroeger tyd
„ Door U getuchtigd, thans myn wetten, wyd en zyd,
„ Nog ſchandelyker hoont dan in voorleden dagen.
„ Sla des nu zwarer toe, en dubbeleer uw ſlagen.
„ Dat boven andre Steên de Hoofdſtad die gevoel'.
„ Wat, door myn gunst, niet is geteekend zy uw doel.
„ Ontzie Geſticht noch Mensch. Wil ſpoedig nedervaren.
„ Het uitſtel van de ſtraff' zou 't Vonnis ſlechts verzwaren.
„ Dus ſpreekt de Almagtige, wiens Zetel van rondom
„ Vast vuur en vlammen braekte. Al 't Seraſynendom

„ Be-

„ Bedekkende, uit ontzag, met vleugelen, hunne oogen,
„ Riep: heilig, heilig is 't rechtvaerdig Alvermogen!
„ Het Koor der Engelen viel op het aenzigt neer,
„ Vervangende den galm van heilig is de Heer,
„ Verdelger van het kwaed! Zyn gramſchap is aen 't zieden.
„ Wee! Wee het Weereldsdal! de ſtraf is niet te ontvlieden.
„ De Wraek, op 's Hoogſten last, in vollen toornegloed' Vaert neder.
„ Aen 't blaken, was terſtond, met drie uit haren ſtoet',
„ Den Aerdſchok, Dood en 't Vuur, die 't ſchriklykſte onheil
„ Zoo ſnel, ja ſneller dan een blikſem, neergevaren. (baren,
„ Zy kliefde 't Starrendak, en zengde, in hare vlugt',
„ Het dikke Wolkgordyn; dat vulde ſtraks de lucht
„ Met eenen bangen rook'. De Zon, pas opgerezen,
„ Ontſtelde, en voer te rug met een beneveld wezen.
„ Ja zelfs de bleeke [35] Maen, ſchoon, op dat oogenblik,
„ In 't ſombre ſchuilvertrek, werd bleeker van den ſchrikk'.
„ Naeuw kon de Wraek den grond van PORTUGAL bereiken,
„ Of geeft aen haren ſtoet 't ontzaglyke aenvalsteiken,
„ En duwt haer vlammend zwaerd, gewet aen allen kant',
„ Na driemael zwaeiens, tot in 's aerdryks ingewand,
„ Dat, door dien fellen ſtoot, gegriefd, van een gereten, Verwekt een *Aerdbeeving.*
„ Van ſchrikk' te daveren, van angſt' begint te zweeten,
„ Te hobblen als de zee, en ſlaekt een' damp, bevrucht Verſchriklyke uitwerkſels daervan.
„ Van bangen zwavelreuk, en zware ſulferlucht.

„ Terwyl 't, door Water, Vuur en Wind, in 't hart beſtreden,
„ Een barrenende Koorts voelt ryden door zyn leden,
„ Die, onverwacht, aen 't woên, met overforsch geweld,
„ Wat in het lichaem huist in rep en roere ſtelt;
„ De vochten hollen doet, en met de lucht', by 't prangen
„ Der adren, worſtelen, om vrye vaert te erlangen;
„ Dat alles ſchud, en beeft, en trilt van topp' tot teên;
„ Tot dat de gloed, te ſterk, barst door de buizen heen;
„ Met vreeſelyk geſchal, verſcheurt des aerdryks navel,
„ En brandmerkt de opperhuid met plekken van den zwavel
„ En ſulfer. De aerdboôm gilt, en kermt op elken ſtoot,
Gelykenis. „ Niet anders dan een Vrouw, van ſmerte, in barensnood'.
„ Men hoort gekraek, gedreun als van een grooven donder,
„ Die brommend', ſtommelende en vreeslyk romm'lende onder
„ Den grond, zoo ver het oor kan reiken, henen rolt.
„ De Bosſchen huilen; al 't Geboomte ſuizebolt,
„ Als, door een' dwarrelwind, geſlingerd en getroffen.
„ De Torens waggelen. Men hoort ze nederploffen.
„ Paleizen, Huis en Kerk, ontworteld en ontkroond,
„ Verzinken, en met haer wat haren grond bewoont.
„ Wie kan het naer gekryt van Mannen en van Vrouwen
„ En Kindren, in dien nood' verwekt, naer eisch ontvouwen?
„ Ik ys, als ik herdenk dat jammerlyk akkoord
„ Van klagt en klokgeklep, nooit droeviger gehoord.

„ De

„ De Bergen daverden, en loeiden, by het horten
„ Der toppen tegens een, tot ze op de Rotſen ſtorten,
„ En plompen in den vloed, wiens bodem, zwaer geparst,
„ Door een verborgen kracht, al krakende openbarst,
„ Dat de Oceaan, van ſchrikk', tot in zyn diepſte kolken, Ongemeene Opzetting en Beroering der Zee.
„ Beroerd, aen 't hobblen raekt, en ſteigert tot de wolken;
„ De Schepen met zich voert, of ſmakt ze tegen rots
„ En blinde klippen aen, met ysſelyk geklots,
„ En ſtraks, op 't onverwachtst, ten afgrond weêr gevaren,
„ Den Zeeman ylings dreigt te ſmoren in de baren.
„ Wat vluchten kan verlaet Huis, Hof en Kerk terſtond,
„ Maer loopt de gapende Aerd', den dood', ſtrak in den mond;
„ Of word, door Torenſpits en hooge Tempeldaken,
„ Getroffen en gepraemd de jongſte zucht te ſlaken.
„ Wat de Aerdſchok ging voorby, en ongekwetst liet ſtaen,
„ Greep 't Vuur, op zyne beurt, met gloênde vuisten aen, Zware Brand.
„ Daer 't Hof- en Kerkgewelf van magt en pracht' beroofde,
„ En, als met eenen ſlag', ontſluierde en onthoofde.
„ De wolken ſcheurden van 't gejammer en geklag
„ Van duizend duizenden. 't Scheen of op éénen dag
„ Het uiterſte bederf dees Hoofdſtad waer' beſchoren.
„ Men achtte leven, goed en bloed en al verloren.
„ 't Gevaer was overal; des was, by Kleen en Groot,
„ De hoop op Gods Genaê 't plegtanker in den nood'.

„ Dus kwam, ſchoon kortelings, helaes! zoo ver verſchoven,
„ Nu 't al ſchier onderging, Berouw en Godsdienst boven.
„ Maer, och! voor velen wis te ſpaê. Genaê had uit.
„ Gods doel was nu alleen, om 't ſchrikkelyk' beſluit
„ Van zyne grimmigheit 't vereischt beſlag te geven,
„ Dat een ontelbaer Tal van Menſchen kostte 't leven.
„ Nu denk eens wat dees Stad, zelfs boven andre Steên,
„ In zulk een barrening' van rampen heeft geleên".
Hoe zeer, door 'sMans verhael, myn geest ook was verſlagen,
Beſtond ik, niet te min, eerbiedig voort te vragen,
En ſprak: ô Vader, duid myn weetlust my ten goê.
Wat gy ook melden mogt, 'k ben nog niet hoorens moê;
Schoon al die Yslykheên een teeder hart doorboren.
Hoe velen ſchat men wel die 't leven hier verloren?
Hoe ging het met den Vorſt' en 's Vorſten Gemalinn'?
Hoe met het Hofpaleis en 't Hoffelyk Gezin?
Hoe rekent men 't Getal der Huizen, Hoofdgeſtichten
En Tempelen, geperst voor zulk een' ramp' te zwichten?
„ Men weet, tot nog, 't getal der Dooden in dees Stad",
Hernam hy ſtraks het woord, „ niet juistelyk, maer ſchat
Begrooting van het Getal der Geſneuvelden.
„ De reeds Geſneuvelden op zestig duizend zielen.
„ Wy zwygen van een reeks die 't leven nog behielen,
„ Maer, jammerlyk gekwetst, verminkt en vol elend',
„ Reikhalzen, in hun ſmert', alleen naer 's levens end.

„ Van

„ Van 't Hofpaleis en meer dan twintig Hoofdgebouwen
„ Is, buiten't grondbeſtek, thans naeuw een ſtap te aenſchouwen.
„ Een byna veertig tal van Kerken ligt vernield;
„ Die hebben duizenden, door haren val, ontzield.
„ Men zag een reeks van meer dan tien paer Kloostren ſtorten;
„ Verſcheiden Orde en Kunne erbarmlyk 't leven korten.
„ De Puin dekt *Franciskaen*, *Karmeler*, *Kapucyn*,
„ *Dominikaen*, *Klaris*, of wat naer *Augustyn*
„ En andre Helden en Heldinnen, die hun leven
„ Den Hemel' offerden, een Tytel werd gegeven.
„ De Huizen leden 't meeſt', door dien agtdaegſchen Brand.
„ Van dertig duizend bleef geen vierde deel in ſtand'.
„ 't Was of men Etna hier, uit eeuwig gloênde kaken,
„ 't Verſmolten ingewand, by ſtroomen vuurs, zag braken.
„ De vlucht naer ſtrand en veld was, in dien hoogen nood',
„ De naeste toeverlaet en troost voor kleen en groot.
„ Naeuw werd de[16] Koning zelf, met zyn Vorſtinne en Magen,
„ Naer *Belem* heengevoerd, en 't lyfsgevaer ontdragen.
„ Zy toefden, door den ſchrik, tot in het hart ontſteld,
„ Een etmael, zonder ſpyze en drank', in 't barre veld.
„ Tot dat een ligte Tent hun tot een woning ſtrekte,
„ En 't lyf voor de ongenaê der Winterkoude dekte.
„ De Vorst, wien eigen druk veel min ter harte ging
„ Dan 't leed van Land en Volk, uit zyn verbystering'

Der Hoofdgebouwen.

Der Kerken.

Der Kloosteren.

Der Huizen.

Het Koninglyke gezin ter nauwernood het gevaer onttogen.

Mededoogendheit des Konings

over den ramp zyner Onderdanen.
„ Allengs bekomen, ſtortte een' vloed van heete tranen,
„ Daer hy, van uur' tot uur, den ramp der Onderdanen
„ Hoort groeien by 't gerucht, dat ſtaêg een droever maer
„ Uitbromt, en wasſen doet het reeds te groot misbaer.
„ Doch zoo veel ongevals, [37]naer waerde niet te ontvouwen,

Gruwelyke Plonderzucht.
„ Kon Moord- en Plonderzucht, ô Gruwel! niet weerhou'en
„ In 's naesten Goed en Bloed de haviksklaeuw te ſlaen.
„ De Vorst, om die Harpy, met kracht', te keer te gaen,

Naer eisch geſtraft.
„ Deed, binnen luttel tyds, haer loon naer werk verſchaffen,
„ En 't godloos Wanbedryf, met vuur' en koorde, ſtraffen.

Gelyk ook ſnoode Huichlary en Bedrog.
„ By dat vervloekt Geſpuis, wist ſnoode Huichlary,
„ Die alwat de Afgrond broed, in gruwlen, ſtreeft voorby,
„ Door Kap en Koorgewaed vermomd, haer rol te ſpelen,
„ Ja door een ſnoode list, de harten van zoo velen
„ Te buigen naer heur' wil [38], terwyl haer logenmond
„ Den ondergang der Stad, ja van al 't weereldrond,
„ Als kort op handen ſpelt, en doet beloftenisſen
„ Van volle Zaligheit, door kracht van Zielemisſen,
„ Voor al wie de Offerkist des Tempels best bedenkt,
„ En van het zyne 't meeſt' aen 's Heeren Knechten ſchenkt.
„ Dit deed veel duizenden, op 't punt van 't aerdſche leven
„ Te derven, ſtraks byna al 't hunne, om 't Hemelſch', geven.
„ ô Allerſnoodst bedrog, geſmeed in 't holſt' der Hell',
„ Te recht, op heeter daed, en Koningklyk bevel,

„ Op

„ Op 't allerſtrengſt' geſtraft! De Vorst, op 't zeerſt' bewogen,
„ Door 't algemeen gebrek, zocht troost by 't mededoogen
„ Van die den vloed des *Taegs* bebouwden, op dien ſtond,
„ Van waer men ſtraks, op 't mildſt', een' ruimen voorraed zond;
„ Dien 's Konings voorzorg, op het zuinigſt', liet beſteden,
„ Naer eisch van ieders nood en bange omſtandigheden.
„ De goede Vreemdeling, [39] met onzen ramp' begaen,
„ Zond Kiel op Kiel, met keur van leeftogt, ryk gelaên.
„ Een eindelooze lof zy 't overheuſch' *Brittanje*,
„ 't Weldadige *Hamburg* en 't edelmoedig' *Spanje*,
„ Wier Kielen, pas ontlaên, gy gints, in 't blaeuw verſchiet,
„ Langs de oevers van den *Taeg* en *Munda* dobbren ziet.
„ Maer, och! hoe onverwacht, hoe groot en uitgelezen
„ De gunst dier Mogendheên, aen deze Stad bewezen,
„ Ook zy; nog ſchynt de ſchaê, (keert God het niet ten goê)
„ Door *Liſabon* geleên, my onherſtelbaer toe.
„ 't Getal der Levenden kan naeuw ten halve ſtrekken,
„ Om al de doôn, naer eisch, met aerde te overdekken.
„ De rouw is overgroot, men mist zyn Goed en Bloed.
„ De Puin, gelyk ge ziet, [40] word om en om gewroet.
„ Men kent de Lyken, zoo het aengezigt is geſchonden,
„ Aen hun Kleedy', of ſlaet Lidteekens, oude wonden
„ En kunne en jaren gaê. Elk uur, elk oogenblik,
„ Baert nieuwe elende, ſmart, ontroerenis en ſchrik.

Algemeen gebrek aen Leeftogt, door de op den *Taeg* liggende Schepen te ſtade gekomen.

Geſchenken door *Brittanje*, *Spanje* en *Hamburg* aen den Portugeeſchen Vorſt' gedaen.

De Levenden zyn niet in ſtaet om de dooden naer eisch te begraven.

„ Nu

„ Nu ga een lutter voort. Daer ziet ge neêrgeſmeten
Verwoesting van 't Hof der Inquiſitie, welks gezag door Jan V. zeer beteugeld is.
„ Dat hooggeducht Geſticht, 't Gerechtshof van 't Geweten,
„ Dat, door misbruikte magt, een zee van bloed vergoot,
„ Voor 't ganſche Ryk niet min ontzaglyk dan de dood.
„ Hoewel die Zielgriffoen [41] niet luttel zyne vleuglen,
„ Door 's Vyfden Jans beſtier, zag korten, en beteuglen
„ Het hollende gezag des allerwreedſten Raeds,
„ De afſchuwelyke Bron van zoo veel leeds en kwaeds."
Hier viel ik, andermael, den Grysaerd' in zyn reden,
En vroeg eerbiedig, is 't, ô Vader, lang geleden,
Dat Portugal, door zulk een' Gruwel werd beroerd?
Wat Tuimelgeest heeft 't eerſt' dien Bloedraed ingevoerd?
Wanneer de Inquiſitie in Portugal is ingevoerd.
„ Twee [42] eeuwen", antwoord hy, „ en byna dertig jaren,
„ Heeft reeds dit Ryk den dwang van die Geweldenaren
„ Bejammerd en bezuurd. Lust u een blyk te zien
„ Hoe 't allerbeste doel van de allerbeste Liên
„ Niet ſlechts ſomtyds mislukt; maer, door de booze gangen
„ Van Geld- en Gloriezucht', en ſnoode zelfbelangen,
„ Verkeerd word in een bron van 't ſchrikkelykſte kwaed?
„ Zoo luister vry naer 't gene ons des te melden ſtaet.
Door wien en by wat gelegenheit.
„ De Derde Jan, een Vorst van een godvruchtig leven,
„ Had zich, op zekren ſtond, naer 't Heilig Koor begeven,
„ Om aller Vorſten Vorſt', met nederig beleid,
„ De hulde en eer te biên van zyne afhangklykheit,

„ Ter-

„ Terwyl de Priester vast, in 't hart, van yver blaekte,
„ Daer hy, al bevende, 't Hoogwaerdige genaekte,
„ En knielende begroette en aenvatte in het end.
„ Maer naeuwlyks had hy zich en 't Kerkkleenood gewend,
„ Om 't reeds verlangend Volk hoogſtatiglyk te Zeegnen,
„ Of zag, op 't onverwachtſt', zich, door een' Guit, bejegnen,
„ En rukken 't Heiligdom ſtoutmoedig uit de hand'.
„ De Vorst, op dat gezigt, van ſchrikk', geheel vermand,
„ Viel jammerlyk in zwym, doch, weder bygekomen,
„ Was ſtraks, met ernſt', bedacht om ſtrenglyk in te toomen
„ Wat, uit moedwilligheit, door ſnoode Kettery
„ Of heilloos Ongeloof en vuile Spotterny,
„ Den Roomſchen Godsdienst ooit mogt hinderen of honen,
„ En weigeren 't vereischt' ontzag daer aen te toonen.
„ Dit lei den eerſten ſteen voor dat geducht' Geſticht,
„ Waerop de Bloedraed voorts wel haest werd opgericht,
„ Die groot en kleen eerlang deed buigen voor zyn wetten,
„ Hoe zeer de Portugees zich daer mogt' tegen zetten.
„ Dat hatelyk' Gerecht nam toe van dag tot dag,
„ Door zonderling Geval, in achting' en gezag.
„ De dolle Honger, die, met ſtompgeſchaerde tanden,
„ Het dungebuikte Volk reeds lang aen de Ingewanden
„ Op 't hevigſt' had geknaegd, liet juist van woeden af,
„ Zoodra 't gevreesde Hof de ſtrenge blyken gaf

„ Van 't Zielenonderzoek en 't Polſen van 't Geweten.
Deszelfs bedriegl. „ Straks werd, door ſnoode list, die ondaed uitgekreten
ykeHandel. „ By 't ligtgeloovig' Volk voor een onfeilbaer merk
„ Van een volſtrektlyk nut en nooit volprezen werk.
„ Het vuil van Ketterye en Ongeloof te vagen
„ Uit 's HeerenHuis en 'tRyk moest God'op't hoogſt' behagen.
„ Dat riep de Hemel zelf, daer hy zyn Geesſelroê
„ Thans introk, PORTUGAL, met luider ſtemme, toe.
„ Dus wist men, naer zyn' wil, dat Gruwelrad te draeien,
„ En 't wuft' en domm' Gemeen met valſche Munt' te paeien.
„ Maer, och! het leed niet lang, of zulk een Modderbron
„ Gaf op al wat men drek en zwadder noemen kon.
„ De magt des Bloedgerechts was naeuw in top getogen,
„ Of 't ſchond zyne eer en trouw, en zag, met ſcheemrende oo-
„ Gemomd, door ydlen roem en ſchandelyk bejag, (gen,
„ Veel meer op 't uiterlyk' dan 't innerlyk' gedrag.
„ Dit zette een wyde deur voor Huichlaryen open.
Schriklyke Gevolgen daervan. „ Wat Kristus, in het hart, verlochent liet zich doopen.
„ Ja zelfs de Moor [43] beleed de Pauſelyke Leer,
„ En boog, uit vreeſ' voor ſtraff', zich voor den Broodgod neêr.
„ In 't kort, 't was of men Deugd en waren Godsdienst bande,
„ Waer dat vervloekt Gerecht de ſnoode Vierſchaer ſpande.
„ Op deze Vlakte word het Straftoneel geſticht,
Manier van Straf. „ Wanneer 't Gewetenshof zyn ſchriklyk recht verricht,

„ Met

„ Met zoo veel ommeſlags van ydle Plegtigheden, oeffening der Inquiſitie.
„ Dat my voorwaer niet lust die, ſtuk voor ſtuk, te ontleden.
„ Men vangt het Treurſpel aen by 't ryzen van de Zonn'.
„ De Vorst, met zyn Vorſtinn', koomt op het Hofbalkon
„ Aenpralen met een' ſtoet' van edele Landsheeren
„ En Vrouwen, uitgedoscht in kostbre Staetſiekleêren,
„ Als naer een hooge Feest, uit vreugde en dankbaerheit,
„ Voor een byzondre gunſt' des Hemels, toebereid:
„ Gelyk men dikwyls hier hoogſtatiglyk ziet vieren, Stieren-gevecht.
„ Door Ridders, afgerecht, om horendollen Stieren,
„ Die, brullende, uit den Stalle, aenſtooten, in hun vaert',
„ Te treffen in den hals of borst, met ſpere, of zwaerd'.
„ Hoe zeer men met het leed van andren zy bewogen,
„ De Heiligheit van 't werk verbied hier 't mededoogen,
„ Ja kluistert zelf den mond van 't allerweekſt' gemoed.
„ Al viel' de Koningin het hoog' Gerecht te voet;
„ Al bad' de Koning om genaê voor hooge jaren,
„ Of onbedreven Jeugd, 't zou hun ſlechts ſchande baren,
„ De Onnoozelheid geen nut. Het ſtrenge Recht vaert voort,
„ En ſtraft, naer 't Vonnis luid, met Byle, of Vuur', of Koord',
„ Of Kerker, of Galei', of Bann', of Geesſelroeden.
„ Rampzalig is hy die hier valt in kwaed vermoeden."

Maer, Vader, is het waer, vroeg ik den ouden Mann',
Dat juist dit vreeſelyk Geſticht het eerſte van

Al de andren nederviel? „ Wat oog kon recht beſchouwen
„ In 't uiterſte gevaer, daer zoo veel Hoofdgebouwen
„ Neerſtortten", antwoord hy, „ daer ieder een', beducht
„ Voor eigen leven, al zyn hoop ſtelde in de vlucht.
„ Wie kon toen gade ſlaen wat meest hier werd getroffen,
„ Wat Huis, wat Hoofdgebouw het eerſt' kwam nederploffen?
„ Naeuwkeurige Aendacht grypt zoo zelden plaets in nood'.
„ Een nieuws, hoe groot het zy, word doorgaens nog vergroot.
„ Ook is 't eene eigenſchap van oordeellooze Menſchen,
„ Dat zy 't gebeurde vaek hervormen naer hun wenſchen.
Verwoesting van het Hofpaleis; „ Daer ziet ge 't *Hofpaleis* tot op den grond verneêrd;
„ Zyn Kostbre Zalen gansch in ſtoff' en asch verkeerd;
'sKonings Boekery; „ De ſchoonſte *Boekery* en oude Zeldſaemheden
„ Van Schriften, boven goud gewogen door de reden,
„ Te jammerlyk vernield; de ryke *Hofkapel*,
„ Nu veertig jaer geleên, door Pauſelyk beſtel,
„ Op Koningklyk verzoek, ten eeretrapp' verheven
De Aertsvaders Kerk; „ Van eene *Aertsvaders Kerk*, zoo trotſelyk, beneven
„ Het Vorſtelyk Paleis, met zoo veel kunſt' gebouwd,
„ En op het ſchoonſt' getooid met zilver, blinkend goud
„ En de edelſte cieraên, waar mede ooit Tempels pronken,
„ Als in een oogenblikk', ontluisterd en verzonken.
„ Gints ging men korts ter *Beurſ*. Die puin bedekt den grond
Het groote Tolhuis; „ Waerop dat ſchoon' Gebouw, het groote *Tolhuis*, ſtond,

Dat,

„ Dat, met het trotſch' *Geſticht der Oosterhandelaren*, 't Oostindiesch
„ Doorgaens in 't Herfstſaiſoen gepropt met keur van Waren, Huis;
„ Een' Creſus ſchat beſloot, nu gansch tot asch vergaen.
„ Daer ziet ge, waer het *Hof des Zeeraeds* heeft geſtaen, 't Hof des Zeeraeds;
„ En de *Oorlogſchuur*, gevuld, van boven en van onder 't Magazyn;
„ Met doodlyk Tuig' en Graen', dat, aengeſtoken, donder
„ En gloenden blikſem baert, door meenig een' bezucht,
„ Met een' verwoeden barſt', gevlogen in de lucht.
„ Nu zwenk ter ſlinker zy', waer 't voetſpoor valt bekwamer
„ Ten doortogt', en beſchouw waer *'s Vorſten Rekenkamer*, De Vorſtelyke
„ Nog kortelings, zoo weitsch en pragtig rees. Daer ligt Rekenkamer;
„ Het achtbaer' *Stedehuis*. Gints 't heerelyk' Geſticht 't Stadhuis;
„ Des *Schouwburgs* gansch verwoest. Hier zag men voortyds Den Schouwburg;
„ *Domingoos Tempel*. Daer de Hofpaleizen vallen (brallen De Kerk van St. Domingo;
„ Van *Tuncos*, *Marialve*, *Aveiro*, *Lourical*,
„ *Valenca*, *Augeja*, *Ribeiro*, *Cadaval*, Verſcheide Paleizen;
„ En anderen, geſticht, door Graven, vroeg of ſpade.
„ Hier ſtortte *'t Kerkgebouw van 't Klooster der genade*. De Kerk van 't Klooster der Genade;
„ Daer ligt *Franciscus Koor* ten gronde toe vernield, Van St. Franciscus;
„ En dekt veel honderden; door zynen val ontzield.
„ Geen minder onheil heeft * het *Goed Geluk* doen zwigten, Van 't Goed Geluk;
„ En trof *Anthony's Kerk* en andre Godsgeſtichten".
Bleef, vroeg ik mynen Gidſ', niet eenig Vorstlyk Huis, De St. Antonys Kerk.
Of Kerk, of Klooster dan bevryd van zulk een Kruis?

* Klooster, genaemd *Onze Lieve Vrouw van 't Goed geluk.*

Staende gebleven Gebouwen.

„ *Het Klooster*", antwoord hy, „ *der ongeſchoeide Nonnen*
„ Is 't eenig Hoofdgeſticht, dat wy u noemen konnen,
„ In 't algemeen gevaer, geheel en al geſpaerd.
„ Ook zag het *Munthuis* zich voor 't grootſte deel bewaerd.
„ Nog word een dun getal van Kloosteren gevonden
„ En Kerken, door 't bederf niet gansch en al verſlonden."
Hoe is 't, hernam ik 't woord, vergaen met de andre Steên
En Wingewesten? Heeft ALGARVE ook niet geleên?
Moest ALENTEJO meê dien zwaren ramp bezuren?
„ Gewislyk", was 't beſcheid, „ niet min dan zyn Geburen.
„ 't Algarviſche Gewest ziet twee paer Steên byna

Verwoeste Steden in de Provintie ALGARVE; In ALENTEJO;

„ Gansch jammerlyk verwoest in *Faro*, *Tavira*
„ En *Silves* en *Lagos*. Niet minder hoort men wagen
„ Hoe ALENTEJO reeds zes Steden moet beklagen,
„ *Villa Vicoſa* meest en *Moura*, boven al
„ Hun Buren, fel geſchokt door 't ſchriklykſt' ongeval.

In ESTRAMADURA.

„ ESTRAMADURA zag *Sint Ubes* gansch verneêren,
„ En al zyn Tempelen en Kloosters ommekeeren;
„ Een tweemael duizend tal van Menſchen, gansch verpletj
„ En anderen in 't drokſt' huns werks, of op het bed,
„ Verrascht door 't zeegeweld, dat, woedende en verbolgen,
„ Wat de Aerdſchok had geſpaerd, vernield heeft en verzwol-
„ Geen minder onheil trof, aen eenen andren kant', (gen.
„ Een heele reeks van Steên, gelegen langs het ſtrand;

„ Waer

„ Waer duizenden, helaes! verplet zyn of bedolven,
„ Als in een glazen Graf, door de opgeruide golven.
„ In 't veege midden dier byna gemeene elend',
„ Deed God ++ *Koïmbra* zien dat hy de zynen kent, *Koïmbra* wonderlyk gespaerd.
„ En, in het barrenen der hevigſte gevaren,
„ Als 't al rondom verzinkt, kan ſteunen en bewaren.
„ Die Stad, het Portugalsch Athenen, waer 't krioelt
„ Van Volken, had den ſchok des Aerdryks ook gevoeld.
„ Een deel van 't Kerkgewelf ſtortte in; het Koor der Wysheit
„ Werd van zyn Hoofdcieraên ontbloot; maer jeugt noch grys-
„ Getroffen, of gekwetst. Dit wonderbaer beleid (heit
„ Van Gods alziende Zorg' en hooge mogendheit
„ Vervulde 't hart der Stad met dankbre erkentenisſe,
„ Doch teffens ſchrikk' en ſchroom' van 't kloppende gewiſſe,
„ Dat, van zyn wanbedryf bewust, niet zonder reên,
„ Het ergſte vreest, en des, met vurige gebeên,
„ Boetvaerdiglyk de ſchuld van groove zielgebreken
„ En verder dreigend leed by God poogt af te ſmeeken.
„ Men zag een' Ommegang van 't hooggeleerde Koor. Plegtige Omgang aldaer deswegen gehouden.
„ De Schoolbeſtuurder zelf ging barrevoets hier voor.
„ Zyn kruin, door't gryze hair, op 't ſchoonst gepaerlemoederd
„ Was, door den ootmoed, gansch met ſtoff' en asch bepoe-
„ Een ſtrop verſtrekt den half' tot een' Karkant; een Py (derd.
„ Van ruwe en groove ſtoff' het lichaem ter kleedy'.

„ In

„ In 't half geloken oog en nat betraende wezen
„ Is eerbied, boete, ſchrik en droevenis te lezen.
„ Een ry Hoogleeraers leid den middeltogt; een ſtoet
„ Scholieren ſluit den trein, met een beklemd gemoed
„ En boetgezinde ziel', by 't dreigen der gevaren.
„ Men voert het overſchot van Kruis en Martelaren,
„ Door 't Marokaenſche Stael, geſneuveld, met zich om,
„ En ſtelt van 't hooge School den gang naer 't Heiligdom
„ Van *Klaraes* [45] Tempel, waer 't Vorſtinnelyk gebeente
„ Der vrome *Eliſabeth*, door 't Marmren Grafgeſteente
„ Gedekt, in vrede rust, en wacht op beter huis.
„ Dus treed men yvrig voort naer 't Klooster van het Kruis,
„ Waer, met gewyde reên, door 't Hoofd dier Boetgenooten,
„ De ganſche Plegtigheit godvruchtig werd beſloten.

Oporto wonderlyk geſpaerd.

„ De Stad *Oporto* werd ook wonderlyk geſpaerd,
„ En wat ze omvat en voed gansch ongekwetst bewaerd.
„ Dus ſtraelt de heldre Zon van gunstryk mededoogen
„ Steeds door de dikſte Mist van 't ſtraffende Alvermogen."
Terwyl de Grysaerd my breedvoerig dus vermeld
Hoe 't buiten *Liſabon*, in 't ronde, was geſteld
Genaekten wy een' Berg, omheind aen alle zyden,
Met Schanſe en Vestingwerk. „ Dit was, in vroege tyden,"

Eerſte beſtek van *Liſabon*. Deszelfs

Sprak *Deugdlief*, „ de eerſte Kring die *Liſabon* beſloot.
„ Die Tweede en Derde doen u zien, hoe 't werd vergroot

„ In

„ In eene latere eeuw'. Nu dient die trits van kringen, deszelfs vergrooting.
„ Wanneer uitheemsch Geweld dees Hoofdſtad wil beſprin- Kasteel.
„ Haer tot een' Wapenburg en borst- en lendenſtut, (gen,
„ Beplant, aen alle zy', met donderend Geſchut,
„ Mortieren en Kartouw, die Land en Stroom beſtryken,
„ En voor hun forſe Magt' het ſtoutſte hart doen wyken.
„ Maer, och! wat baet dit al, wanneer ons God verlaet,
„ En zyne trouwe zorg de Stad niet gade ſlaet?
„ Waer is nu *Liſſabon* met al zyn trotsch vermogen?
„ Hier ſtond het; maer, helaes! 't is als een damp vervlogen.
„ Zie daer, myn Landgenoot, van PORTUGALS elend' *Deugdlief* ſluit zyn Verhael.
„ En *Liſſabons* bederf, zoo ver ons is bekend,
„ Een Jammerſchets gemaeld. Verſchoon myn zwakke jaren,
„ Zoo ons geheugen 't eene of 't andre zy ontvaren
„ Van juiste omſtandigheên. De Hoofdzaek hebben wy,
„ Naer waerheit, u vermeld, betrouw myn' woorden vry.
„ Wy weten van belang nu verder niets te ontvouwen.
„ Indien het u behaegt ook myn verblyf te aenſchouwen, Noodigt den Dichter ten zynen Huize.
„ En 't hart, ligt flaeuw door 't zien van zoo veel ongeneugt,
„ Met luttel broods en wyns te ſterken, 't zal my vreugd
„ Verſchaffen, zoo 't u luſt' myn Woning in te treden".
Gewis is 't hart my ſlaeuw door zoo veel yslykheden,
Ons wyd en zyd vertoond. Al wat ik hoorde en zag Die zulks vaerdiglyk aen-
Was jammerlyk gekerm, luchtſcheurend rouwgeklag

neemt; en voor de betoonde heuschheit hem bedankt, met toewenſching' van alle heil in 't vervolg.

En 't uiterſte verdriet. Dit knelt myn hart met ſchroeven
Van derenisſ'. 'k Wil des nog gaerne wat vertoeven
By u, ô heuſche Vriend, die ons zoo duur verpligt.
Wy zullen uwe gunst, zoo lang we 't levenslicht
Genieten, met vermaek' en dankbaerheit gedenken.
De Hemel wille u heil en een lang leven ſchenken.
De Vromen ſtrekken toch de ſteunſel van een ryk.
God toone PORTUGAL daervan in u een blyk.
Zoo zie 't eerlang, tot troost in zoo veel tegenſpoeden,
't Verlies van *Liſſabon*, door nieuw geluk, vergoeden.
Straks keeren wy, wil 't God, naer 't Vaderlandsch Gebied.
Verlangt gy iets van daer, wy bidden ſpaer ons niet.
ô *Deugdlief*, 't zal my ſteeds tot eer en vreugd gedyen,
Als myn genegenheit haer' dienst u toe moog' wyen.

Waervoor *Deugdlief* hem dankzegt.

„ Heb dank voor 't goede hart, myn waerde Landgenoot.
„ Dat de allerhoogſte Gunst uw' voorſpoed ſteeds vergroot',
„ En 't heil van uw Gewest geſtadig doe vermeêren.
„ Zie daer myn Huis, treed in". Wy volgen uw begeren.

Een nieuwe Aerdbeving noodzaekt den Dichter *Liſſabon* te verlaten.

Maer, hoe? wat 's dit? beweegt de grond zich waer ik ſtaê?
Help God! ik beef. Zou 't weêr een Aerdſchok zyn? och! ja.
Vaerwel, ô *Deugdlief*. Dat de Hemel u will' ſparen.
Verſchoon me .... Ik kies de vlucht, by 't dreigen der gevaren.

HET
VERHEERLYKTE
EN
VERNEDERDE
PORTUGAL.

DERDE BOEK.

HET VERHEERLYKTE EN VERNEDERDE

PORTUGAL.

DERDE BOEK.

INHOUD.

De Dichter ſtelt zyn koers nu weer naer 't Vaderland;
Betreurt den ramp waer meê gansch PORTUGAL moest ſtryden;
Bid dat Gods gramſchap voorts dat Ryk niet will' kastyden;
Maar dat zyn gunst 't herſtelle in een' gewenschten ſtand:
Voorts toont hy Neêrlands pligt, zoo 't, reeds den Portugezen
Gelyk in gruwlen, niet gelyk in ſtraff' will' wezen.

God' lof! dat 's recht van pas gevloden! Och! wie weet
Wat hier op volgen will'? Wat nieuwe ramp, wat leed

En jammer en elend'? Wy zyn dien hoek te boven,
En hebben dubble reên om 's Hemels gunst te loven.
Nu onze koers geſteld rechttoe naer Nederland.
Vaerwel, rampſpoedig Ryk! vaerwel, ô treurig ſtrand!
Vaerwel, verwoeste Stad, beklaeglyk boven allen.
Vaerwel, ô *Liſabon!* wat zyt ge laeg gevallen!
Wat zyt ge naer misvormd, ô Oogelyn van de Aerd',
Die eertyds een Vorſtin by uw geburen waert!
Uw Voorſpoed nam de wyk. Uw luister is verdwenen.
Gy zit, in ſtoff' en aſch', met zwart geſchroeide ſchenen,
Te kerremen van ſmart', die gy, van topp' tot teen,
Zoo zwaer getroffen, voelt door all' uw matte leên,
Zoo luttel meer in tal' dan uwe diepe wonden.
Een oogenblik heeft al uw pracht en magt verſlonden.
Nu word het Spreekwoord ſtom, in uwen ouden dag',
Dat hy geen Schoonheit kent [46] *die* Liſabon *niet zag.*
Wy zeggen, met meer recht, *zy mogen niet gewagen*
Van rampen, die uw' ramp, ô Liſabon, *niet zagen.*
Wat druk haelt by uw leed, ô eertyds trotſche Stad?
Gy mist niet ſlechts uw ſchild, maer teffens uwen ſchat;
Uw' rykdom, pracht en prael zyn, met uw groot vermogen,
Als in eene arendsvlucht, al teffens u ontvlogen.
Uw Huizen liggen neêr. Uw heerlyk Vorſtenhof,
Alle uw Paleizen zyn hervormd in puin' en ſtoff'.

De Dichter vertrekt weder naer Nederland; zegt vaerwel aen het rampſpoedig Ryk en de Verwoeste Stad; en beklaegt dezelven op het hartelykſte.

Uw

Uw Tempels zyn vernield; uw Priesters moesten ſneuvlen,
Omdat ze onſchuldig bloed deên ſtroomen van uw heuvlen.
Uw Hoogten zonken weg. Uw Bergen zyn verneêrd.
Uw Vastigheên vernield; uw Torens omgekeerd.
Gy zaegt uw Maegden en uw Jongelingen ſneven;
Uw Vrouwen en uw Mans berooven van het leven.
Uw Kinders zyn verplet; uw Zuigelingen dood,
En wat den dood ontkwam in armoede of in nood'.
Uw Koning is onttroond; zyn Hof ſmelt weg in tranen.
Hy mischt den roem en bloem van Ryk en Onderdanen.
Uw Spys en Drank zyn ſchrik en droefheit van gemoed;
Uw Paerlen tranen, uw Robynen ſtroomend bloed;
Uw juichen bang genok; uw zingen en uw reien
Geſtadig jammeren, en onophoudend ſchreien.
Gy derft al wat voorheen u ſtof tot roemen gaf.
Korts waert ge een Paradys, nu zyt ge een open graf,
Vol ſtanks en vuiligheên, waer uit een Peſt zal broeien,
Die uwer Lyken tal nog daeglyksch wil doen groeien.
De Naerheit heeft zich nooit zoo naer als hier ontdekt.
De Koning van den ſchrik nooit grooter ſchrik verwekt,
Nooit grooter menſchenroof gepleegd, in luttel uren,
Dan binnen uwen wal en dien van uw Geburen.
Wierd', uw verlies, naer eisch, ô Portugal beſchreid,
Ik ſtortte een' tranenvloed, uit mededoogenheit.

Maer

Maer hoe, hoe kunnen wy, naer waerde, uw leed betreuren?
Daer uwen rampſpoed' nog geen ſtilſtand mag gebeuren,
Zoo min als uwen grond', die ons verbaesd deed vliên.
Wie weet wanneer gy 't end van uwe elend' zult zien?
Wie weet hoe de Onweersbui u treffen zal en prangen,
Die wy, helaes! op nieuws, u boven 't hoofd zien hangen?

Smeekt God om genade en herſtel voor PORTUGAL.

ô God, vermag een Worm, een niet, of iet uit ſlyk,
Voor een door u zoo zwaer getuchtigd Koningkryk,
't Rampſpoedig PORTUGAL, alreeds aen 't overhellen
Naer zyn geheel bederf, zich in de bres te ſtellen,
Door vurige gebeên, by uw barmhartigheit?
Zoo duid het ons ten goede, ô Oppermajeſteit,
Dat wy, voor uwen troone, ootmoedig nederknielen,
En ſmeeken om genaê voor zoo veel duizend zielen,
Als 't Portugeeſch' Gewest, in zynen jongſten nood',
Geſpaerd zag, door uw gunst, zoo onverdiend als groot.
't Erkent, met diep ontzag, hoeveel het hebb' geleden
Door uw geſtrenge Wraek, uw goedertierenheden,
Waerdoor 't, in 't midden van den vreeſelyken gloed
Van uwen toren, nog ten deele werd behoed.
't Belyd, met harte en mond', zyn booze gruweldaden,
Waerdoor 't zoo zwaer een ſtraf heeft op den hals geladen,
Ja zwarer nog verdient, en des van vreeze trilt
Voor grooter leed, zoo gy 't naer waerde ſtraffen wilt.

Het

Het ligt, in ſtoff' en aſch', gekromd en neergebogen,
Te ſiddren voor den arm' van uw geducht vermogen,
Die 't uitgetogen zwaerd der wrake, dag op dag,
Nog zwaeit, en Portugal dreigt met den laetſten ſlag.
Heb medelyden met het Schepſel uwer handen.
Laet toch uw gramſchapsvuur, niet zonder einde, branden.
Behaegt, algoede God, eens Zondaers dood u niet;
Ei ſpaer zoo velen dan als 't Portugeeſch' Gebied
Nog in zyn' kring' bevat. ô Eeuwig vloeiende Ader
Van goedertierenheit, ô aller Weezen Vader,
ô Aller Weeuwen Man, ſpaer zooveel Weezen, ſpaer
Zoo vele Weduwen, als, door 't gemeen gevaer,
Van hoeder, hoofd' en ſteun' hier jammerlyk verſteken,
U om ontferreming, met heete tranen, ſmeeken.
Spaer zooveel Gryzen, als den oever van den dood
Alreê zyn opgeſtapt; maer, och! geheel ontbloot
Van 't gene 'er word vereischt om, na het tydlyk' leven,
Van hunnen levenstyd goê rekenſchap te geven.
Een oogenblik van uw genade kan, ô Heer,
Een gansch bedorven Vat hervormen tot uwe eer.
Zoo ſtygt een Mensch te kruis als 't hoofd der Moordenaren;
Maer ſterft 'er aen als Vriend van 't Hoofd der Englenſcharen.
Genade dan, ô God, rek hunnen levensdraed.
't Berouw, door u verwekt, koomt nimmermeer te laet.

Heb derenis niet min met zooveel Zuigelingen,
Als kortlings, hier, van u, het levenslicht ontvingen,
En, hangende vergeefsch aen 's Moeders dorre borſt',
Reeds proeven 't aerdſche leed, by 't prangen van den dorst;
Ja, magtloos de eene hand van de andre te onderſcheien,
Gansch onbewust van kwaed, de vrucht des kwaeds beſchreien.
Heb niet min derenis, ô Koning van 't Heelal,
Met uw' Gezalfden, met den Vorſt' van PORTUGAL,
Die, door uw hand, vernêerd, zich, met zyne Onderdanen,
Thans ziet gelyk geſteld, en zwemt in zyne tranen.
Heeft hy, door uwe wraek, Almagtige, geleerd,
Hoe ras een Vorst onttroond, een Ryk word omgekeerd;
Wil, ô Algoede, hem, door uw genade, ook toonen,
Hoe ras ge een kwynend Ryk en neergebonsde troonen
Herſtellen kunt in kracht, en beuren uit het ſtof,
Zoo zie men PORTUGAL, uw hooge gunſt' tot lof,
Veel luisterryker zelfs, dan ooit te voren, pralen.
Maer wil 't voor al, ô God, toch naer den geest beſtralen.
Verdryf de nevelen, waer meê de Afgodery
Het zondig' Bygeloof, en wreede Tieranny
Het zielenoog, helaes! zoo jammerlyk verblinden,
Dat Godsdienst word genoemd het vry' gemoed te binden.
Verdryf dien helſchen damp, die dikke duisternis,
Opdat men zie hoe ſchoon de glans der Heilzonne is,

Wier

Wier liefdegloed ons u het eerſt', met ziel' en zinnen,
En voorts, gelyk ons zelf, den naesten, leert beminnen.
Zoo worde Portugal, door uw alwys beleid
En onverdiende gunst, hervormd voor de eeuwigheit.
Zoo zal 't uw liefde en magt, die alles gaen te boven
Wat ons verſtand bereikt, ook zonder einde loven.
Myn Dichthulk ſpoeit vast voort, met een gewenschte vaert.
Vaerwel, ô gryze *Taeg*, die, heusch en gul van aert,
By 't meren aen uw' zoom, ons duur, door uwe reden,
Verpligt hebt, en een reeks van oude Zeldzaemheden
Ontvouwde op onze beê. Heb dank voor zulk een gunſt'.
Wy zullen, naer 't bereik van onze zwakke Kunſt',
Uw' naem vereeuwigen; uw' roem op 't hoogſt' verheffen.
De Hemel geef' dat U geen nieuwe rampen treffen:
Vaerwel, ô Stroom, vaerwel, voer ſteeds, met nieuwen luſt',
De blyde welvaert naer de Portugeſche Kust.
Nu ploegen wy alreê de grondelooze baren
Van 't *Spaenſche Pekelveld*, door vloot op vloot, bevaren,
Geſchikt naer 't goudryk' West, of 't Oosterſche gebied.
Is dat *Erythia*, 't hoofd der *Barlingues*, niet?
Gewis. Maer wat Gebergt' laet zich daer gints beſchouwen?
Is 't ook de aloude [47] *Kaep*, voor 's Aerdryks End' gehou'en,
Eer ons *Columbus* vlyt had tot een toorts geſtrekt,
En 't nieuwe Weerelddeel, *Amerika*, ontdekt;

Koomt in de Spaenſche Zee.

Ziet de *Barlingues Eilanden en Kaep Finisterra*, by ſommige Zeeluiden *Kaep*

Feinſter genoemd. 't Geen nog zyn' roem verheft by dankbre Genuezen?
Ô Ja, 't moet van Euroop' het uiterſte einde wezen.
Nu worden Land en Strand allengs ons oog ontvoerd.
Ach! wierd de bittre ſmert, die ons zoo zeer beroerd,
Zoo diep getroffen heeft, uit teeder mededoogen
Met PORTUGALS elend', nu ook myn' geest' onttogen,
'k Zag hier het ruimſte veld voor myn beſpiegeling'
Ontſluiten, op het ſchoonſte, om, in verwondering',
De zeldſaemheden, die zich, wyd en zyd, vertoonen
In zooveel Dieren, als dit bruiſchend' diep bewonen,
Te aenſchouwen, naer myn' lust. Hoe zoude ik ieders aert,
Geſtalte, ſchoonheit, deugd, en vlugge of trager vaert
Weetgierig gadeſlaen; met diepen eerbied' noemen
Wat ſtof de zee verſchaft om 't Albeſtuur te roemen,
Welks onbepaeld gezag al de elementen ſnoert!
Beſchouwt de Haei. Ei zie, hoe gints de *Haei*, die felle Zeewolf, loert
En Visch en Menſchen dreigt, met zyne elsſcherpe tanden,
Om zynen hollen balg te vullen, aen te randen.
De Dolfyn. Zie, hoe Arions Ros, de *Dolfyn*, kwispelſtaert,
De groene golven klieft, en vrolyk ſpelevaert.
Schildpad. De logge *Schildpad* ligt te ſluimren op de baren;
Maer, och! te zorgeloos by 't dreigen der gevaren,
Word zy, op 't onvoorzienst, onzagtelyk gewekt,
Terwyl men haer, met kracht' van touwen, opwaert trekt,

En,

En, binnen boord, wel haest beroofd van huif' en leven,
Om 't kwynend' Scheepsvolk haer verkwikkend vleesch te geven,
En hare kostbre Huid, gelyk een waerdig pand,
Voor Drae- en Vorremkunst', te voeren naer het Land.
Een helder Baken dat ons leert, ten alle tyden,
De klip van Vadzigheit en Zorgeloosheit myden,
Waerop zoo meenig Schip van 's Menſchen welvaert ſtoot,
En vaek van roer' en vracht', voor eeuwig, word ontbloot.
Wat 's dit? Wat zien we daer? Of zou ons 't oog bedriegen?
Kreeg ook 't geſchubde Vee vermogen om te vliegen? *Vliegende Visch.*
ô Ja, een ganſche School verheft zich uit den vloed',
En vlucht gelyk verbaesd. De *Dolfyn*, op heur bloed
Verlekkerd en verhit, doet haer den plasſ' ontwyken.
Daer zien we op gintſche Kiel haer teffens nederſtryken.
De wieken, opgedroogd, door wind en gure lucht,
Zyn magteloos om haer te ſteunen in de vlucht.
Dus vliegen ze in haer' dood, daer zy zich zelven vangen,
En voorts den Zeepiloot doen verſche Spys erlangen.
De *Papegaeivisch*, die den Papegaei gelykt *Papegaeivisch.*
In Bekk' en ſchoone Verw', vertoont ons hoe hy prykt
Met zyne Vinnen, die, als 't hem haer lust te roeren,
By heldren Zonneſchyn, de golven paerlemoeren.
Wat Schepen zien wy gints, zoo yslyk en verwoed, Gevecht tuſſchen een Engelſch Oor-
Malkandren, reis op reis, toedondren dat de vloed,

log. en een Fransch s' huiskomend Oostindisch Schip.

Gelyk van ſchrikk', bezwymt? 't Een', naer de vlag doet lezen,
Schynt ons eene Oorlogshulk van Britsch gewrogt te wezen,
En 't andre een kostbre Kiel, in 't geurig Morgenland,
Bevracht met de eêlſte Waer, geſchikt naer 't Gallieſch' ſtrand.
De hoop op rykdom, die gevaren doet verachten,
Bezielt den ſtouten Brit, met dubblen moed' en krachten;
Hy vlamt op zulk een Buit; terwyl de flukſche Gal,
Gelyk een jonge Leeuw, in 't prangende ongeval,
Met muil' en klaeuwen, poogt 't geweld te wederſtreven,
En toont hoe ſcherp men vecht voor eigen goed en leven.
Zy blikſemen om ſtryd. Hoe ſnort het huilend' lood,
Uit roer' en grof Geſchut, als kaken van den dood!
Hier worden Touw en Zeil, daer Mast en Steng getroffen.
Men ziet, naest beider boord, de Splinters nederploffen.
Men hoort gebons, gedreun, gedonder, krak op krak.
Een yſſelyke kreet ſtygt naer het Starrendak.
Nog ſchynt van beiden geen te flaeuwen in het ſtryden.
Best ſtevenen wy voort, om lyfsgevaer te myden,
En wenſchen elk den Vreê, de bron van alle goed,
Die welvaert, vreugde, rust en vergenoeging voed.

Bid om Vrede voor Europa.

ô God des Vredes, laet dien Heilboô nederdalen,
En 't reeds ten halve ontruste Europe gansch beſtralen.
Van uwen wenk' alleen hangt Peis en Oorlog af,
En ſtrekt den menſch' tot blyk van uwe gunſt' of ſtraff'.

Nu

Nu dunkt ons oog, van ver, weêr eenig Land te ontdekken. Nadert de Gronden.
Zou dat *Leſard* ook zyn, 't geen Albion kan ſtrekken,
Door 't bultige Gebergt', ten voormuur'? Ja, gewis. Ontdekt *Leſard*.
Want zie, hoe 't ſchuimend Zout alreeds hier peilbaer is.
Men twyfele niet meer; 't zyn de Engelſche Landdouwen.
Want *Goudſtart* doet zich ook, van verre, reeds beſchouwen. *Goudſtart*.
Wat Mastbosch zien we daer, als tusſchen Berg en Duin
Geplant, ter ſlinker zy', in 't blaeuw verſchiet, de kruin
Verheffen naer de lucht? Of zou't een Scheepsvloot wezen?
Is 't *Pleimouth* ook? ô Ja, 't is *Pleimouth*, dat, voor dezen, *Pleimouth*.
Der Visſcheren verblyf, thans, in het Britſche Ryk,
De kroon der Zeeſteên ſpant, en een geruste wyk,
Door zyne Haven, ſtrekt voor 's Konings Oorlogsvloten.
Hier liggen * *Griffioens* en * *Draken* opgeſloten.
Men vind 'er* *Donderaers*, die, door hun blikſemkracht,
Vernielen wat GEORG, te ſtout en onbedacht,
Uit heerschzucht' naer de Kroon en in den ſchild durft varen;
En 's Vorſten eer en recht handhaven op de baren.
Nu zeil ik *Poortland* reeds voorby. Daer kryg ik *Wight*, *Poortland*.
Den Tuin van *Engeland*, in 't ſtarende gezigt, *Wight*.
Dat, ryk in Wollig Vee, gevoed door Klaverdreven,
Den Britten, 's jaers, een' ſchat van ſchoone Wol kan geven;
Het Eiland dat, weleer, den Koning, naer wiens bloed Weleer den Kerker van KAREL I.
't Muitziek' Gepeupel dorstte, uit dollen overmoed',
Een'

* Namen van Engelſche Oorlogſchepen.

voor des zelfs onthalzing. Een' Kerker heeft verſtrekt, vol nare angſtvalligheden,
Eer hem de wreede Byl de Halsaêr had doorſneden.
ô Gruweldaed, gy zult, in onuitwischbre blaên
Geboekſtaefd, door den Tyd, door alle de eeuwen, ſtaen
Gebrandmerkt als een ſtuk, vervloekt by alle Britten,
Die liefde voor hunn' Vorſt' en 't Vaderland bezitten.
Nu zetten wind en ſtroom myn Dichthulk' wieken by.

Bovezier. Daer kan ik *Bevezier* reeds duidlyk van ter zy'
Bezigtigen; ja, zoo my de oogen niet bedriegen,

De Cingels. Zyn gints de *Cingels* zelfs. Wy zeilen niet, maer vliegen.
Wat Stad beurt daer het hoofd zoo moedig naer de lucht'.
Zou 't ook de Zeeſtad zyn, die, wyd en zyd berucht,
De Vrachtboot van *Calais* en wat de Franſche Landen,
Om 't Britſche Ryk, verlaet, ziet meren aen heur Stranden?

Douvres. Zou 't *Douvres* zyn? ô Ja, nu zie ik 't zonneklaer.
Het is die Zeeſtad wis, want tegen over haer

Calais. Ontdekken wy *Calais*, in 't Wingewest gelegen,
Dat, voor twee eeuwen tyds, de Gallen eerst verkregen,
En ſints, met naeuwe zorg', bewaekten, wyl het ſtrekt
Een Sluitboom, die hun Ryk voor Britſchen invall' dekt.
Wat valt de vaert hier eng! Men leest ſchier uit de kleeden,
Op 't wederzydſche Strand, elks Landaert, keus en zeden.
De Franschman onderſcheid zich duidlyk van den Brit,
Door nieuwe Pronkery en wat hy meer bezit

Van

Van minnelyke tael', behagelyke zwieren,
Verborregen gepeins en vrolyke manieren.
Nu glippen wy den Hoek van Engeland voorby. *Zuidweerland.*
Vaerwel, ô Magtig Ryk, dat, door uw Koopvaerdy,
De ganſche Weereld markt en wetten poogt te ſtellen.
Maer zelden ſmaekt hy rust die andren zoekt te kwellen.
Hoe ge op uw Vloten ſtoft, bevinding doet u zien,
Hoe zeer de Haen vermag zyn' Vyand' ſpits te biên.
Nu eischt de voorzorg ons de gronden wel te peilen.
't Gevaer dreigt van weerzyde, en leert omzigtig zeilen,
Langs Rots en blinde Klip, waerop het Zeeſchuim brand.
Hoe meenig Stuurman werd, op dat gevreesde Zand,
Door eenen fellen ſtorm, op 't onverwachtſt' gedreven,
En liet 'er, met een ryk geladen Kiel', het leven!
Wat word dit glazen graf, door duizenden bezucht!
De *Vlaemſche Banken* zyn de weereld door geducht. *De Vlaemſche Banken.*
Wat ſpoên we ſpoedig voort! Straks is de reis behou'en.
Daer mag ik *Walcheren* en *Schouwen* reeds beſchouwen. *Walcheren. Schouwen.*
Wat friſchen geur verneem ik hier van allen kant'!
Hoe lieflyk riekt de lucht van 't lieve Vaderland!
God geve dat het toch zyn leed niet zag' verzwaren,
Sints we, om het bitter leed, den Portugeeſ' weêrvaren,
Te aenſchouwen van naby, op Gods gelei gerust,
Verlieten voor een wyl de Vaderlandſche Kust.

God' lof! wy nadren 't Land, dat ons heeft opgetogen.
Goeree. Zie, hoe zich *Goereé* daer reeds op doet voor onze oogen.
Dankt den Hemel voor deszelfs goed geleide dus ver.
Heb eindeloozen Dank, ô Oppermajeſteit,
Die, door uw gunst en magt, myn Dichthulk hebt geleid
Naer 't Portugeeſch' Gewest, haer voorts te rug deedt zeilen,
En ons, gansch onbezeerd, thans Hollands gronden peilen.
Wy hebben, tot uwe eer en 's Naesten nut alleen,
Zoo ver een reis gewaegd, zoo vele moeilykheên,
Bid om verderen byſtand.
Als Ploegeren van 't Veld der Letterzee bejeg'nen,
Ons rustiglyk getroost. Wil voorts ons opzet zeg'nen.
Nu komen wy de Stad en reede zelfs naby.
Hael in de Fok gezwind; ſtryk al de Zeilen vry,
En werp het Anker uit. Hier is geen nood te ſchromen.
ô Zilverblanke *Maes*, ô Koningin der Stroomen,
Die Nederland, ten zuide, als met een' Honigvloed,
Dooradert, wees van ons, met diep ontzag, gegroet.
Nu mogen wy, God' lof, reeds Hollands grond, betreden.
Hoe word myn teeder hart, door hoop en vrees, beſtreden!
Het brand van weetlust' naer 's Lands kommerlyken ſtaet.
Wie nadert daer? My dunkt, ik ken hem aen 't gelaet.
Ontmoet zyn' ouden Vriend *Reisgraeg.*
't Is *Reisgraeg*, dien ik vaek beſchouwde, in vroeger dagen.
ô *Reisgraeg*, wees gegroet, ei laet u niet mishagen,
Dat wy, die, voor een pooſ', het vrye Nederland
Verlieten; maer, God' lof, in een' gewenschten ſtand',

Zoo

Zoo ſtraks te rug gekeerd, van edlen weetlust' branden
Naer 't geen den ſtaet betreft van onze zeven Landen,
U die uw' wellust ſchept in meenig oord te zien,
En Hollands friſchen Tuin nog kortelings misſchien
Doorwandeld hebt, en dus den ſtaet des Lands vernomen,
Afvragen wat u des ter ooren zy gekomen.
Is, door een' Aerdryks ſchok, het Nederlandſch' Gewest
Niet onlangs weer beroerd? Woed nog de Runderpest?
Kwynt nog de Handel? Is 't nog Vrede in onze dagen?
Wat zegt hy? „ Goede Vriend, om u, op uwe vragen,
„ Te dienen in het kort, zoo weet dat Nederland,
„ Door 's Hemels gunst, nog is in een' en zelfden ſtand,
„ Als voor tien maenden tyds, toen gy het zyt ontweken.
„ Uw reis naer *Liſabon* en zyn verwoeste ſtreken
„ Is my, door 't ſnel Gerucht, niet lang geleên, ontvouwd.
„ Hoe zeer myn weetlust ook uw vriendlyk onderhoud
„ Thans vordren moog'; de tyd vergunt my niet te dralen.
„ Gy zult, als 't u gelieft, hierna my wel verhalen,
„ Wat yſelyk gewrocht van onherſtelbaer leed
„ 't Geſtrafte Portugal uw oog beſchouwen deed.
„ De Handel roept my thans van hier en op de baren.
„ Vaerwel". God gunne u ook beſtendig wel te varen,
ô *Reisgraeg*, gulle Vriend, gy hebt ons duur verpligt,
En myn bekommerd hart, door uw verhael, verligt.

Verneemt naer den toeſtand des Vaderlands.

Dien *Reisgraeg* hem bericht.

Dankt God voor deszelfs lankmoedigheit in Nederland nog te ſparen.

Wat zullen wy uw gunst, ô Bron des heils, vergelden?
Hoe zullen wy, naer eisch, ô God, uw' lof vermelden,
Voor uw zoo taei geduld, dat, ſchoon te veel gevergd,
Door 't wrevlig' Nederland, en, dag op dag, getergd,
Door nieuwe gruwelen, en ſchier ontelbre zonden,
Bewerkte dat uw Wraek het reeds niet heeft verſlonden
Met zoo veel Steden van het Portugeeſch' Gebied,
Geſtort in eenen poel van eindeloos verdriet.

Wekt *Nederland* op tot gelyke dankbaerheit om gelyke reden.

Waek op, ô *Nederland*, 't past u, op dankbre wyzen,
Den grooten Opperheer, voor zyn genaê, te pryzen,
Die, in het midden van zyn' heeten toornegloed,
Zich uwer heeft ontfermt, en gunstryk u behoed,
Op dien geduchten ſtond, die, vol verſchriklykheden,
Den Rechter van 't Heelal zag in de vierſchaer treden,
En zyn geſtrenge Wraek, voor 't oog van 't aerdſche dal,
't Gevreesde Raedsbeſluit, in 't Vorstlyk' PORTUGAL,
Uitvoeren, door een trits van de yſelykſte Plagen,
Die van haer krachten al de Weereld deên gewagen;
En op het klaerſte zien, hoe ras een Ryk verneêrd,
Ja zelfs een reeks van Steên geheel word omgekeerd.
Of waent ge dat dat Ryk, door ſnooder gruweldaden
Dan u bezoedelen, Gods gramſchap had geladen
Op zynen hals? neen, neen. Gy hebt niet min misdaen.
't Zal u, bekeert ge u niet, als PORTUGAL vergaen.

Wat

Wat zonden heerschten daer, die niet by u regeren?
Of laet ge min uw hart, door Afgodsdienst, beheeren
Dan 't Portugeſche Ryk, verſteken van het licht
En glanſen van 't Hervormd' Geloof, dat uw gezigt
Voorlang heeft toegeſtraeld. Zien we u, met lofgeſchallen,
Niet vaek voor Dagons en Astartes nedervallen,
Als gy den Hoogmoed eert; de ſchandlyke Ontucht voedt;
De Heiligſchennis ſteunt; de Pracht en Weelde broedt;
Den Wortel van al 't Kwaed' en eindeloos verdrieten
In uwen boezem laet zoo diepe wortels ſchieten,
Dat u de helft der Wett', door God ons in geprent,
De zucht tot 's Naesten nut geheel ſchynt onbekend?
Kan brasſende Overdaed uw' dartlen Ingeboren,
ô *Neêrland*, minder dan den Portugeeſ' bekoren?
Weet Valschheit, ſlinksch Bedrog, vermomde Huichlary,
Meineedigheit, Geweld, en wat een ſchandvlek zy
Te houden in een Volk, by u een rol te ſpelen
Min ſchrikkelyk dan op Barbaerſche Schouwtooneelen?
Nog zwygen wy een Kwaed, een' gruwel voor Natuur',
't Geen eertyds heele Steên, geſtraft door Hemelsch vuur,
In 't helſche heeft geſmakt, 't bedryf der ſtomme zonden,
En korenzatheit, och! niet min by u gevonden
Dan in het wulpschſte deel van 't ganſche Weerelddal.
Hebt gy, ô *Nederland*, u dus met Portugal,

Neêrland is niet min zondig dan Portugal.

Te dwaes gelyk geſteld in ongerechtigheden,

En heeft daerom geen mindre ſtraf te duchten.

En zoudt ge van een' God, die 't al beſtuurt naer reden,
Wiens zuivre Heiligheit geen vlek of rimpel duld,
Eene ongelyke ſtraf, voor een gelyke ſchuld',
Verwachten? Neen, gewis, dat waer' u zelf misleiden.
De Byl van 's Hemels wraek', al ſchynt ze in 't ſlaen te beiden,
Verheft zich niet te min, en zal, wanneer ze treft,
Zoo veel te zwarer ſlaen, als zy zich hooger heft.
Zy mikt reeds op den Stam, die al uw heil moet ſchragen.
Och! wacht u voor een' ſlag dien ge eeuwig zoudt beklagen.
Denk niet dat valsch begrip of byſtre zorg den nood
En 't dreigende gevaer, door ydle vrees, vergroot.

Deszelfs reeds zeer gevaerlyke Toeſtand, door de aenhoudende Veepeſt; Hooge Watervloeden; Stormen; Nydigen Nabuur.

Mistrouwt gy ons, beſchouw u zelf ſlechts allerwegen,
En zie hoe naer het met uw' toeſtand is gelegen.
Hoe lang, hoe vreeslyk heeft de Veepest reeds gewoed!
Hoe wordt ge, jaer op jaer, door ongewonen vloed,
In Steden, Dorpen, Dam en Dyken niet beſtreden!
Wat heeft uw Zeevaerdy, uw Hartaêr, niet geleden,
Door Stormen en 't Geweld eens Nabuurs, die, in ſtryd'
Met zynen Nabuur', u den zoeten vreê benyd,
Dien gy, door Gods genade en 't wyſ' beſtuur der Staten,
Nog ſmaken moogt! Maer, och! wat kan de Peis u baten
Met Vreemden, als gy zelf, te liefdeloos en wreed,
U zelf bevechten blyft, en, dag op dag, nieuw leed

Be-

Berokkenen door Haet, door Ontrouw en Krakeelen, Krakeelen.
Die Kerk en Stad en Staet te jammerlyk verdeelen;
Den trotſchen Onderdaen zyn wettige Overheid Trotſchheit der Ingezetenen.
Doen tasten naer de kroon, met roekloos onbeſcheid;
Ja Herders, Herders zelfs in Wolleven verand'ren,
Die blind, en byna dol van waen' en woede, elkandren, Waen en dolzinnige bitterheit der Herderen of Leeraren.
Met open muill' en klaeuw', gevlogen in de vacht,
Malkaêr beſtormen, ja, waer' 't ſlechts in hunne magt',
Wis griefden tot in 't hart met doodelyke wonden,
En ligt, van topp' tot teen, verſcheurden en verſlonden.
Terwyl de onnoozle Kooi, door 't onbeſuisd' geweld,
Verbysterd, en in 't hart van ſchrikke en angſt' bekneld,
Als Lammers die van Staf' en Hoeder zyn verlaten,
Den troosteloozen Stal doet daveren van 't blaten.

Nu ſlae het oog, met ons, op uwe Koopmanſchap. Verval der Koopmanſchap;
Haer luister daelt van dag' tot dag, van trapp' tot trap.
Zy kwynt, gelyk een Boom, wiens takken reeds verſterven, Gelykenis.
Ja die eerlang gewis zyn' groei geheel zal derven,
Indien geen zwoele vlaeg zyn drooge wortels drenk',
Den flaeuwen Stam verkwikke, en 't loof nieuw leven ſchenk'.
Dat tuigt, uit eenen mond', een Drom van Winkelieren
En Handelaren, die thans niet de helft vertieren
Van 't geen ze, op eigen grond, of aen uitheemſche Kuſt',
Voorheên verwisſelden, naer hunnen wensch en lust.

Nog

Nog rep ik niet van 't gene u, in voorleden tyen,
Der Visseryen. Den eerſten wasdom ſchonk, van uwe Viſſeryen,
Twee Bronnen, die, gelyk Paktool den Wester grond,
Als met een' gouden ſtroom', uwe Oevers, in het rond,
Zoo mild beſproeiden, dat uw Zegenryk vermogen,
Gelyk een wonder, gansch Europa ſtak in de oogen,
Maer nu, als opgeſtopt, verdroogen jaer op jaer.
Nog is de grenspael hier geenszins van uw gevaer.
Ambagten. Hoe jammerlyk hoort gy den Ambachtsman ook klagen!
Hy wint, hoe zeer hy zwoeg', voor zich en zyne Magen,
Thans naeuwelyks droog brood. Hoe heviglyk betwist
Gilden. 't Een' Gild het andere (want arremoê zoekt list)
Zyn vrydom en gezag, door 's Voorzaets zweet gewonnen!
Wat word 'er meenig web, om ſlinksch belang, geſponnen!
ô Schakel van elende en algemeen verdriet,
Waeraen 't vooruitgezigt, hoe ſcherp, geen einde ziet.
Nu voeg hier by wat ramp, in 't Weste, u heeft bejegend,
En den Westindiſchen Handel. Sints ge u *Braſilien*, dat Land, zoo ryk gezegend,
Die Goudmyn, die uw' ſchoot met ſchatten heeft vervuld,
Door eigen pligtverzuim, dat gy beklagen zult,
Zoo lang ge *Neêrland* heet, en van uwe ongelukken
De jammerbron betreurt, te dwaeslyk liet ontrukken.
Sta by deeſ' Stapel van uw leed, met aendacht', ſtil,
En overreken eens wat hier van worden wil.

Be-

Beklaeglyk Nederland, wat hebt ge toch te wachten? Beklaeglyke gevolgen daeruit te duchten.
Indien ge voorts 't geduld des Hemels blyft verachten;
Indien gy eenen God, die, van uw jongkheit af,
U van zyn liefde en magt' zoo vele blyken gaf,
Ja u zoo hoogelyk in welvaert heeft verheven,
Als PORTUGAL ooit was, nog verder wilt weêrſtreven;
Dan dat ge, als PORTUGAL, en ligt nog dieper, wordt
In 't uiterſte bederf eerlang ter neêr geſtort.
Of waent ge dat ge min dan 't Ryk der Portugezen, Tegenwerping beantwoord
Om uwen lagen grond, een' Aerdſchok hebt te vreezen.
Maer hebt ge, ô Nederland, op 't eigen oogenblik,
Dat, nevens PORTUGAL, geheel Euroop met ſchrikk'
Vervulde, niet geleerd hoe zwak de Steunpilaren
Van uwen grondſlag zyn, terwyl de ontſtelde baren
En 't bevende Aerdryk u deên zien, aen allen kant',
De ontzaggelyke kracht van de allerſterkſte Hand?
Helaes! wie weet hoe diep uw welvaert lag verzonken
Zoo u die zelfde Hand geen' byſtand had geſchonken?
Had zich de hoogſte Gunst, zoo onverdiend als groot,
Niet over u ontfermd, in 't nypen van den nood?
De magt der Almagt kent geen palen. Doch, genomen
Uw grond had, van natuur', een' Aerdſchok min te ſchromen
Dan die van PORTUGAL. Maer is 't een Aerdſchok dan,
Een Aerdſchok dan alleen, die u verwoesten kan?

Heeft God u niet getoond, dat, als hy u wil ſtraffen,
Een kleene Worm aen Hem de Tuchtroê kan verſchaffen,
Die, ondermynende den grondſteun van uw muur,
Uw Zeeſteên haer bederf deed duchten, uur op uur;
Ja zien, hoe luttel werks hy had (kon 't God' behagen)
Om Neêrlands Wonderboom' de Wortels af te knagen?
Heeft God u niet getoond, door Duren Tyd en Pest,
Hoe ras de welvaert ſterft in een Gemeenebest?
Doen zien, hoe, door 't geweld van opgeruide Golven,
Uw heil, zoo wel te land als water, word bedolven
In eenen jammerkolk van 't ſmertlykſte ongeval?
Heeft u het Oorlogsvuur ooit min, dan PORTUGAL,
Geblikſemd in het oog? Geleerd, in bange tyden,
Hoeveel een vrye Hals van 't ſlaefſche Juk moet lyden,
Toen dwingende Overmagt den ondergang u zwoer?
Ziet gy thans half Euroop niet gansch in rep en roer?
Ja uwe Buren zelfs malkanderen beſtoken,
Te lande en op den vloed, dat veld en golven rooken?

De rampen, waermede God Neerland tot hier toe bezogt heeft zyn ſlechts Vaderly-

Doch al die rampen, al die bittre tegenheên
Zyn ſlechts Kastydingen, geen ſtraffen; neen ô neen.
Tot hier toe heeft u God, uit vaderlyk meedoogen,
Van ver getoond, hoe ver 't ontzaggelyk vermogen
Des uitgerekten arms van zyn misbruikt geduld
Kan reiken, als zyn wraek 't heelal met ſchrikk' vervult,

En't vreeslyk ſlagzwaerd zwaeit, dat Dorpen, Vlekken, Steden, ke Kastydingen.
Ja Landen gansch verwoest. Brengt zulks u niet tot reden, Wat men te wachten heeft zoo zulks ons niet tot reden brengt.
Wat rest 'er dan de ſtraf van een' vergramden God,
Wiens toren 't al verteert? ô Allerdroevigst lot!
Straks ziet ge Vlam en Zwaerd veel duizenden ontzielen;
De doodelyke Pest uw Vee geheel vernielen;
Door toomeloos Geweld, uw Zeevaert geſchoffeerd;
Uw Koopmanſchap gewordg; u tot in 't ſtof verneerd,
Ja ligt nog bet verwoest dan 't Ryk der Portugezen.
Och! Hoe verſchriklyk wil uw val, ô Neêrland, wezen!
Wy ſidderen .... Wat ſtaet in zulk een' veegen ſtaet Des ſpoort de Dichter Nederland aen tot Boete en Bekeering.
U allereerst te doen, ô Neêrlands Volk? Verlaet
Uw' averechtſchen weg. Belyd, betreur uw zonden.
Boetvaerdigheit heeft ſteeds by God genaê gevonden.
Bedroef den Oorſprong van de vreugd', die ge ooit genoot,
Niet langer. Ach! hoe wenscht Gods liefde u uit den nood'
Te rukken! Zie, zy reikt u de armen van verlangen
Volgunſtig toe, om, op het teederſte, u te ontvangen
Gelyk verloren Zoons, die 't Vaderlyk Gezin
Verlieten voor een wyl; Zy wacht u ſchreiende in.
Wat draelt ge nog? Vlieg toe, vlieg toe, eer 't zy te ſpade.
ô Eindelooze liefde, ô eeuwige Genade, En beſluit zyn werk met een Gebed tot God.
Wy vallen u te voet, met een gebroken hart,
Door waer berouw vervuld met droefenisſ' en ſmart,

Om zoo veel gruwelen, als wy te dwaes bedreven.
Wil die ondankbaerheit, die boosheit, ons vergeven.
Wy hebben u niet min dan PORTUGAL misdaen;
Maer zoo veel meer verdiend uw ſtraffen te ondergaen,
Als ons uw gunſt, ô God, te meer heeft toegeblonken,
En met een' ſchooner glanſ' van Waer Geloof beſchonken:
Als Nederland voorheen, door uw geduchte kracht,
Te hooger is gevoerd in top van eere en magt';
Te langer is behoed voor welverdiende plagen,
En uw weldadigheên heeft in den wind geſlagen.
Vergeef ons dat, ô God, wy ſmeeken 't u, om 't Bloed,
Dat voor de Zonde van de Weereld heeft geboet.
Ontferm u over ons, naer uw barmhartigheden.
Wil toch met wormen niet in 't ſtreng' gerichte treden.
Kastyd ons toch geenszins, ô Oppermajeſteit,
Zoo lang 't verterend' vuur van uwe grimmigheit
Ontvonkt word en gevoed door onze groove zonden.
Ligt worden 'er nog *Loths* en *Abrahams* gevonden,
Wier ongekreukte trouw en onbevlekte deugd
Uw zuivre Heiligheit, op 't allerhoogſt', verheugt,
Die, om genaê, voor ons beſtaen tot u te ſmeeken;
Ei laet hun bede geen verhooring toch ontbreken.
Wy zullen voorts het pad der ongerechtigheên
Verlaten, en het ſpoor van ware deugd betreên;

Wy

Wy willen 's Naesten nut als eigen heil waerderen;
Dan 't lust ons U vooral en boven alles te eeren;
Te lieven wat gy looft; te laten wat gy laekt;
Te vlieden wat gy vloekt; te vreezen wat gy wraekt.
Ei laet uw' Zegen op ons oogmerk nederdalen.
Wil onzen duistren geest, door uwen Geest, beſtralen.
Verleen ons toch de gunst van uwe gunst, ô Heer,
Op nieuw te winnen, en te ſmaken als weleer.
Zoo moete Nederland zyn heil, op nieuw, zien groeien;
De Zeevaert, Koopmanſchap en Visſeryen bloeien,
Door 't lieflyk Koestren van den Vredezonneſchyn,
Waervoor de mist van twist, de damp van ramp verdwyn'.
Zoo moeten Overheên en Onderzaet doen blyken
Hoe zeer vereende magt en deugd een Volk verryken,
En ſtellen, in uw gunst, den zegenrykſten ſtand.
Zoo leer' de Weereld, door 't herſtelde Nederland,
Hoe gy een Zondig Volk verneêrt, door uw vermogen,
Maer, als het zich bekeert, ten Hemel' kunt verhoogen.

AENTEEKENINGEN
TER
OPHELDERINGE
VAN HET VORENSTAENDE
DICHTSTUK
DIENENDE.

Bladzyde 13, de laetſte regel enz.

Toen 't onder 't (1) Spaenſche juk, 't juk van zyn' eerſten Heer,
Gebukt ging, en een reeks van vyfmael tagtig jaren,
De felle plonderzucht der woedende Barbaren
Ten doel' ſtond reis op reis — — —

(1) Dat *Luſitanie*, naderhand PORTUGAL, in vroege tyden, onder de Spaenſche Heerſchappy geſtaen, en van de Afrikaenſche Moren zeer veel geleden heeft, getuigen verſcheide Schryvers. Om niet velen te noemen, zullen wy den Lezer alleenlyk wyzen naer de *Hiſtoire Generale de Portugal*, de Monſr. DE LA CLEDE, gedrukt te Parys in den jare 1735, *Tom.* I. *pag.* 187, *Tom.* II. *pag.* 13 *en volg.* HUBNERS *Hiſtoriesch en Staetkundig Woordenboek*, op het woord PORTUGAL.

Bladzyde 14, reg. 3 enz.

— — — Reis op reis (2), eer 't Afrikaensch Gebroed,
Door 't Kaſtiljaenſche zwaerd, geſteund door HENRIKS moed
En dapperheit, waerop Bourgonje roem zal dragen
Zoo lang het Graven kweekt, vernield werd en verſlagen.

(2) Deze Nederlaeg werd den Moren toegebragt, zoo het ſchynt, om-

omtrent het jaer 1072, door Alphonſus VI, Koning van Kastilje en Leon, volgens DE LA CLEDE; hoewel anderen, en voornamelyk HUBNER, zulks wel twintig Jaren later ſtellen; ten ware men in dat jaergetal een Drukfeil onderſtelde geſlopen te zyn, gelyk die ook beſpeurd word, waer hy even te voren zegt, dat de voornoemde Overwinning behaeld werd door Alphonſus IV (in plaetſe van Alphonſus VI) en den voorſchreven Graef HENRIK; voegende daer by dat de Zegenpralende Vorst den Grave, ter belooninge van deszelfs dapperheit, zyne Dochter THERESIA tot Gemalin ſchonk; welk laetst geval, door DE LA CLEDE, bewezen word in 't jaer 1072 reeds geſchied te zyn; waeruit blykt dat de voorſz. Zege ook vroeger behaeld moet wezen, vermits de erkentenis zoo veel vroeger gedaen is. Zie DE LA CLEDE *Tom.* II, *p.* 6, 13, 18, 19 *en volg.* en HUBNERS *Historiesch Woordenboek* op het woord PORTUGAL.

Wy kunnen niet voorby, omtrent de Afkomst van den voornoemden Graef HENRIK, Grondlegger des treſlyken Huizes van PORTUGAL, den Lezer een weinig by te lichten. 't Is verwonderlyk dat men, volgens de oude Geſchichtſchriften, geheele eeuwen lang onkundig ſchynt geweest te zyn, wie de Voorouders van zoo berucht een' Prins waren, die zoo veel uitmuntende dienſten aen Spanje gedaen heeft, en de eerſte gronden gelegd van een Koningkryk, welks Wingewesten zich uitſtrekken tot aen 't einde der aerde. 't Is der moeite waerdig dat wy verduitſchen wat de Heer DE LA CLEDE hiervan te boek geſteld heeft. „ De Biſchoppen Don Rodrigo „ Sanctius [zegt hy], Don Alphonſus van Carthagena en „ Marinus van Sicielje, hebben gemeend dat hy [te weten Graef „ HENRIK] uit den Huize van *Lottharingen* was. Doch men zoude „ bezwaerlyk zeggen kunnen van waer zy die meening opgevat heb- „ ben. Eduard Galian verzekert ons, in zyn Onderzoek of Na- „ ſpeuringe der Oudheden van PORTUGAL, dat hy een Zoon „ was van zekeren Hongariſchen Koning; een gedachte die de „ vermaerde Camoens, de Portugeeſche Homeer, in zyne Lu-

zia-

„ ziade, aengenomen heeft. Damiaen van Goës zegt, dat hy „ de Zoon was van Willem, Baron van *Joinville* en Hartog van „ *Lottharingen*, Broeder der Hartogen Godefrooi en Boude- „ wyn, Koningen van Jeruzalem, en van Alix van Champag- „ ne. Diero van Valera en Anthony Benter ſtellen zyne ge- „ boorteplaets te *Konſtantinopelen*, en grondveſten die ſtelling op „ zekere woorden van den Aertsbisſchop Rodrigues, welke, „ ſprekende van *Bezancon*, Hoofdſtad des Hartogdoms van *Bour-* „ *gonje*, in het Latyn *Biſontium*, zegt, dat hy van het *Biſontynſche* „ Land was. Valera en Benter hebben zich verbeeld dat de „ Aertsbisſchop Rodrigues, door *Biſontin*, *Biſance* (oudtyds *Kon-* „ *ſtantinopolen*) verſtaen had, en, door deze verkeerde opvatting, „ hebben zy beſloten dat Graef HENRIK een Konſtantinopolitaen „ van geboorte was. Volvange wil dat *Limborg* deszelfs geboor- „ teplaets geweeſt zy, en Eduard Nunez van Leon geeft zich veel „ moeite om te bewyzen dat hy een Kleenzoon was van Reinout, „ Graef van *Bourgonje*, en de Zoon van Gui, Graef van *Verneuil* in „ *Normandie*. Lodewyk Galut, in de Historie van dien Graef, „ meent dat hy Broeder was van Don Remont, Gemael der „ Princeſſe Urraca, en Zoon van Willem, Graef van *Bourgonje*; „ doch brengt het minſte bewys daervan niet te berde.

„ Alle deze meeningen zyn kragteloos gemaekt door het ontdek- „ ken van een Handſchrift, gevonden in de Abtdye van Fleury, en „ te Frankfort gedrukt door de bezorging van den beruchten Pie- „ ter Pitou. Dit Handſchrift, het werk van een' Benediktyner „ ner Monnik, behelst eene Historie van al wat 'er omgegaen is „ ſedert het jaer 897 tot 1110. Hy ſpreekt daerin van Robert, „ Koning van Vrankryk, en van deszelfs Afſtammelingen tot op Fi- „ lip den eerſten toe. Uit dat Handſchrift, een gedenkſtuk voor- „ waer niet te verwerpen, blykt dat Robert, eerſte Hartog van „ *Bourgonje*, jonger Broeder van HENRIK den eerſten, Koning „ van Vrankryk, beiden Zoons van Koning Robert den Heiligen

„ en

„ en Kleenzoons van Hugo Capet, by zyne Gemalin, Hermengarde
„ genaemd, Henrik, zynen eenigen Erfgenaem, verwekte. Hen-
„ rik ſtorf in 1067, voor zynen Vader, nalatende van Sibille, zy-
„ ne Gemalinne, Dochter van Reinout, Grave van Bourgonje, vyf
„ Kinders; welken waren Hugo, die zynen Grootvader opvolgde en
„ zonder kinderen ſtorf; Odon, die de plaets zyns Broeders innam;
„ Robert, die Biſchop van Langres was en leerling van den heiligen
„ Bruno, Grondlegger van de Orde der Karthuiſeren; onze HEN-
„ RIK; en Reinout, die Abt geweest is. Theodorus Godefrooi
„ gaf, in den jare 1624, die Geſlachtrekening in't licht, welke hy
„ getrokken had uit het Handſchrift, waervan wy geſproken hebben.
„ Voor hem was, door Vader Jeronimus Roman, in het Leven van
„ den Infant Ferdinand, te kennen gegeven dat Graef HENRIK
„ een Beſanconner was en van de Koningklyke Famielje van Vrank-
„ ryk. Anthony van Kastilje heeft, in de Lofrede over Johan den
„ derden, byna een en het zelfde gezegd, zonder dat iemant eenige
„ opmerking deswegen genomen had.

„ Godefrooi, om zyn zeggen te bewyzen, voegt 'er by, dat
„ Robert de Wyze, Koning van Vrankryk, twee Zonen had, Hen-
„ rik den eerſten, Koning van Vrankryk, en Robert den eerſten,
„ Hartog van Bourgonje. Van HENRIK ſtammen af de Koningen
„ van Vrankryk, eenige Keizers van Konſtantinopolen, eenige
„ Koningen van Sicilie, van Napels, van Hongarye, van Polen en
„ Navarre, gelyk ook eenige andere groote Prinſen, als de Hartogen
„ van Bretagne, van Bourbon en de vier laetſte Hartogen van Bour-
„ gonje, Bezitters der Nederlanden. Van Robert den eerſten,
„ Hartoge van Bourgonje, komen niet alleenlyk de Hartogen des
„ eerſten Taks van dien naem, en drie Daufyns van Vienne, af,
„ maer ook de Koningen van Portugal, door Graef HENRIK, vier-
„ den Zoon van Henrik en oudſten Zoon van Robert den eerſten.

„ Men ziet dan hier uit, hoe men gedwaeld heeft omtrent de
„ geboorte van dien Prins, en op hoe luttel gronds van waerſchyn-

„ lykheit de meening des Aertsbisschops van Toledo gevestigd
„ was. De nabuurschap van Vrankryk en Kastilje bevorderde
„ tusschen deze twee Koningkryken eene onderhandeling, die tus-
„ schen Kastilje en Konstantinopolen moeilyker was. De Mede-
„ genooten van Henrik waren allen Françoisen. Henrik was Graef
„ van Portugal ten zelfden tyde, waerop deszelfs Broeder Odon,
„ die in het jaer 1102 stierf, zulks van Bourgonje was. De naam
„ van Henrik was, in dien tyde, den Huize van Vrankryk zeer
„ gemeen. Zes of zeven Prinsen voerden dien naem, binnen den
„ tyd van luttel jaren. Henrik van Bourgonje, een der Broederen
„ van Hugo Capet; Henrik de eerste, Koning van Vrankryk; Hen-
„ rik, Vader des Graven van Portugal; Henrik, Klooster-Broeder
„ van de Orde der Cistertsienseren *, en eindelyk onze HENRIK,
„ die de Wapens van Bourgonje in Portugal overbragt, een nieuw
„ bewys dat hy van dien Huize was.

Men ziet duidelyk uit dit alles dat men omtrent de geboorte van HENRIK niet meer behoeft te twyfelen, en dat het Huis van Portugal aen dat van Vrankryk zyne afkomst schuldig is. Zie DE LA CLEDE II. *Tom. pag.* 22 *en volg.*

Bladz. 14, *reg.* 16 *enz.*

Tot glorie van dit Ryk, dat, in een' vroeger' tyd,
By (3) *Lusitanie* bekend stond enz.

(3) Dat het Portugesche Ryk, in oude tyden, alleenlyk onder den naem van *Lusitania* of *Lusitanie* bekend was, getuigen Resendius, Bernardinus, Vasconcellos en andere uitheemsche Schryvers. Betreffende nu den oorsprong van dien naem, deswegen zyn de meeningen zeer verschillende. VAN DEN BURGE oordeelt, in zyne Historie van Spanje en Portugal, waerschynelykst, dat *Lusitanie* zynen naem ontleend heeft van eenen *Lusus*, die, ten tyde der Romeinen, in Spanje geregeerd zoude hebben. Doch DE LA CLEDE, welke deze afleiding niet hooger dan een Fabel acht, ver-

* Inwooners van een kleene Stad in het Hartogdom Bourgonje.

verhaelt dat onder de oude Spanjerts of Celtiberiërs ook de *Luſi* of *Luſen* gerekend werden. By of achter het woord *Luſi-*, zegt hy, *tania* voegende, maekten zy 'er *Luſitania* van, dat zoo veel beteekent als het *Land der Luſen*; oordeelende deze afleiding, als op wezenlyker grond ſteunende, veel natuurlyker dan de vorige. Niet min verſchillen de Schryvers omtrent de Verandering van het woord *Luſitanie* in dat van PORTUGAL. VAN DEN BURGE en meer anderen ſchryven die Naemverandering toe aen den Gaulen of ouden Franſchen, die, van een' togt, uit het heilige Land, te rug gekomen, te Porto, in de Provintie tusſchen den Durius en Minius, aen land traden; oordeelende derhalven dat deze plaets niet onbillyk, door een t'ſaemgeſteld woord, *Portus Galliæ*, dat is zoo veel als een *Haven van Vrankryk* of *der Franſchen*, genoemd word. Doch onder meer andere gevoelens, door den Heer DE LA CLEDE bygebragt; (waer mede wy den aendacht onzer Lezeren niet vermoeien willen) ſchynt hem en ons het waerſchynlykſte 't welk wil dat men *Luſitanie* allereerst *Portugal* heeft begonnen te noemen ten tyde van Graef *Hendrik*, die de Steden *Porto* en *Cale*, in den jare 1094, deed herbouwen, welke namen vervolgens t'ſamen geſmolten, en eindelyk in dien van *Portugal* zouden veranderd zyn. Zie WILLEM VAN DEN BURGES *Historie* of *Staet van Spanje en Portugal* II. Deel, bladz. 5. en den Heer DE LA CLEDE II. *Tom. p.* 64. *Beſchryving van Spanje en Portugal*, te Leiden by P. van der Aa gedrukt 1707 in Folio, IV. *Deel*, *bladz.* 2.

Daer hy, de (4) ſlaverny gansch warsch, door zynen moed, *Bladz.*
Den trotſchen Kastiljaen, in 't oorlogsveld, gedagvaerd, 15, *reg.*
Verwint; het Spaenſche juk verbryzelt, door zyn ſlagzwaerd. 4 *enz.*

(4) Dat *Alphonſus*, Zoon van Graef *Henrik*, de wapenen tegen zynen Leenheer keerde; en zoo voortreflyk eene overwinning op den zelven behaelde dat de Portugezen zich daerdoor van het juk der Kastiljaenſche Heerſchappye ontheven zagen, kan de Lezer beves-

tigd vinden in HUBNERS *Historiesch en Staetkundig Woordenboek* op het woord PORTUGAL, en by DE LA CLEDE II *Tom. p.* 81 en *volg.*

Bladz. 15, reg. 7. Vyf (5) Moorſche Koningen doet bukken — —

(5) Men kan derzelver namen vinden by DE LA CLEDE, II. *Tom. p.* 88.

Bladz. en reg. als voren enz. — — — — — en, tot (6) loon
Van zyn Heldhaftigheit, de Koningklyke Kroon,
Door 't Portugeſche Heir, by 't ſteken der trompetten,
Op zyn met lauweren omvlochten kruin laet zetten;

(6) Het Portugeſche Leger, door het overwinnen der Kastiljanen zeer moedig geworden, en voorts, door het verhael van *Alphonſus* noopens zekere wonderlyke openbaring, waerin hem (volgens de algemeene getuigenis der Portugeſche Historieſchryveren,) door een hemelſtem de overwinning der Moren en zyne verheffing tot den troon voorſpeld zoude zyn, met eene zonderlinge genegenheit jegens hem ingenomen, riep hem, in 't open veld, tot Koning uit; 't geen van zulk een gevolg was, dat *Alphonſus*, niet lang daerna, eenige Steden, waeronder ook *Liſſabon*, op de Moren veroverd en voorts de Staten des Ryks verzameld hebbende, door dezelven eenpariglyk, als hunnen Vorst, en dus als den eerſten Koning van Portugal, erkend werd. Zie DE LA CLEDE II. *Tom. p.* 88. 101, 102.

Bladz. 15. reg. 2. van onderen. Dus reppen wy van (7) bei de SANCTIUSSEN niet;

(7) Te weten van SANCTIUS I, die de tweede, en van SANCTIUS II, die de vierde Koning van Portugal was; met welken laetſten de rechte Linie der Koningen van Portugal is opgehouden. Zie DE LA CLEDE II. *Tom. p.* 223.

Noch

Noch van (8) ALPHONSUS, die, voor Serpa, 't leven liet, *Bladz. 15. de onderſte regel enz.*
Op 't vorstlyke eerebed, gelyk een held, geſneuveld,
Nadat hy 't Moorſch' geweld geknot had en beteugeld.

(8) Dees ALPHONSUS II, was de derde Koning van Portugal, en had vele treflyke daden, een' groot Koning paſſende, bedreven, waer van het grootſte gedeelte, door den tyd verduisterd, der overleveringe onttrokken is. De Moren, ſchoon verſcheide malen door hem geſlagen, echter hunne rust niet kunnende houden, belegerden de Steden Moura en Serpa. ALPHONSUS, tot der zelver ontzet, aengerukt zynde, viel met zoo veel kloekmoedigheits op de Belegeraers aen, dat hy dezelven op de vlucht dreef; doch had het ongeluk van het leven daer by in te ſchieten. Immers werd hy, door zyne Soldaten, half dood uit het veld weg gedragen. Zie DE LA CLEDE, *Tom.* II. *p.* 192.

Zyn (9) dapperheit nogthans heeft haren pligt betragt, *Bladz. 16, reg. 11 enz.*
En 't Vorſtelyke ALGARVE aen PORTUGAL gebragt.

(9) Dit geſchiedde in den jare 1251, na een' hevigen oorlog tusſchen dezen Alphonſus III, vierden Koning van Portugal, en Alphonſus X, Koning van Kastilje, kort na dat de laetſte, by het overlyden van zynen Vader Ferdinand, ten troon' geſtegen was. Paus Innocent IV, bekommerd dat dees Oorlog voor de Christenheit nadeelig zoude worden, raedde beide die Prinſen tot vrede, welken zy onderling ſloten op voorwaerde dat de Kastiljaenſche Vorst, gedurende zyn leven, de inkomſten van ALGARVE zoude genieten, en, na deszelfs dood, de Portugezen de geruste bezitters daervan worden. Zie hier over, gelyk ook over het zeldſaem Karakter van den voornoemde ALPHONSUS III, DE LA CLEDE, *Tom.* II. *p.* 240, en 259.

En, als hy (10) zong, zoo vaek zyn Kroon met lauren kroonden. *Bladz. 16, reg. 22.*

(10) Dees DENYS I, bygenaemd *de Arbeidzame*, zesde Koning

van Portugal, beminde en begunſtigde niet alleenlyk de Wetenſchappen en fraeie Kunſten; maer oeffende zelfs een groot gedeelte derzelven en onder anderen de Dichtkunst; makende fraeie Vaerzen in navolginge of liever in den ſmaek der Provenceren, welken, in dien tyde, de bekoorlyke Poëzy in Vrankryk deden bloeien. Zie DE LA CLEDE *Tom.* II. *p.* 324.

Bladz. 16, reg. 2 van onderen enz.

Zyn (11) wysheit heeft het Ryk oneindelyk verpligt
En op *Koïmbres* grond een tweede Atheên geſticht;

(11) De Vorst namelyk rechtte', in den jare 1290, in de Stad *Konimbre* of *Koïmbre*, eene hooge School of Akademie der Wetenſchappen en fraeie Kunſten op, waerdoor hy de geleerdſte Luiden en yverigſte Letterminnaers zyner eeuwe uit gansch Europe derwaert trok. Zie DE LA CLEDE *Tom.* II. *p.* 324 en ook onze 44ſte Aenteekening.

Bladz. 17, reg. 5 enz.

Wy zwygen wat (12) de vierde ALPHONSUS heeft bedreven;
Hoe PETERS deugden 't nut der ryksbelangen ſteven,

(12) Deze twee Vorſten, de zevende en achtſte Koning van Portugal, hebben, behalven 't gene door ons van den laetstgenoemden vermeld is, luttel byzonderheden, tot aenwasch des Ryks dienende, bedreven. De eerstgenoemde word ons beſchreven als een Vorst van een zeer wonderbaer Karakter; te weten als een ondankbaer Zoon, een onrechtvaerdig Broeder, en een wreed Vader; echter als een groot Krygsman, een ſchrander Staetkundige en een goed Koning. Hy maekte weinig wetten, doch die goed en nuttig waren. En behaelde met den Koning van Kastilje, in een' Veldſlag, de Overwinning op de Moren. Buiten dit heeft hy ten voordeele des Ryks luttel uitgevoerd. Dus kan men van PETER I ook geene wonderheden verhalen, ten ware men het dus noemen moest, wanneer Rechtvaerdigheit, Vroomheit en Wysheit zich in een' Vorst op het

het naeuwſte vereenigen. Zie DE LA CLEDE *Tom.* II. *p.* 404, 431 *en volg.*

Die 't (13) Vorſtelyk gezag, in 't kort, de wieken kortte — *Bladz.* 17, *reg.* 21 *enz.*
En 't Ryk in eenen poel van nieuwe rampen ſtortte,
Zoo bitter door den Vorst, als door 't Gemeen, betreurd.

(13) Zeldſaem is het eenen Koning zyne misdaden te zien belyden; maer nog zeldſamer hem deswegen in 't openbaer en aen 't gemeen om vergiffenis te zien ſmeeken. Dezen ſtap echter deed FERDINAND, negende Koning van Portugal, wiens geweten zoo overtuigd en getroffen was van de rampen, door deszelfs wispelturigheit en wellust, het Portugeſche Ryk veroorzaekt, dat hy, luttel oogenblikken voor zynen dood, het Gemeen deswegen openbaerlyk verſchooning verzogt. Zie DE LA CLEDE *Tom.* II. *p.* 523.

Toen werd ook (14) *Liſſabon* op hooger trap geheven — *Bladz.* 18, *reg.* 2 *enz.*
Van heerlykheit en pracht, ja zelfs, op 's Konings beên,
Door *Bonifaes* erkend als 't hoofdjuweel der Steên
Van 't Portugeſche Ryk — — — —

(14) Omtrent het jaer 1433 werd *Liſſabon*, op verzoek van JOAN I, tienden Koning van Portugal, door Paus *Bonifaes* IX, tot Hoofdſtad van het Ryk verklaerd. Zie DE LA CLEDE *Tom.* III. *p.* 195.

Zoo ras (15) *Azambuja* 't gezegende *Guiné* — *Bladz.* 18, *reg.* 8 *enz.*
Ontdekte, — — — —

(15) Te weten *Jakob van Azambuja*, een zeer voorzigtig en Krygkundig man, werd, door JOAN II, den dertienden Koning van Portugal, een' Vorst die in moeilyke ondernemingen een byzonder vermaek ſchepte, met een weluitgeruste Vloot naer Afrika gezonden. Hy vertrok in wintermaend des jaers 1481 derwaert, en lande in het volgende jaer aen de Guineeſche Kust. Zie DE LA CLEDE *Tom.* III. *p.* 473.

Maer

Bladz. 18, *reg.* 13 *enz.*

Maer 't (16) winziek Nederland kon 't groeiende vermogen
Van PORTUGALS geluk, ô wangunst! niet gedoogen.
't Heeft in *Del Mina* ons een' edlen Boom ontroofd,
Die aen dit Ryk een' oegst van Goudooft had beloofd.

(16) Zoodra *Azambuja*, de Portugeſche Vlootvoogd, aen de Guineeſche Kust geland, en tuſchen hem en den Moorſchen Koning Caramanſa een Verbond geſloten was, volgens het welke hem vergund werd een Vesting aldaer op te rechten, verrichtte hy zulks met zoo groot een' ſpoed, dat het werk binnen drie weken tyds begonnen en voleindigd was. 't Gene onbegryplyk zoude ſchynen, wanneer men niet wist dat hy, om zyn oogmerk beter te bereiken, alles, wat tot het gezwindelyk opwerpen eener Sterkte vereischt werd, met zich genomen hadde. Deze Vesting werd, door den Portugeſchen Vorst, de naem van *St. Georgio Della Mina* gegeven; doch, wat Kunstſtreken de Portugezen ook in 't werk ſtelden om voor andere Volken de onnoembare ſchatten, die zy van daer haelden, zoo wel als de vaert derwaert te ontveinzen, heeft zulks echter niet kunnen beletten, dat die Goudmyn, in vervolg van tyd, door de Nederlanders ontdekt en veroverd is. Zie DE LA CLEDE *Tom.* III. *p.* 473 *en volg.*

Bladz. 19, *reg.* 3.

(17) *Capralis*, wien hy 't roer der Zeeemagt had betrouwd

(17) Dees vlootvoogd, *Pedro Alvares Capralis* geheten, werd, door EMANUEL II, den veertienden Koning van Portugal, omtrent het jaer 1501, met een vloot van dertien weluitgeruste Schepen naer de Westindien gezonden, ten einde de ontdekkingen en voordeelen door den Heer *Vasco de Gama*, twee jaren te voren aldaer gedaen en behaeld, verder voort te zetten; gelyk hem, by het ontdekken van *Braſil*, ook verwonderlyk gelukte. Zie DE LA CLEDE, *Tom.* IV. *p.* 136.

En

En laet, wyl (18) Kruisdag hem op zulk een vond deed roemen, *Bladz. als voren, reg. 17. enz.*
Dit Land, naer *Kruisvondsdag*, het *heilig* KRUISLAND noemen.

(18) 't Was namelyk op den 3^den^ der Meimaend des jaers 1501, wanneer *Capralis Brasil* ontdekte, waerom hy dat Land doopte naer den dag der Kruisvinding', een' voornamen Feestdag by de Roomschgezinden, en door hen dus genoemd en gevierd ter gedachtenisse dat Helena, de Moeder van Konstantyn den grooten, Christus Kruis op den zelfden dag zoude gevonden hebben. Zie DE LA CLEDE *Tom.* IV. *p.* 138; *le Curieux Antiquaire* &c. door den Heer P. L. BERKENMEYER *Tom.* III. *p.* 1015; SOCRAT *Histor. Eccles. Lib.* I. *cap.* 17, *p.* 46; A. GODEAU *Histor. de l'Eglise*, *Tom.* I. *l. v.* 4 *p.* 51; en G. BRANDS *Dagwyzer der Geschiedenissen*, *p.* 205.

De (19) fiere Spanjert, die haer de eerste liefde bood, *Bladz. 20, reg. 7.*

(19) Te weten *Vincentius Yanica*, in Spanje geboortig, was de eerste, die Brasil ontdekte. Vervolgens kregen de Portugezen ook de snof daervan, gelyk we, by onze zeventiende Aenteekening, gezien hebben; en zetelden zich daer zelfs, onder het beleid van Americus Vesputius, door den Portugeschen Koning derwaert gezonden, om het werk, door Capralis begonnen, een vol beslag te geven. Zie DE LA CLEDE *Tom.* IV. *p.* 138, en HUBNERS *Historiesch Woordenboek* op het woord BRASIL.

— — — — (20) 't Verdrukte Nederland, *Bladz. 20, reg. 11 enz.*
Toen 't, door de heerschappy des tweeden FLIPS vermand,
Zoo zwaer een yzren juk niet meer vermogt te dragen,
Besloot ook eenen togt naer 't ryk' *Brasil* te wagen
Om 't Kastiljaensch geweld, gelyk met eenen slag,
Te kneuzen in het hart, en van het forsch' gezag
Des wreeden Dwingelands dus te eerder zich te ontheffen;
Gelyk 't welhaest, naer wensch, 't bedoelde wit mogt treffen,
En heele streken Lands de Spaensche Mogendheit

Ontweldigde, en de zorg van MAURITS kloek beleid
En wakende oog beval; — — — —

(20) Schoon Filips II, onder wien Portugal met Spanje vereenigd werd, den Nederlanderen den Handel met het eerstgemelde Ryk verbood, maekten zy echter zich zelven een' weg, en zeilden naer Braſil, waervan zy een groot gedeelte, in den jare 1623, veroverden. Op den 4den der Oegstmaend van het jaer 1636 werd het algemeene Beſtuur dier Landſtreek opgedragen aen Graef *Maurits* van Nasſauw; die vervolgens, met een talryke Vloot Schepen, zich derwaert begaf; daer geland, de Belegering van de Baeye, hoewel te vergeefsch, ondernam, en na omtrent zeven jaren daer vertoefd te hebben, door de Compagnie, als oordeelende dat zyne Genade haer te veel kostte, te rug ontboden werd. Hoewel de zaken, na deszelfs vertrek, nog veel verergerden. Wanneer nu, in den jare 1640, Portugal het Spaenſche juk weder afſchudde, werd, volgens het Vreeverdrag, een groot ſtuk van Braſil den Nederlanderen overgelaten. Doch zulks was van luttel vruchts en geen meer duurs; want

Bladz. 20, *reg.* 3 *van onder.*

De (21) Nederlander kon 't gewonnen niet bewaren.

(21) Het leed niet lang, of de Plaetſen der Nederlanderen vielen den Portugezen weder toe, en na dien tyd hebben dezen het Land alleen bezeten. Zie HUBNERS *Historiesch Woordenboek* op het woord BRESIL.

Bladz. 21, *reg.* 17 *enz.*

Moest gy uw eigen (22) leed, uw rampen, nog vergrooten?
Moest gy dat Heilgeſchenk, zoo mild u toegevloten
Van Gods weldadigheit; moest gy zoo groot een' ſchat,
Als 't ryk Braſilien voor u ten beste had,
Door eigen pligtverzuim, helaes! verwareloozen?
Verfoeielyk gedrag, gy doet den Naneef blozen
Van ſchaemte, en ſteekt hem wis voor eeuwig op den krop.

(22) Om

(22) Om kortelyk en naer eisch te begrypen, van hoe veel aengelegenheit Brasil voor Nederland geweest zy, zullen wy twee zaken aenmerken. Voor eerst, dat in den jare 1645, dat is ruim twintig jaren na het bemagtigen dier Landstreke, het Kapitael der Westindische Compagnie, daer aen te koste gelegt, bevonden werd, voor rekening van Zeeland, te beloopen zeven Millioenen; en van Holland wel twintig Millioenen Guldens. Ten tweeden, dat men, toen de Portugezen het veroverden, het verlies schatte op twee en dertig Plaetsen of Sterkten, zoo grooten als kleenen; honderd twintig mylen Strands, en twee of drie honderd stukken Geschuts.

Belangende nu dat het verlies van zoo ryk eene Landstreke alleenlyk aen pligtverzuim der Onzen, zoo wel aen de zyde van die het bewind der zaken in het Vaderland, als van hun, die het in Brasil ten dienste der Compagnie voerden, toe te schryven is, zal niemant, der Historien van dien tyd kundig, eenigszins in twyfel kunnen trekken. Nu haperde het aen het opbrengen der noodige en beloofde Onderstandgelden, hier by deze, daer by die Provintie. Dan weder konde de Compagnie het met den Staet, omtrent het voortzetten der behaelde voordeelen, of over het noodige herstel van 't vervallene, niet eens worden. Dikwyls ook was men zoo langkwylig in het nemen van heilzame besluiten, dat men dezelven begon werkstellig te maken op dien stond, wanneer ze moesten volvoerd geweest zyn. Op den 29sten van Hooimaend des jaers 1653 deed de Heer *Goch*, (weleer Pensionaris te Vlissingen) na dat hy, acht jaren, hooge Raed in Brasil geweest was, by zyne tehuiskomst, een breed verslag van den toestand der zaken in dat Gewest, ter vergaderinge der Staten Generael; waerin hy hunne Hoog Mog. op het krachtigste voorstelde: 1. *Den elendigen Staet der Nederlanderen aldaer.* 2. *Hoe ligtelyk het ware dien te herstellen.* 3. *Dat, zoo men zulks niet doen wilde, men dan Schepen derwaert behoorde te zenden om de Onzen af te halen, ten einde die elendige menschen niet, naer lichaem en ziel, tot wanhoop gebragt wierden.* Wy vinden niet dat hierop iet

van belang beſloten of uitgevoerd is; maer wel dat 'er geen jaer verliep, of geheel Braſil was door de Portugezen veroverd. Welke gezwinde Verovering voor een groot gedeelte werd toegeſchreven aen de moedeloosheit van het Krygsvolk, dat, eensdeels te zwak om een magtigen Vyand het hoofd te bieden, en anderendeels zeer ſlegt behandeld, den dienst der Compagnie zoo warsch geworden was, dat, toen de Portugeſche Vloot ter belegeringe der Nederlandſche Plaetſen naderde, zy, in hun hart, den Hemel voor hunne aenſtaende Verlosſing dankten. Zy klaegden voornamelyk over deze punten:

1. Dat hun Betaling was gedaen in Braſilsch Geld, verſchillende vyfentwintig ten honderd van het Hollandſche; ſchoon de Kolonellen, Luitenant Kolonellen, ja zelfs de Majors, hunne betaling van de hooge Regering in Hollandsch geld genoten hadden.

2. Dat zy telkens, in plaetſe van Geld of Kost tot 's levens onderhoud te genieten, by de hooge Regering betaeld zyn geworden met zure Bieren, Wynen en verrotten Tabak. Daer de Bieren, by de hooge Regering tot drie, vier of vyf ſtuivers Braſilsch geld ingekocht, den Soldaten tegen vyftien ſtuivers werden aengerekend. Zoo werden ook de Madera Wynen, tegen vyf, zes of zeven ſtuivers de kan ingekocht, hun eerst tegen vyfentwintig, en daerna tegen dertig ſtuivers opgedrongen. Den verrotten Tabak, dien de hooge Regering voor geen geld aen iemant konde verkoopen, moesten zy aennemen tegen dertig ſtuivers het pond. Zoo werden ook de Boontjes, Milje en Farinha hunlieden twee- ja driemael zoo hoog aengerekend, als ze by de Vryluiden uit de winkelen, en zeer goed, konden gekocht worden; daer die men hun toereikte van de kalander opgegeten waren, en door den wind konden weg gedreven worden. Men verwisſelde ook het goede Nederlandſche Spek voor vuil en verrot Moskoviesch, dat, in de pot geſtoken, terſtond in ſlym veranderde.

3. Dat verdorvene Stukgoederen, voor een' lagen prys, by de hoo-

hooge Regering, opgekogt, en daervan door eenige Joden en anderen tot kleederen gemaekt, en niet boven de vyf guldens Braſiliaensch geld komende te ſtaen, den Soldaten tegen zestien guldens Hollandsch, dat is twintig Braſilsch, werden aengerekend. Zie AITZEMA *Zaken van Staet en Oorlog*, III. *Deel. p.* 89, 874, 1116 *en volg.*

Die (23) PORTUGAL, op nieuw, bragt onder 't Spaenſche juk. *Bladz.* 23, *de onderſte reg.*

(23) Nadat Koning SEBASTIAEN, in den ſlag tegen de Moren, geſneuveld was, werd de Kardinael *Henrik* tot Koning van Portugal verklaerd; doch hy bezat den troon geen twee jaren, of ſtierf. Waerop Filips II, Koning van Spanje, die, by 't leven van *Henrik*, zich reeds veel moeite gegeven had om als Zoon van Iſabella, oudſte Dochter van Koning Emanuel, zyn recht tot den Portugeſchen Septer te doen gelden, eindelyk het zoo ver wist te brengen, dat hy tot Koning van Portugal, en zyn Zoon tot zyn' Opvolger, verklaerd werd. Zie DE LA CLEDE *Tom.* V. *p.* 381.

Waer door (24) den Portugees veel onheils werd gebrouwen; *Bladz.* 24, *reg.* 18 *enz.*
Die eindlyk ook, na tweemael dertig jaren lang
De zure vruchten van den Kastiljaenſchen dwang
Te kaeuwen, zynen nek heeft van dat juk ontſlagen,
En 't ganſche Ryks-bewind BRAGANZA opgedragen.

(24) De Portugezen, bemerkende dat, onder het beſtuur van Filips den II, Koning van Spanje, hun Ryk dermaten te gronde ging, dat het uiterſte verderf daervan eerlang te duchten was, vermits de gerechtigheit vernietigd, de oude goede wetten met voeten getreden, en zeer ſchadelyke nieuwe dagelyks ingevoerd werden, waren heimelyk bedacht om daer in zoo veel mooglyk te voorzien, en wisten tot hunnen Verlosſer uit de elende niemant beter, dan den Hartog *van Braganza*, wiens loflyke hoedanigheden alom bekend waren, uit te denken. Men ſtelde dan alle mooglyke mid-

middelen in 't werk om dien Hartog tot het aennemen der Kroone te bewegen. Dit gelukt zynde werd hy, in den jare 1640, allereerst door Portugal; voorts door Algarve, en eindelyk, door all' de Landſchappen der Portugezen, voor Koning erkend, onder den naem van JOAN VI. Zie DE LA CLEDE *Tom.* VII. *p.* 80 *en volg.*

Bladz. 25, *reg.* 3 *enz.*

De laetſte van die (25) Drie (gun my hier rond te gaen)
Ontving, om 't ongelyk, den Portugeeſ' gedaen
In *Thomas* en *Loande*, en 't ſchenden der verbonden,
Van zyn getergde wraek', de doodelykſte wonden.

(25) De Taeg, die, door *de laetſte van die Drie*, de Maes, of Holland, verſtaet, verhaelt den Dichter hier, wat PORTUGAL eigenlyk bewogen heeft om den Hollanderen nu en dan te beſtryden en veel afbreuks te doen. Niet luttel lag den Portugezen, in dien tyd, gelegen aen de behoudenisſe van het Koningkryk *Angola*, in Neder-Ethiopie; maer de Hollanders deên al wat mooglyk was om hen van daer te jagen. Echter ſcheen een en het zelfde belang de noodzaeklykheit van zich vereenigd te houden hun toen klarer, dan ooit, aen te tonen; want beiden werden ze door het onverdraegbare juk der Spaenſche dwinglandye gedrukt, en hadden malkanders hulp om ſtaende te blyven ten hoogſten noodig. Ook ſchenen zy zelfs dit zoo wel begrepen te hebben, dat zy te ſamen een Verbond hadden geſloten, volgens het welke men noopens een' Stilſtand van Wapenen overeenkwam, en de Hollanders zelfs een Scheepsvloot den Portugezen tot byſtand hadden gezonden. Niettegenſtaende dit Verbond, ontrusten zy hen in Afrika en wel byzonderlyk op het Eiland *St. Thomas*, ſchoon de voornoemde Wapenſtilſtand daer zelfs was afgekondigd. Al wat de Nederlanders ter hunner verſchooninge deswegen bybragten was voorgeven dat die Landſtreek, toen zy ze innamen, den Koning van Spanje toebehoorde. Doch hier in vergisten zy zich, vermits zy den oorlog op dat Eiland niet gevoerd

voerd hebben voor dat zy zich van het Spaenſche juk ontheven zagen. Erger maekten zy het nog omtrent *Loanda* (een Stad op een klein Eiland van den zelfden naem, aen de kust van Kongo, mede in Afrika gelegen) en zekere verſterkte Plaets niet ver van daer. Te weten zy waren met de Portugezen overeengekomen, in *Loanda*, Bezetting te leggen, om daer door den Handel met het Koningkryk van *Angola* te verzekeren. In gevolge dezer overeenkomſte, geleidde de gezaghebber, Pedro Ceſar de Meneſes, driehonderd man omtrent drie mylen van de Stad in eene verſterkte Plaets, aen de riviere van Bengo, ten einde de inwoners te beteugelen. Men had geen argwaen omtrent de Nederlanders; men ging met hun om en ontving ze als Vrienden, ja vertrouwde hen blindelings. Waervan ze zoo kwaed een gebruik maekten, dat zy, om *Loanda* en de voornoemde verſterkte Plaets magtig te worden, de Portugezen overvielen; velen van hun doodden; verſcheide ſtreken verwoestten, en daerdoor den zelven meer dan honderd duizend gouden kroonen (dat is byna vyfmael zoo veel Hollandſche guldens) aen ſchade toebragten. Zie DE LA CLEDE *Tom.* VII. *p.* 248 *en* 249; ook AITZEMA, III. *Deel*, *p.* 30; by welken laetstgenoemden gemeld word dat 'er, in den jare 1645, een Boek uitkwam, waerin vele buitenſporige bedryven en onrechtvaerdigheden, door de Onzen tegen de Portugezen gepleegd, verhaeld werden. 't Is inderdaed waer, zegt hy, dat velen, van hier derwaert gaende, zich zelf voor alles zochten te verryken, luttel ziende wat recht of onrecht was.

Geen (26) Held het pantſer min, en meerder lauwers dragen. *Bladz.* 26, *reg.* 2.

(26) Want ſchoon hy zich byna nooit aen het hoofd zyner legermagten vertoonde, werden, door deszelfs beleid, en de dapperheit zyner Bevelhebberen, de Krygszaken zoo treffelyk verricht, dat hem zege op zege te huis kwam, en hy niet alleenlyk den troon beklom, dien zoo magtig een Vorst, als de Koning van Spanje, be-

bezeten had; maer zelfs daerop zich handhaefde, door een gedurig gevolg van geluk en voorſpoed. Zie DE LA CLEDE *Tom.* VII. *p.* 525.

Bladz. 26, reg 9. En voorts zyn jonger (27) Broêr in zyne plaets verheven.

(27) Te weten *Alphonſus Henrik* werd onbekwaem ter regeringe verklaerd, en *Don Pedro* of *Peter*, in deszelfs plaets, tot Beſtuurder of Regent van het Koningkryk verkozen; gelyk ook tot naesten Erfgenaem der Kroone, wanneer zyn afgezette Broeder zoude komen te overlyden. Zie DE LA CLEDE *Tom.* VIII. *p.* 512 en 513; en W. VAN DEN BURGE *Historie van Spanje en Portugal* II. *Deel*, *p.* 113.

Bladz. 26, reg. 10 enz.

Die, door zyn deugd, op nieuw, (28) 's ryks welvaert heeft geſte-
En, toen de Spaenſche kroon zich ylings, door den dood, (ven,
Van haren glanſ' beroofd, van haren Heer' ontbloot,
Geheel Euroop beroerd, en zoo veel Vorſtenklingen,
Met bloed en brein beſpat, naer heur bezit zag dingen,
Haer zette op KAREL'S Kruin, den roem van *Oostenryk*.

(28) PETER was een zeer vroom en godvruchtig Vorst, die niet alleenlyk de vervallen zaken herſtelde; maer zich gansch en al toelei om het geluk zyner onderdanen te bevorderen, en den roem en de rust des Ryks te verzekeren. Wanneer de Europeaenſche Vorſten, om de Opvolging der Spaenſche Kroone, heviglyk oorloogden, koos PETER de zyde van *Karel*, Aertshartog van Oostenryk, tweeden Zoon van Keizer Leopold; voerde, met den degen in de vuist, den zelven in Spanje, en deed hem te Madrid tot Koning uitroepen. Zie DE LA CLEDE *Tom.* VIII. *p.* 534 en 535; ook HUBNERS *Historiesch Woordenboek* op het woord PORTUGAL.

Bladz. 26, reg. 16 enz.

Die, (29) hoogelyk verpligt, door zulk een gunst, ten blyk'
Van dankbaerheit, toen de asch van PETER by de dooden
Te ruste ging, JOHAN de hand ook heeft geboden,

By

By 't ſtygen op den troon van 't magtig' PORTUGAL
Ten ſpyt van 't Franſche Ryk en Hartog *Cadaval.*

(29) Koning PETER overleden zynde, zocht Vrankryk een' jonger Broeder van JOHAN, genaemd *Franciscus Xaverius*, door heimelyke bewerking des Hartogen van Cadaval, ten Portugeſchen rykszetel in te dringen. Waer tegen de geſamentlyke Stenden des Ryks, geſteund door *Karel*, Koning van Spanje, zich aenkantende, den rechtmatigen Erfgenaem tot de kroon hielpen, onder den naem van JOHAN of JOHANNES V. Zie HUBNERS *Historiesch Woordenboek*, ter plaetſe voornoemd.

De Maen zag haren kring, (30) naeuw twintig mael, voltogen *Bladz. 26, reg. 21 enz.*
Of Vorst JOHANNES werd, door 't zoete minvermogen,
Op zynen troon verrast, en in het hart gewond,
En trad met 's Keizers ſpruit, MARIE, in 't Echtverbond.

(30) Koning JOHANNES kwam, volgens ſommigen, in het laetſte des jaers 1706, doch, naer de gedachten van anderen, op den eerſten dag van het zelfde jaer, tot de regering, en trouwde, den 28ſten van October, in 't jaer 1708, met MARIA ANNA JOSEPHA ANTONIA, Aertshartoginne van Oostenryk, tweede Dochter van Keizer Leopold en Eleonora Magdalena Thereſia van Neuburg, Paltsprinceſſe. Uit welk Huwelyk de tegenwoordige Koning JOSEPH EMANUEL, op den 6 July 1714, geſproten is. Zie DE LA CLEDE *Tom.* VIII. *p.* 536, en HUBNER ter laetstaengehaelde plaetſe.

Een Telg (31) des vyfden FLIPS ſtrekt nog zyne Echtgenoot'. *Bladz. 27, reg. 4.*

(31) Zyne Portugeſche Majeſteit huwde, op den 19den der Louwmaend 1729, met *Maria Anna Victoria*, Dochter van Filip V, Koning van Spanje. Deze Prinſes, geboren den laetſten der Lentemaend 1718, is verloofd geweest aen Lodewyk XV, tegenwoordigen Koning van Vrankryk, by wien zy zich van den 2den van Maert 1722, tot den 15den van Maert 1725, onder den tytel van *Infante Koninginne*, opgehouden heeft; wanneer zy, door den Koning, wederom

naer Spanje gezonden werd. Uit dit Huwelyk zyn (gerekend tot het jaer 1756) voortgekomen vier Dochters, als *Maria Francisca Isabella*, Prinſes van Beira, geboren den 17^den^ van December 1734; *Anna Francisca*, geboren den 7^den^ van October 1736; *Maria Francisca Anthonia*, geboren den 21^ſten^ van September 1739, en *Maria Francisca Benedicta*, geboren den 25^ſten^ van July 1746. Voorts beſtaet de Koninglyke Famielje uit de volgende zes Perſonen, als uit 's Vorſten Broeder, *Petrus*, geboren den 5^den^ van July 1717, groot Prioor van Crato; 's Konings Zuster *Maria Barbara*, geboren den 4^den^ van December 1711, en, op den 19 van January 1729, gehuwd aen Ferdinandus VI, Koning van Spanje; 's Vorſten gewettigde Broederen, *Anthonius*, geboren den 1^ſten^ van October 1714; *Gaspart* geboren den 8^ſten^ van October 1716, en *Joſeph*, geboren den 8^ſten^ van September 1720; eindelyk uit 's Vorſten Oom *Emanuel*, geboren den 3^den^ van Augustus 1697. Zie HUBNERS *Historiesch Woordenboek* op de woorden PORTUGAL en SPANJE; en deszelfs *Genealogie der voornaemſte Potentaten van Europa* 12°, *p.* 36.

Bladz. 27, reg. 7. anz.

Want ſints (32) EMANUEL den gouden ſepter hier
Mogt zwaeien, zag men nooit het alvernielend' vier
Des oorlogs, door JOHAN reeds uitgedoofd, ontvonken.

(32) Hoe zeer Portugal, toen JOHAN de regering aenvaerd had, zich in den oorlog' tegen Spanje gewikkeld zag', werden de zaken, binnen luttel jaren, echter zoo verre gebragt, dat men, op den 15^den^ van November 1712, te Utrecht, omtrent een Krygsſchorſing overeenkwam, en Koning JOHAN, in het volgende jaer, op den 6^den^ van February, den Vrede ſloot met de voornoemde Mogendheden. Sedert welken tyd, uitgezonderd eenige ligte Schermutſelingen, zoo te water als te land, met den Turk, het Koningkryk eene diepe rust genoten heeft. Byzonderlyk gedurende de Regering van den tegenwoordigen Koning JOSEPH EMANUEL, die, by het overlyden van Koning JOHANNES, in den jare 1750, hem opvolgde. Ook zoude het thans nog het zelfde geluk genie-

nieten, ware het door de laetſte Aerdbevingen niet op het onverwachtſte aengetast, en voor het grootſte gedeelte verwoest geworden. Zie DE LA CLEDE *Tom.* VIII. *p.* 536 en 537, zoo ver deszelfs Historie ſtrekt.

— — — (33) Had ons, ſlechts luttel dagen *Bladz. 27, reg. 13 enz.*
Geleên, Gods ſtrenge roê zoo deerlyk niet geſlagen,
Met Aerdſchokk', reis op reis, en Vuur- en Watersnood,
En 't ganſche Ryk gedreigd, als met den laetſten ſtoot'.

(33) De Dichter verbeeld zich, niet lang na de eerſte Aerdbeving, in den jare 1755, voorgevallen, in Portugal te bevinden, en het verhael der algemeene rampen, daerdoor veroorzaekt, kortelyk hier uit den mond' des Taegs te hooren,

De (34) Hemel heeft dit ryk, in vorige eeuwen, meer *Bladz. 27, reg. 19 enz.*
Getuchtigd, en bezogt; maer nooit, och! nooit zoo zeer
Als op dien bangen Dag, die, door zyn plegtigheden,
Den Heiligen gewyd, op lofzang en gebeden
Al 't Ryk te Kerke riep — — — —

(34) Te weten op den 7^den^ en 26^ſten^ der Louwmaend des jaers 1531 had men, in Portugal, verſchriklyke Aerdbevingen, waervan de laetſte verſcheide dagen duurde. De voornaemſte Schuddingen gevoelde men te Lisſabon en in de omliggende Plaetſen. Vyftien honderd, (ſommigen melden van tweeduizend) Gebouwen, ſtortten in; ganſche Dorpen werden verwoest, en een zeer groot getal menſchen daerdoor jammerlyk ontzield en onder de puin begraven.

Op den 2^ſten^ der Louwmaend des jaers 1551, gevoelde men, te Lisſabon, weder eenen zwaren Aerdſchok, waerdoor tweehonderd Huizen nederploften, en geen minder getal Menſchen ſneuvelden.

In den jare 1575, op den 27 van Hooimaend, daverde de Aerde

te Lisſabon zoo hevig, dat meest al de Huizen dier Stad daer door bewogen werden; een onuitſpreekbare ſchrik, doch geene ſchade echter naer mate des gevaers, veroorzaekt.

Ten voorſchreven dage had men, in 't jaer 1598, in de gemelde Hoofdſtad al wederom zware Schuddingen.

Voorts heeft men, het geheele Koningkryk door, nog twee geweldige Aerdbevingen gehad; als een op den 27ſten der Wynmaend 1699; en een in den jare 1724, tuſſchen den 10den en 11den der laetstgemelde Maend.

Alle deze Aerdbevingen te ſamen nogthans zyn, ten opzigte, zoo van de verſchrikkelykheit, als van de rampen, daerdoor veroorzaekt, geenszins te vergelyken by die zich op den 1ſten van Slagtmaend des jaers 1755, door het ganſche Ryk, heeft doen gevoelen; gelyk in het Werk getoond word.

Vermits nu dees Dag, voornamelyk door Paus Gregorius den IV, is ingeſteld om, door alle Roomschgezinden, ter eere van alle Heiligen, gevierd te worden, werd zulks ook door gansch Portugal, als dien Godsdienst' geheel toegedaen, op het plegtigſte verricht. En dit was de reden waerom al de Kerken in dat Ryk, op dien dag, opgepropt van menſchen zynde, by het inſtorten derzelven, zoo velen jammerlyk omkwamen.

Bladz. 41, *reg.* 15 *enz.*

Ja zelfs de bleeke (35) Maen, ſchoon, op dat oogenblik,
In 't ſombre ſchuilvertrek, werd bleeker van den ſchrikk'.

(35) 't Was namelyk op den 1ſten der Slagtmaend des jaers 1755 donkere Maen.

Bladz. 45. *reg.* 17. *enz.*

Naeuw werd de (36) Koning zelf, met zyn Vorſtinne en Magen,
Naer *Belem* heen gevoerd. — — — —

(36) *Belem* of *Bellem* is een Vlek, Klooster en Sterkte, omtrent twee mylen van Lisſabon gelegen. Het Klooster werd, door Koning Emanuel, aen de H. Maegd toegewyd, onder den naem van

Ge-

Geboorte onzes Zaligmakers, weshalven men de plaets *Bethlehem*, dat is in 't Portugeesch *Belem*, *Bellem* of *Belin*, noemde. Zie *de Beſchryving van Spanje en Portugal*, te Leiden by *Pieter van der Aa* gedrukt 1707, IV Deel *p.* 30.

Doch zoo veel ongevals, (37) naer waerde niet te ontvouwen, *Bladz.* 46, *reg.* 5 *enz.*
Kon Moord- en Plonderzucht, ô Gruwel! niet weerhou'en,
In 's naesten Goed en Bloed de haviksklaeuw te ſlaen.

(37) Dit ging zoo ver, dat een Moor, om het oogmerk zyner Roofzucht te bereiken, in de Stad, op zeven Plaetſen te gelyk, brand ſtichtte. Zie *Schouwtooneel der Verwoestingen*, te Utrecht by *Beſeling* gedrukt 1756, *p.* 57.

— — — — (38) Terwyl haer logenmond *Bladz.* 46, *reg.* 15 *enz.*
Den ondergang der Stad, ja van al 't weereldrond,
Als kort op handen ſpelt — — — —

(38) Deze onbeſchaemdheit holde zoodanig, dat zeker Priester beſtaen dorst den Ondergang van Lisſabon op den 1ſten van Mey des jaers 1756 te bepalen, met byvoeginge dat zulks aen hem door Onze Lieve Vrouw geopenbaerd was.

De goede Vreemdeling, (39) met onzen ramp' begaen, *Bladz.* 47, *reg.* 7 *enz.*
Zond Kiel op Kiel, met keur van leeftogt, ryk gelaên.
Een eindelooze lof zy 't overheuſch' *Brittanje*,
't Weldadige *Hamburg* en 't edelmoedig' *Spanje*.

(39) De Geſchenken der *Engelſchen* beſtonden in
6000 Tonnen Vleesch.
4000 Kinnetjes Boter.
10000 Vierendeelen Meel.

10000 Vierendeelen Tarwe.
1000 Zakken Beſchuit.
1200 Tonnen Ryst.
30000 Ponden Sterlings aen goud, dat is ruim driemael honderd en dertig duizend Hollandſche Guldens.
20000 Stukken van Achten in Zilver, makende omtrent vyftig duizend Hollandſche Guldens.
Hamburg zond 4 Schepen met allerlei voorraed.
Spanje een meenigte Geld en Levensmiddelen.
De *Franſche Koning* liet, door zyn' Gezant, den Portugeſchen Vorſt' aenbieden 20000 Pistolen in Wisſelbrieven te mogen trekken; doch zyne Majeſteit, niet fraei vindende dat men zyn Crediet dus als op een' bepaelden prys ſtelde, wees dat aenbod van de hand.

Bladz. 47, *reg.* 20. De Puin, gelyk ge ziet, (40) word om en om gewroet.

(40) De Puin lag, op ſommige plaetſen in de Stad, zoo hoog dat zy niet alleenlyk Beesten en Menſchen, maer zelfs ook Koetſen, bedekte. Een klaer blyk hiervan zag men op den 4^den^ van Grasmaend des jaers 1756, wanneer men een Koets, met zes Muilezelen beſpannen, en vier Menſchen daerin, opdolf, welken allen zoo diep begraven waren geweest, dat verſcheiden daer over gereden hadden, zonder iet anders, dan ſteen en ſtof, te beſpeuren.

Bladz. 48, *reg.* 5. *enz.* Hoewel die Zielgriffoen (41) niet luttel zyne vleuglen,
Door 's Vyfden JANS beſtier, zag korten, en beteuglen
Het hollende gezag des allerwreedſten Raeds.

(41) De Koning, met den Paus over zekre zaken in verſchil geraekt zynde, nam die gelegenheit waer, om de wyduitgeſtrekte heerſchappy der Inquiſitie in te korten, en benoemde des eenige Perſonen, die, van 's Vorſten wege, in den Raed van het *Gewetens Onderzoek*, als By-

Byzitters, zich ſteeds zouden laten vinden, en wel acht geven dat niemant zonder redenen benadeeld, veel min gevonnisd, wierde. Zie HUBNERS *Historiesch Woordenboek* op het woord LISSABON.

Twee (42) eeuwen, antwoord hy, en byna dertig jaren, *Bladz.* 48, *reg.* 13 *enz.*
Heeft reeds dit Ryk den dwang van die Geweldenaren
Bejammerd en bezuurd. — — —

(42) Den juisten tyd, of liever het eigenlyke jaer, waerop of waerin de Inquiſitie allereerst in Portugal is ingevoerd, kunnen wy niet recht bepalen, vermits de Historieſchryvers het daer omtrent niet volkomen eens zyn. De Heer DE LA CLEDE, onder allen de naeuwkeurigſte omtrent honderd andere zaken, en des by ons in deze ook het meeste geloof verdienende, laet zich, daervan zullende ſpreken, dus hooren: „ Sedert het jaer 1526 tot het jaer „ 1534 is 'er niets merkwaerdigs geſchied, behalven een verſchrik- „ lyke Aerdbeving, (hy ziet op die van het jaer 1531) die de om- „ liggende Plaetſen van Lisſabon verwoestte. Gedurende die tus- „ ſchentyd, voerde *Johan* de Inquiſitie in zyn Ryk in, met toe- „ ſtemminge van Paus Clemens VII." Waerop hy vervolgens voort- gaet met te verhalen wat daer toe eigenlyk de eerſte aenleiding gaf, en door ons van hem ook is overgenomen. Zie DE LA CLEDE *Tom.* IV. *p.* 433.

Ja zelfs de Moor (43) beleed de Pausſelyke Leer, *Bladz.* 50, *reg.* 19 *enz.*
En boog, uit vreeſ' voorſtraff', zich voor den Broodgod' neer.

(43) Wy hebben het zoogenaemde *Venerabile* of *Hoogwaerdige* hier dus genoemd, met zinſpelinge op zeker merkwaerdig geval, in het *Schouwtooneel der Verwoestingen*, waer van wy reeds meermalen in de- ze onze Aentekeningen gewaegd hebben, ons verhaeld wordende.

De

De Schryver, van de Kostbaerheit der Kerken van de Stad Lisſabon, voor derzelver verwoestinge, ſprekende, zegt: „ In 't „ *Conventu di Gratia*, dat is *het Kloester der Genade*, te Lisſa„ bon, behoorende aen de St. Augustiner Monnikken, was een „ zeer Kostbaer Kruis en een ryk Koffertje of Kistje. Dat Kof„ fertje, waerin het *Venerabile* altoos bewaerd werd, ſtond achter het „ Autaer, en was een geſchenk van den grooten Mogol, by de vol„ gende gelegenheit bekomen. Een Portugeesch Generael te Goa, „ den grooten Mogol, in den Oorlog, voortreffelyke dienſten bewe„ zen hebbende, had een meenigte preſenten, hem uit dien hoofde „ aengeboden, van de hand gewezen; doch zich eindelyk laten over„ reden, dat Koffertje (waerin de Mogol zyne Juweelen bewaerde) „ aen te nemen. Het was vol Stofgouds en edele Geſteenten, en „ de Mogol deed hem daer benevens verklaren, dat, vermits „ hy verſtaen had dat de God der Portugezen in een ſtuk Broods „ beſloten was, hy niets bekwamer, dan dat Kistje, achtte, om dat „ Brood te bewaren. Ook ſchonk de Portugeſche Generael, uit „ Godsdienſtigheit, 't zelve aen het gezegde Klooster, waer men „ van het Stofgoud een Kruis van louteren Goude, drie voeten lang, „ maekte en het met de edele Geſteenten verſierde. Alle Juweliers „ en Steenkenners, die het Kistje gezien hebben, wisten niet te be„ palen van wat ſteen het was; doch hielden het voor een ſoort „ van Kristal, welks weergade nergens in Europa te vinden was. „ Het was drie voeten lang, twee voeten breed en twintig duimen „ hoog. Voor en achter had het agt, en aen ieder zyde zes Pilaert„ jes van Berg Kristal. Van binnen vond men in 't zelve drie an„ dere Kistjes, waer van het buitenſte van verguld Zilver, en de „ andere twee in 't zelve beſloten van loutren Goude waren. Het „ Koffertje rustte op de armen van twee Cherubynen van Zilver, „ ieder acht voeten hoog, met vleugelen van zes voeten breed en „ vier voeten lang, welken door middel van raderen, gelyk die

van

„ van een uurwerk, uitgespreid en ingehaeld konden worden." Zie *Schouwtooneel der Verwoestingen*, *p.* 14 en 15 in de Aenteekeningen.

Deed God (44) *Koïmbra* zien — — — — *Bladz. 55, reg. 4.*

(44) *Koïmbra* is eene groote Stad, gelegen in de Provintie Beira, aen den vloed Mondego, waerdoor zy in twee deelen gescheiden word. Zy heeft eene Hooge School, door Koning DIONYS, in den jare 1290, opgericht, en voert den tytel van Hartogdom, waervan zich de Prinsen der Koningen van Portugal somtyds bediend hebben; zynde de Stad aen alle kanten met Olyfboomen en Wynbergen omringd. Zie DE LA CLEDE II. *Tom. p.* 324; de *Historie van Spanje en Portugal*, by *P. van der Aa*, te Leiden, gedrukt, IV. *Deel*, *p.* 14; HUBNERS *Historiesch Woordenboek*, op het woord KOÏMBRA; en voorts onze XI^de *Aenteekening*.

Van *Klaraes* (45) Tempel, waer 't Vorstinnelyk' gebeente *Bladz. 56, reg. 9 enz.*
Der vrome *Elisabeth*, door 't Marmren Grafgesteente
Gedekt, in vrede rust, en wacht op beter huis.

(45) *Elisabeth*, Dochter van PETER III, Koning van Arragon, vervolgens Gemalin van Koning *Dionys*, was een zeer Godvruchtige Vorstin, die het Klooster van *St. Klara* in de Stad *Koïmbre* heeft doen bouwen; en, zoo dra zy Weduw geworden was, het gewaed der Klarissen aengenomen; zy stierf op haer 65ste jaer, en werd, in het voornoemde Klooster, in een prachtig Graf, met eene zilvren hekking omtrokken, ter aerde besteld. Zie DE LA CLEDE II. *Tom. p.* 262, 263, 325, 360; ook de *Historie van Spanje en Portugal* by *P. van der Aa*, te Leiden, gedrukt, IV. *Deel*, *p.* 14.

Nu word het Spreekwoord stom, in uwen ouden dag', *Bladz. 62, reg. 15 enz.*
Dat by geen Schoonheit kent, *die* (46) Lisfabon *niet zag*.

(46) De Portugezen, die op hun Land, en voornamelyk op hun-

ne Hoofdſtad, het hart hoog dragen, hebben al voorlang tot een ſpreekwoord gehad: *Chi non a vista Lisboa, non a vista Coſa boa;* dat is, *Wie Liſabon niet gezien heeft, heeft niets fraeis gezien.*

Bladz. 67, reg. 3 van onderen enz.

Is 't ook de aloude (47) *Kaep*, voor 's Aerdryks End' gehou'en,
Eer ons *Columbus* vlyt had tot een toorts geſtrekt,
En 't nieuwe Weerelddeel, *Amerika*, ontdekt.

(47) Kaep FINIS TERRÆ, by zommige Hollandſche Zeelieden *Kaep Feinſter*, doch eigenlyk genaemd *Cabo de Finis terre*, in 't Latyn *Promontorium Artabrum*, een Spaensch Voorgebergte; dus geheten, omdat men, voor de ontdekking van Amerika, door *Christophorus Columbus*, een Genuees van geboorte, in den jare 1492, gedaen, meende dat dit Voorgebergte aen het Einde der Weereld gelegen was. Zie HUBNERS *Geographie p.* 26 en 650.

VERZAMELING

VAN

VERSCHEIDE GEDIGTEN.

BOETVAERDIGHEIT.

Beſpiegeling, hoe mild is uw penſeel
Begaefd met kunſt' en vindingryk vermogen!
Wat Schilderſtuk, wat Zedetafereel
Brengt gy, op nieuws, onze aendacht' onder de oogen?
De Voorgrond ſchynt een Bosch, van wederzy',
Beplant met ſtruik' en ſcherpe distelheggen.
Wat reeds bejaerde en droeve Vrouw zien wy
Zich barrevoets hier op de kniën leggen.

Wie mag het zyn, die hier dus weent en ſchreit?
My dunkt ik lees haré inborst uit de trekken
Van 't aengezicht: het is BOETVAERDIGHEIT,
Aen kleeding' en gebaerden ligt te ontdekken.
De ruwe Py, beſmeurd, vervuild, veroud,
En rood gevlekt, die hare zwakke leden
Beknelt, en prangt, en als gekluisterd houd,
Verbeeld het Kleed der Ongerechtigheden,
Alom beſmet door kladdrige euveldaên.
Dit Kleed heeft zy, met lust' en welbehagen,
Zoolang de zonde, op 's weerelds duiſtre paên,
Haer wandlen deed, gelyk iet fraeis, gedragen.
Maer ſints een ſtrael van 't Godlyke aengezicht,
Uit enkle liefde en teeder mededoogen,
Haer in 't gemoed beſtraeld heeft en verlicht,
Beſchouwde zy, doch met heele andre oogen,
Haer vuile Py en morzig Zondekleed.
Zy ſchrikte, en beefde, op 't zien van zoo veel vlekken,
En vond dat zy, ô bitter harteleet!
Aen lyf' noch ziel' iet zuivers kon ontdekken.
De vrees en angst bekropen fluks haer leên:
Zy liep, in 't eerſt', mistroostig heen en weder,
En viel, in 't eind', met klagen en geween,
Hier op den grond, den kouden grond, ter neder.

Wat

Wat ziet zy bleek, hoe droevig, doodsch en naer!
De Haervlecht' mag hier ſtrik noch ſnoer gebeuren.
't Kleed valt het lyf, het lyf de ziel' te zwaer.
Zy poogt dien last van lyf' en ziel' te ſcheuren.
Hoor, hoe zy zucht; hoor, hoe zy ſteent, en ſchreit!
Zy hikt, en ſnikt, en ſlaet de borst geſtadig.
De boschgalm huilt, uit mededoogendheit,
En roept haer na: *ô God, wees my genadig.*
Zy worſtelt met zich zelve, bang te moê,
En keert haer roode en dikgezwollen oogen
Weemoedig naer den hoogen Hemel toe,
Of Hy in 't eind', door 't kermen, wierd bewogen.
Een heete ſtroom van ziltig tranennat
Koomt langs haer kin en boezem nedervlieten.
My dunkt ik zie het kleed, daer door beſpat,
En 't zondig' rood verbleeken en verſchieten.
Indien men ooit, door 't uiterlyk' gezicht
Van 's ligchaems ſchorſ', zich mogt op 't hart betrouwen,
Dan valt het ons, by dees Bedroefde, ligt
Den waren ſtaet van 't bang' gemoed te aenſchouwen,
Dat, in een prang' van angſten en verdriet
En ſchrik en vrees', aen 't zuchten en aen 't hygen,
Naer Oost en West, om troost en byſtand, ziet,
Schoon 't hulp noch troost van Oost of West kan krygen.

't Ge-

't Gezicht van 't kwaed, gevolgd door 't waer' berouw,
't Berouwen, door bekentenis, geſteven,
Wekt, in de Ziel' van die benaeuwde Vrouw,
Een' zwaren ſtorm, die al haer leên doet beven.
Een' ſtorm, die al de driften van 't gemoed
Beroert, en ſchud, en 't onderſt' op doet wellen;
Een' hartstogtſtorm, die hier den tranenvloed
Zyn bronne uitjaegt, en boven peil doet zwellen.
Help, aerde, help, och! och! ſtraks zygt ze neer!
ô Hemel! ſta haer by, uit mededoogen!
Helpt, Englen, helpt, helaes! zy kan niet meer.
Och, ſta haer by, ô eeuwig Alvermogen!
Wat zien wy gints? wat glans ſchynt, in 't verſchiet,
Van 't ſtargewelf op 't aerdryk neer te dalen?
My dunkt, het is, bedriegt myn oog zich niet,
Een Serafyn, omhuld met Zonneſtralen.
ô Ja, wy zien 't aen all' dien zwier' en glanſ',
Zoo ſchoon en grootsch gedommeld en gemengeld.
Zyn rechterhand draegt een' gewyden krans
Van palmen en lauwrieren t'ſaemgeſtrengeld.
Hy koomt, uit naem' der hoogſte Majeſteit,
Om, door een lucht van haer genadegeuren,
En dezen krans van vredelievendheit,
Die Droevige te troosten in haer treuren.

ô Schoon

ô Schoon Tafreel van ware droeffenisſ',
Gy toont ons klaer dat God, op onze klagten,
Somtyds naby, ja 't digtſte by ons is,
Wanneer wy hem het veerſte van ons achten.
Boetvaerdigheit, ô gift van Gods genaê!
ô Heelmeestres der diepſte zielewonden,
Hoe koomt ge een' menſch', een zondig mensch, te ſtaê,
In de allerveegſte en hachchelykſte ſtonden!
Wat is uw kragt en werking wonder groot!
Gy ſterkt de ziel, door 't kragtuitputtend' vasten.
Gy baert de vreugd door ſmert, en hulp uit nood';
Ja ſchenkt alleen verligting, door 't belasten.
Gy ſlaet de maet, en houd den boventoon,
Als Isrels Vorst, door ſchrik en vrees, bevangen,
Om wanbedryf, zich neêrwerpt voor Gods troon',
En zyne ziel ontlast in boetgezangen.
Gy waert de Star, die, door haer' eedlen gloed,
Den bangen Vorst Manaſſe, in boei' en kluister,
Ja, in den nacht' van zyn verblind gemoed,
Verlicht heeft, en verrykt met nieuwen luister.
Door uwen geest was Ninivé bezield,
Toen 't zich met zakk' en aſche hadde omtogen,
Daer 't, voor den troon' van Gods genaê geknield,
Zoo diep in ſtof en tranen lag gebogen.

Uw wondre kracht beſchutte mensch en land,
En wrong Gods wraek' de gloênde blikſemſchigten,
Als kragteloos voor klagten, uit de hand',
Om Ninivé voor de eeuwigheit te ſtichten.
De trotſche Vorst van Babel, heel ontroond,
En half ontmenscht, om zyn onmenschlyk leven,
Ziet, door uw hulp, zich nog in 't eind' herkroond,
En, door Gods gunst, op zynen troon geſteven.
De booze Zoon, en 't ſchier verloren Kind,
Dat allen raed van Oudren ſcheen te haten,
Toen 't, in zyn oog, zyn eigen oog, te blind,
Zyns Vaders huis zoo roekloos dorst verlaten;
Die wulpſche Zoon zingt, in de onfeilbre Blaên,
Uw' trouwen raed' nog blyde lofgezangen,
Die hem, hoe veer verdwaeld op helſche paên,
Te rugge dreef, met tranen op de wangen,
En met een ziel', die als van dorſt' verſmacht,
En ſchreeuwt om vogt van 't onverdiend' ontfermen,
Nog weer, in 't eind', by zynen Vader bragt,
Die hem ontfing met teêr omhelzende armen.
Boetvaerdigheit, gy waert het, gy alleen,
Die Petrus hart en hartstogt zoo beroerde,
En, in zyn veegſte en bangſte omſtandigheên,
Het Rechthuis uit, ter rechte plaetſe voerde,

Daer

Daer hy zyn ziel, beladen en vermast
Door 't drukkend' pak van zyne grove zonden,
Door tranen van 't oprecht' berouw, ontlast,
En in Gods oog genade heeft gevonden;
Zoo vaek de haen het licht ter kimme uitkraeit,
Betuigt hy u zyn' heilſtaet dank te weten.
Zoo lang de kloot des loggen aerdbols draeit,
Zal Magdaleen u ook haer heilbron heten;
Het heugt haer nog, en 't blyft haer eeuwig by,
Hoe uwe drift haer driften heeft geſteven,
Toen ze, onbevreesd voor 's weerelds ſpotterny',
Werd naer het huis des Farizeeuws gedreven.
Gy leerde haer, door eenen tranenvloed,
ô Wondre vond! des Heilands voeten wasſchen,
Opdat hy haer, in 't vuilbeſmet gemoed,
Mogt reinigen door zyn genadeplasſen.
Boetvaerdigheit, wat 's uw vermogen groot!
Wat tong kan ons de Zielevreugd verkonden,
Als uwe hulp, ô noodhulp in den nood'!
Door Gods genade, een' menſch' word toegezonden.
ô Heilgeſchenk van de allermildſte hand,
Wie u verkrygt heeft eenen ſchat verkregen,
Die tegens goud en paerle en diamant,
Noch Crezus ſchat, in 't minſt' is op te wegen.

De voorſpoed moog', door ruime vreugdeſtof,
Het heilgejuich op aerde doen vermeêren;
Gy doet, om één bekeerden, 't hooge Hof
Des Hemels zelfs in orgelen verkeeren.
Beſpiegeling, wy loven uw pinceel
Voor 't ryk' gezicht van zoo veel kunstvermogen.
Ei, breng dit ſtuk, dit Zedetafereel,
Toch, dag op dag, onze aendacht' onder de oogen.

's MENSCHEN GEESTELYKE VERLOSSING.

KOORZANG.

ZANG.

Nu, op den trant van 't Hemelhof,
Den Geest verlustigd in Gods lof;
Een ſtof, die nimmer word volzongen,
Door Menſchen- of Aertsenglen tongen.
Haer hoogheit ſpreid den ſchoonſten glans
Ver boven aller ſtarren trans,
En laet de luisterrykſte ſtralen
Tot in den diepſten afgrond dalen.
De ruimte van het zigtbaer Al,
Valt veel te naeuw, te kort, te ſmal,
Om hare Grootheit af te meten,
Die Aerd- noch Hemelingen weten.
Haer duur ſtrekt, als Gods Majeſteit,
Door aller eeuwen eeuwigheit.

TEGENZANG.

Waer best die ryke ſtof ontgonnen?
Aen welke zy' die Zon der Zonnen,
  Dat aldoordringend eeuwig Licht
  Het veiligſt', met ons zwak gezigt,
Genaderd, dat wy, onder 't ſtaren,
De diepſte eerbiedenis bewaren,
  En huwen, in beſpiegeling',
  Een heilige verwondering
En zuivre dankbaerheit te ſamen,
Als allen Schepſelen betamen,
  Die, ooit of ooit, gekoesterd zyn
  Door Gods genadezonneſchyn';
Ei zeg, en meld ons, wy verlangen,
Van waer die ſtof best aengevangen?

II. ZANG.

  Van welke zy' toch beter dan
  Die de allerklaerſte blyken van
Gods Wysheit, Liefde en Alvermogen,
Tot 's Menſchen heil, ons ſtelt voor oogen?
  Wat deel verſchaft ons ruimer perk
  Dan dat van 't groot' Verloſingwerk,
Door Gods genaê, den Mensch' beſchoren,
Toen die voor eeuwig ſcheen verloren?
  Dat deel betreft ons Menſchen meest,
  En doet een' Zanggezinden Geest
Op lucht van dankbre galmen zweven,
Door Sarons friſſche rozendreven,
  Waer alles riekt naer geur en ſpys
  Van 't eeuwig bloeiend' Paradys.

II. TEGEN-

II. Tegenzang.

Gy koost het beste deel van allen.
Wien zou die Zangſtof niet gevallen?
Zy ſtrekt een bron, die altyd vloeit,
En 't heilbegerig' hart beſproeit
Met vocht, dat zielen troost kan geven,
En ſpringt tot in het eeuwig' leven.
De Schepper daelt, van zynen troon',
ô Wonder! in zyn' Wonderzoon',
Om met zyn ſchepſlen vreê te maken,
Die eerst met hem den Vreê verbraken.
Om arme Wormen, ſtof en ſlyk,
Tot Vorſten van het hoogſte Ryk
Te kroonen, en ten troon' te heffen.
Wat aerdsch vernuft kan dit beſeffen?

III. Zang.

Dit Wonderſtuk beſluit gewis
Een heilige Geheimenis,
Verbazende Verborgenheden,
Op 't hoogſt' te aenbidden, niet te ontleden,
Voor ſterflyk brein te zwak, te kleên.
Die Zee te peilen voegt alleen
Het dieploot der doordringende oogen
Van Gods oneindig Alvermogen
En Liefde en eeuwig wys Beleid,
Die de opperſte Rechtvaerdigheit,
Toen 't Menschdom lag zoo diep begraven
In zonde ſchuld', voldoening gaven;
't Verlosten uit de Slaverny'
Van 's Afgronds wreede heerſchappy'.

III. Tegen-

III. Tegenzang.

Een' Vorst, uit zucht' voor Onderzaten,
Het beste deel van zyne Staten
  Te zien opoffren en beſteên
  Aen wrevlig Volk, is ongemeen.
Een' Vriend te zien zyn eigen leven
Voor zynen Vriend ten beste geven,
  Mag Vriendſchap heten, waervan 't rond
  Des aerdryks naeuwlyks waergaê vond.
Maer God, den hoogſten God der Goden,
Die 't al in zich bezit, voor ſnooden
  Bandyten, zynen lieven Zoon
  Te zien afzenden van zyn' troon',
Ja zelfs van 't levenslicht berooven,
Gaet alle Wonderdaên te boven.

Slotzang.

  Oneindelyke lof en eer
  Zy, voor die Gunſt', der Heeren Heer',
Den Vader, die, uit mededoogen
Met ons, zyn' Zoon zond uit den hoogen!
  Lof zy den Zoon', die zoo gereed,
  Voor ons, aen 's Vaders Will' voldeed!
Lof zy den Geest', die, als een regen
Van vuur, door zynen Pinkſterzegen
  En onweerſtanelyke kracht,
  Dat groote Wonderſtuk volbragt.
Lof zy door al wat lof kan geven,
In dit en in het ander' leven,
Voor zulk een eeuwig heil, ons menſchen toebereid,
Het eeuwig Al gewyd, tot in alle eeuwigheit.

STICH-

STICHTELYKE BEDENKINGEN,

NA HET LOZEN VAN EEN' GROOTEN STEEN.

Een wreede en felle Kwael had heur banier geplant
In 't midden van myn vogtafvoerend Ingewand,
Terwyl myn teeder hart, van weedomm' aengegrepen,
Als door een yzren ſchroef van angst, werd toegenepen;
Ik ſleet, terwyl ik ſtond, nu zat, dan liep, dan lag,
Vyf etmael in gezucht, gejammer en geklag;
Vermits de zoete ſlaep en al wat rust kan kweeken
Van 't worſtelende lyf wel verre was geweken.
De dienstbereide Maeg, die, op een wondre wys,
In luttel uren tyds, den nutten drank en ſpys,
Tot 's Lichaems ſteunſel, kookt, door 't nierenwee ontſtoken,
Begon nu tegen ſpys en allen drank te koken,
Ja wierp zelfs, keer op keer, met ongewone kracht',
Gramſteurig alles uit, waer ze anderszins naer tracht.
't Loodverrewig gelaet, de diepgezonken oogen,
De bleek beſtorven mond getuigden 't fell' vermogen
Der overgroote ſmert', die toen, van topp' tot teen,
Uit mededoogendheit al de andre Leden leên.

In 't veege midden van die bange omſtandigheden
Zond ik myn jammerklagt en vurige gebeden
Tot mynen Opperarts, die, in den hoogſten nood',
Zoo dikwyls my voorheen zyn gunst en byſtand bood.
Laet, bad ik, deze Kwael, die ſmerten van my vlieden,
Doch wat uw wyze wil verkiest alleen geſchieden.
Wy weten dat ge een' mensch nooit buiten reên kastyd;
Des zy ons lot wat meest tot uwen roem gedyd.
Gy mint, ô groote God, vol teeder mededoogen,
Het maekſel uwer hand, als de appels uwer oogen.
Gy, die de zonde haet, vindt in eens zondaers dood
Nooit lust; ei red my dan uit dezen hoogen nood'.
Betoon u minder ſtreng dan gunſtig en weldadig.
Ach! wees, om Jezus wil, my Aerdworm' toch genadig!
Dus jammerde ik, en bad met tranen in 't gezigt,
Waerop een heldre ſtrael van 't Godlyk' heilzonlicht
My toeblonk, en de mist van al myn ſmert' en pynen,
Als in een oogenblik, ô wonder! deed verdwynen.
Myn matte geest verkwikte, en 't zwoegende ingewand,
Geſteven door de kracht van eene onzigtbre Hand,
Slaekte eenen harden Steen, de bron van al myn ſmarte.
ô God, wat ging 'er toen my niet een pak van 't harte
En al de Leden af! 'k Scheen in een Paradys
Van Ziel- en Lichaems vreugde, en gaf, door 't versch' bewys

Van

Van 's Hemels gunſt' verrukt, de Bronn' van allen zegen,
Met diepen eerbied', lof voor 't heil door my verkregen.
Nu ſchep ik weder aêm, terwyl de dankbaerheit
Myn' doffen geest ontvonkt en bly ten reie leid,
Op galmen, die myn hart naer 't ſtarrendak doet ryzen,
Om de opperſte Genaê te roemen en te pryzen
Voor haer weldadigheên, zoo onverdiend, zoo groot,
My, ſtof en asch, betoond, in 't barnen van den nood.
Mogte ik, by 't groote heil, naer 't lichaem thans ontvangen,
Geen minder naer de ziel, van u, ô God, erlangen!
Ontferm u over haer, naer uw barmhartigheên!
Want zy is krank, doodkrank, melaetsch van topp' tot teen.
Wil haer in Jezus bloed, om 's weerelds vuile ſmetten
Te zuiveren, geſtort, toch reinigen en netten!
Ei gun haer die genaê; zoo word' de grootſte ſchat,
Dien immer ſterveling, door uwe gunst, bezat,
Dat 's welvaert naer de ziel en 't lichaem, al de dagen
Myns levens, aen uwe eere ootmoedig opgedragen;
Beſteed tot 's naesten heil en myne zaligheit.
Zoo zal ik uwe gunst, ô Oppermajeſteit,
Met lichaem' en met ziel', voor 't heil, aen ons gegeven,
Verheffen, zonder einde, in dit en 't ander' leven.

$17\frac{5}{20}55$

OP MYNE HERSTELLING

VAN EENE

SMERTELYKE NIERENKWALE.

Myn Zangſter, nu ik aêm mag halen,
Na lange en ſmertelyke Kwalen,
Troont my naer 't heilig' Dichtaltaer,
Om 't wierook onzes lofs te wyen
Den Schepper aller artſenyen,
Door wiens beſtuur ons, in 't gevaer
Der doodelyke Nierenwonden,
Zoo onverwacht een troost en balſem is gezonden.

ô Gy, die, met zoo ſchoon een' vall',
Ten pryſ' des Stichters van 't heelal,
De Morgenſtarren leerde zingen
In 's weerelds vroegen uchtendſtond',
Beziel den galm van onzen mond,
Door uwe heilbeſpiegelingen,
ô Dankbaerheit, leer ons de wys
Die 't zuivere oor bekoort van 't zalig' Paradys.

Maer

Maer neen. Die hoogverheven toonen,
In 't Ryk, waer niet dan Geesten wonen,
Het Englenkoor alleen bekend,
Zyn, door geen ſtamelende Pſalmen
En ſchorre Kelen, naer te galmen
In 't jammerdal der aerdſche elend'.
Leer ons hoe Menſchen moeten zingen,
Die van het eeuwige Al de hoogſte gunst ontvingen.

't Gaet wel. Ik voel de wondre kracht,
ô Dankbaerheit, van uwe magt'
Door al myn hart en aders zweven.
ô Sterk geheugen, ſta my by,
Myn geest word door het ſnell' gety
Van uwe togten voort gedreven.
Hoe lieflyk is gedachtenis
Van wrangen tegenſpoed als die voorleden is!

Hoe zal ik u naer waerde pryzen,
Algoedheit, voor uw gunstbewyzen,
Die my een niet, of iet uit ſlyk'
En aſch', zoo hoogelyk waerdeerde
Dat uw genade my vereerde
Met hare liefde, die, zoo ryk
In magt', ons, na een' nacht van pynen,
Door 't zielverkwikkend' licht des welſtands doet beſchynen?

Hoe bly herdenk ik nu dien tyd,
Dien bangen ſtond, dien heeten ſtryd,
Toen my de ſmert in boeien knelde!
Ik lag, van alle rust' ontbloot,
In nare ſchaduw' van den dood,
Wiens komst, wat ſchrik haer ooit verzelde,
Wiens aenſchyn, vol afgryslykheên,
Zoo vaek my wenſchelyk, ja zeer bekoorlyk ſcheen.

Een val, uit ſtruikling' (leent uwe ooren,
ô Menſchen, die nog ſtaet) geboren,
In 't ſlaepvertrek, op effen grond,
Had my byna de helft der beenen,
Ja myn gezondheit gansch met eenen
Ontnomen, en myn geest gewond.
Dus kreupel, zwak en neergeſlagen,
Verſleet ik, zittend, meer dan achttienhonderd dagen.

Dit zitten lei den eerſten ſteen
Van zoo veel bang geſteens, geween,
En taeie ſlym, die meenigmalen
Het vochtafvoerende ingewand
Toedamde met een' damm' van zand
En ſteen, dat ik naeuw aêm kon halen,
Eer my, tot ligtnis in dien nood',
Een luttel bloeds, of gruis, of ſcherpe ſteen ontſchoot.

Hoe

Hoe wrong ik, onder 't knarſentanden
En jamren, vaek de klamme handen!
Het bange en uitgeperſte zweet,
Van 't worſtlend' lichaem, vaek bekropen
Door felle Koortzen, afgedropen,
Getuigde myn te bitter leet
En ſmert, die, tot aen 't hart gedrongen,
't Meêwarige oog zoo vaek een' tranenvloed ontwrongen.

Dan riep ik, tot den dood toe bang,
Hoe lang, ô God, och! och! hoe lang
Zal uw genade en byſtand dralen,
In 't zalven van zoo groot een pyn'?
Hoe lang moet ik ten prooie zyn
Van zulke folterende Kwalen?
Gy weet, gy ziet hoeveel ik ly,
ô Nierbeproever, ſta, ei ſta myn zwakheit by!

Terwyl ik 't eeuwig' Mededoogen
Dus toeſchrei, riep, als uit den hoogen
Een ſtem my toe: ô Zondaer, zyt
Ge onmagtig deze ſmert te dragen,
Voor weinige uren, korte vlagen,
Waer in ge ſlechts naer 't lichaem lyd;
Denk dan wat ſmert hun aen zal randen,
Die, in het eindloof' vuur, naer ziel en lichaem branden.

Be-

Bedenk eens hoeveel minder gy
Die ſmert (voor velen zoo naby)
Die eeuwge ſmert zoudt kunnen lyden.
Maer denk, ô Lyder, denk met een'
Hoeveel uw Heiland heeft geleên,
Om van die ſmerten u te vryden,
En zoudt ge dan ..... Hier zweeg ze en liet
My peinzen wat ze zweeg, en wat de pligt my ried.

Een kille ſchrik beving myn leden.
Myn hart bezweek op zulke reden.
Ik viel in zwym en onmagt neer.
Doch in het einde weer bekomen,
Gelyk een mensch uit bange droomen,
Gaf ik een zucht, en riep: ô Heer,
Wat wilt ge dat ik zal verrichten?
Met, dacht my, voelde ik al myn ſmerten ylings zwichten.

Dan 't zwichten was niet meer dan ſchyn.
Nogthans, hoe zeer de wreede pyn
Haer nepen dubbelde, zy ſchenen
My draegbaer, ja ten deele zoet
Voor myn thans ſidderend gemoed,
Vast peinzende aen het eeuwig' weenen
En knarſetanden, zonder end',
Van een verdoemde ziel', die God niet heeft gekend.

Toen

Toen riep ik uit, met ſmeltende oogen,
ô Eeuwig, gunstryk Alvermogen,
Verdubbel vry, hoe zeer ik ſteen',
De ſlagen van uw liefderoede,
'k Heb met myn' Heiland', rood van bloede,
Nog op geen' doodshoofdberg geſtreên.
Verſcheur myn vleesch, ja al myn aêren,
Als uit die wonde ſlechts myn ziel naer u mag varen.

Maer och! zy is beſmet, gewond,
Melaetsch door zonde, die haer ſchond,
En voor uw heiligheit doet beven.
Alziende God, genaê, genaê!
Ei koom my zondaer' toch te ſtaê!
Vergeef my wat ik heb misdreven.
ô Heiland, dat uw zuiver bloed
Toch reinige de wond van myn bevlekt gemoed.

Ach! mogt my die genaê gebeuren!
Was dit het einde van myn treuren,
ô Eeuwige Menschlievendheit,
Hoe zoude ik voorts myn voeten zetten
Op 't enge pad van uwe wetten,
Het heilſpoor dat ten leven leid!
Dus bad ik, en op 't eind' der bede
Was 't of die zelfde ſtem my zachtlyk toeriep: *Vrede.*

ô Zalige geſtaltenis,
Die u myn ziel verſchuldigd is,
ô Bron des heils! hoe meenigmalen
Herdenk ik nog dien wondren ſtond.
Ach, mogt ik eens, met hart' en mond',
Uw gunst vereischten lof betalen!
Maer hoe! valt niet in 't Hemelhof
Der Serafynen ſtem te zwak voor zulk een ſtof?

Gewis. Wat kunnen Stervelingen,
Zoo ver beneên de zonnekringen,
Als wormen kruipende langs de aerd,
Den Albezittenden dan ſchenken,
Wiens goedheit meerder, dan wy denken
Of hopen kunnen, ſchenkt en baert?
Wy loven Hem met zwakke reden,
Hy zegent ons met eindelooze zaligheden.

Terwyl ik, in gelatenheit,
Dus buk voor zyn alwys beleid,
In 't veege midden der elenden,
Verdubbelt die Alzegenaer
Zyn milde gunst zoo wonderbaer,
In my eene * Artſeny te zenden,
Die hart en ingewanden ſtreelt,
Ja diepe wonden zelfs van Nierenkwalen heelt.

ô Vreugd,

* Te weten de Middelen, door Juffr. Johanna Stephens, weereldkundig gemaekt in den jare 1739, my aengeraden, en in den aenvang ook bezorgd door den Heer W. Vonk, te Nymegen, wien wy daer voor afzonderlyk een Dichterlyk dankoffer hebben opgedragen.

ô Vreugd! ô heilveranderingen!
Hoe kan ik u naer waerde zingen,
ô Godsgeſchenk? ô Artſeny!
Hoe deedt ge fluks myn' lust herbloeien;
Myn hart in nieuwe krachten groeien!
Zoo zien we in 't lachchend' Jaergety',
Het vruchtgeboomt', door wintervlagen
Van blad en knop beroofd, weêr loof en bloeſems dragen.

Ik zag, ô wonder van Gods hand!
Den ſteen tot gruis, het gruis tot zand,
En 't zand geheel tot ſtof vermalen,
Door 't zachtontbindend' Middel, dat
My, door Gods gunst, den grootſten ſchat,
Waer by geen glimmend goud kan halen,
Of wat van eêl geſteente ooit blonk,
Dat is gezondheit, rust en lust, ſtraks wederſchonk.

ô Ja; myn hart, door nieuwe krachten
Geſteund, voelde ook de ſmert verzachten,
Waerdoor het rechterbeen, gedrukt,
't Gebouw des lichaems niet kon ſteunen,
Dat nu ten halven weêr mag leunen
Op zulk een' ſtut, daer 't my gelukt
Op nieuw, langs groene wandeldreven,
Te aenſchouwen't heerlyk' ſchoon aen Vrouw Natuur' gegeven.

Nu zie, en hoor, en riek, en ſmaek,
En voel ik, met een nieuw vermaek,
Der zinnen wonderbaer vermogen
En wat, in 't dal der droevenisſ',
Den menſch' tot troost geſchonken is,
Met 's levens adem, uit den hoogen.
Myn ziel, door zooveel heils beſtraeld,
Looſt aller zielen Zon, van wie die heilglans daelt.

Myn Zangſter, die, uit medelyden
Met myn zoo lang en bitter ſtryden,
Haer oogen ſchier had uitgeſchreid,
Verwisſelt nu haer ſchorre klagten
In vrolyk juichende gedachten,
Ja zingt, daer zy myn heil verbreid,
En van een godsdrift ſchynt bevangen,
Op hooger toon, dan ooit, haer dankbre vreugdezangen.

Zoo zong in 't grazig' Amſtelland
Weleer, ſchoon op een' hooger trant,
De Keulſche Zwaen, toen zy, ontheven
Van ziekte, die haer lang bezogt,
Heur wieken weêr beproeven mogt,
En, door een nieuwen lust gedreven,
Oproeiende naer hooger ſtreek
In vaert, en zang', en zwier', zich zelve niet geleek.

Laet

Laet dwazen, die als mollen woelen,
Laet vrekken, die alleen bedoelen
Hun zelfbelang, met ſtoute tael',
Een' Lyder, in zyn bitter lyen,
Toeroepen, dat geen Kruideryen
Gegroeid zyn voor de Nierenkwael';
Als hadden ze al de weereldſtreken,
Ja al 't geſchapendom doorreisd en doorgekeken!

De Alwysheit, de onbepaelde Magt,
Die zulk een razerny belacht,
En ſchonk, om 't al in ſtand te hou'en,
Elk deel zyn wigt en tegenwigt,
Rukt hier de ſchillen van 't gezigt,
Daer ze ons zoo duidlyk doet beſchouwen
Dat zy, die 't al zyn waschdom geeft,
Voor de allerdiepſte ſmert' ook troost geſchapen heeft.

Wat zal ik u, ô God, vergelden?
Hoe zal ik best uw' roem vermelden,
ô Heer, in magt' en gunſt' zoo groot,
Dat mensch noch geest die kan volloven?
Zy ſtreven ons begrip te boven
Zoo ver de ſteigerende kloot
Des Hemels onze zinkende aerde
Te boven ſtreeft in pracht' en onuitſpreekbre waerde.

Wy zullen echter uwe gunst,
Zooveel ons hart en ziel en kunst
Vermogen, ô Algoedheit, pryzen.
ô Gouden zon, die ik zoo vaek
Met zoo veel vreugd' en hartvermaek,
Uit de Oosterpoort', weer op zie ryzen;
ô Maen, ô Starrenheir verbreid
Met my den lof der Bronn' van al uw heerlykheit.

ô Levende Orgels, zoet van toonen,
Die, in den morgen, gloriekroonen
Van ſchelle klanken vlecht, ter eer'
Des Scheppers van de zonneſtralen,
ô Zangerige Boschkoralen,
Verheft met my, nu keer om keer,
Den Kunstmonarch, die uwe kelen
Met gallemen beſchonk, die nimmer 't oor vervelen.

ô Snelle Winden, die naer 't woord
Des Algebieders altyd hoort,
En zyn bevel naer 't Weſt' en Oosten,
Of Noord, of Zuiden overdraegt,
En brullende den aerdboôm plaegt,
Of door een' zachter aêm koomt troosten,
Voert mynen zang, door 't hart geſlaekt,
Tot Hem die zyn karos van uwe vleuglen maekt.

ô Zil-

ô Zilvren Stroomen en Rivieren,
Die dag op dag, met nieuwe zwieren,
De gollevende vlechten tooit;
ô Ryke Zeen, die uw banketten
Zoo gul op onzen disch koomt zetten,
Ja hem met geur' en ſmaek' beſtrooit,
Door 't korlig' ſchuim van uwe baren,
Wilt, God' ter eere, uw' lof aen onzen lofzang' paren.

ô Ademhoedſter, wondre lucht,
Snelle overbriefſter van 't gerucht;
Ontzaglyk Vuur, welks vlugge deelen
Den menſch' zoo dikwyls, eer hy 't weet,
Berokkenen het bitterſt leed,
En hem daerna weer kunnen ſtreelen;
ô Aerd, die zoo veel ſchats beſluit,
Looft, looft het hoogſte Goed met lieflyk kunstgeluid.

En gy, gewyde Dichtrenkoren,
Leent ons thans meer dan luistrende ooren.
Wy vordren al uw' geest en vier.
Ei looft met ons, door ſchelle ſnaren,
Den Vader aller Kunſtenaren,
Die, met een' gadeloozen zwier,
Door 't ruim van 's Hemels gouden ſtraten
De Aertenglen voert ten rei', op eeuwig blyde maten.

Maer

Maer gy, myn Vrienden, gy vooral,
Hoe kleen, my overwaerd getal,
Gulhartigen, die, vry van treken,
Zoo vaerdig opſpringt in myn vreugd,
Als jammert om myn ongeneugt,
Juicht! juicht! myn ſmerten zyn geweken.
Looft God, die my, als uit een graf
Van Kwalen opgewekt, aen u dus wedergaf.

En gy, die uwe dorre handen
Vast knabbelde, onder 't knarſetanden,
ô Bleeke Nyd, terwyl ge my,
Herſteld, dus vrolyk hoorde zingen,
Tot lof des Scheppers aller dingen,
Ga, meld uw' Broeder-Haet dit vry.
Daer ſluipt ze henen, zonder ſpreken.
ô God, gun my nog vaek, my dus aen haer te wreken!

Te wreken? Neen, algoede Heer,
Gun liever dat we, tot uwe eer,
Haer al te dwaze drift beklagen,
Uit loutre mededoogenheit.
Ach! mogt ze, eer gy haer' val bereidt,
Zich naer uw liefdewet gedragen,
En, neffens al wat adem haelt,
U loven voor uw gunſt', door tyd noch perk bepaeld!

Ach!

Ach! mogte ik, na zooveel te onvangen,
Ja meer dan 'k immer dorst verlangen,
Van uwe goedertierenheit,
Zoo onverdiend aen my gebleken,
ô God, u nog een bede affmeeken,
Dan fmeekte ik uwe Majesteit
Dat ik uw dierbre gunstgefchenken,
Met een erkennend hart toch eeuwig moog' gedenken.

Maer hoe, was dit van uw genaê
Het eenig doelwit niet? ô Ja.
Ei fchenk ons, by die nieuwe krachten,
Dan kracht, om ze, op een dankbre wys,
Te bezigen, uw' naem' ten pryf'
In woorden, daden en gedachten;
Opdat we u loven, in het end',
Waer ziekte, pyn, noch fmert, noch dood zelfs is bekend.

1756.

BRIEF

AEN DEN EERWAERDIGEN HEERE

PIETER FONTEIN,

Leeraer' der Doopsgezinden te Amſteldam.

Roemwaerdige Fontein, die, in dees gure dagen
En waterſtremmend weêr, ondanks de noordervlagen,
In dichtkunde en verſtand, nog welig ſpringt en vloeit,
En, God' en 't Godlyk Lam ter eer', ſteeds onvermoeid
Uw lieve Lammers drenkt, om aen de Bronn' van 't leven
Hier na van uw gedrag goê rekenſchap te geven;
Fontein, die ſteeds zoo heusch in mynen tegenſpoed'
Als in myn vreugde deelt, ontfang dees lettergroet
Van hem, die, in zyn ſmert' en onherſtelbre kwalen,
By u zelfs, in een uur, meer troostzalf weet te halen,
Dan, in een maend, of jaer, by hen, die, ſlechts in ſchyn,
Beklagers van myn leed en tegenſpoeden zyn,
Doch Farizeen in 't hart, die my alleen ontmoeten,
En, met vermomd gelaet en liegende oogen, groeten,

Uit

Uit weetluſt' of de ſmert en 't drukkende ongeval
Myn' moed' geen vleugels korte, of immer korten zal.
Dan 's Hemels goedheit doet, in weerwil van 't begeren
Der zulken, mynen moed, van dag' tot dag, vermeêren.
Zy geeft my kracht naer kruis en zulk een hart met een
Dat zich, in 't wyſ' beſtuur van 't Albeſtuur te vreên,
In 't midden van de ſmert' gelaten tracht te buigen,
En zyn benydigers, door weldoen, te overtuigen.
De ontſtelde en veege harp, die aen den Wande hing,
Heb ik op nieuws geſnaerd; ik tokkel haer, en zing,
Zelfs op een' hooger toon dan in voorleden dagen;
Gelyk een Zwaen, die, eerst, door ziekte neergeſlagen,
De wieken hangen liet, doch, van haer kwael' herſteld,
Met eenen nieuwen lust' en vreugd', in 't open veld,
Haer borst en pennen roert, en, luider dan te voren,
Aen 't omgelegen land, haer vrye ſtem laet hooren.
Ligt vraegt ge nu, myn Vriend, wat Zangſtof mynen geeſt'
Bekoort, en bezig houd? De Bybelſtof het meest.
De Bybelſtof, vol heils en troosts en geests en leven,
Kan, in 't beſpiegelen, vermaek en ſtichting geven.
Wien 't zingen lust kieſ' 't eelſt' uit alle ſtoffen vry,
Het Godsblad weegt het zwaerſte, en ſpant de kroon by my.
Daer gaet myn Dichtgeest, vroeg en ſpade, zich vermeien,
In 't loon der deugd, of in de ſtraff' der ondeugd, weien.

Ik had de holle waen, de valſche heiligheit
Voor lang een yzren kroon en roskam toegezeid,
Die ſmeed en vyl ik nu, in weerwil van haer treken,
Opdat ze, als zy haer voelt door huid en ſchedel ſteken,
En 't ſchandlyk' zeer ontdekt, door wyzen achterdocht,
't Gevaer van haren ſtaet, in tyds, beſeffen mogt',
En des, uit waer berouw, door tranen en gebeden,
Zich zuivren van de ſmett' der ongerechtigheden.
Des baen ik haer het ſpoor naer 't heilbelovend' pad,
Dat de eertyds wulpſche Zoon, ter goeder uur', betrad,
Nadat hem de ydle waen en 't morrende ongenoegen
Uit 's Vaders huis en oog naer vreemde landen joegen;
Waer hy, door ontucht, weelde en gulzige overdaed,
En woênden hongersnood, in zulken bangen ſtaet'
Van lyf- en zielsgevaer gebragt werd, en gedreven;
Dat hem byna de hoop van uitkomſt' had begeven.
Dit alles, en wat voorts, door zyn boetvaerdigheit,
Dien Zoon van 't heilloof' ſpoor te rugge heeft geleid,
In 't Vaderlyke huis weer in genade ontfangen,
En, met het blinkend' kleed der vreugde, deed omhangen,
Dit alles voor ons oog, door 't heilige Pinceel
Van Lukas afgemaeld op 't Godgewyd' Paneel,
Heb ik myn Zangeresſ' ter Dichttaek' voorgeſchreven.
Zy heeft dit webbe reeds ten halven afgeweven.

Geeft

Geeft God haer lust en kracht, en mag myn wensch geſchiên,
Dan zal zy van haer Werk het rustende eind niet zien,
Of brengen 't Stuk ter toetſ' van uw doordringende oogen.
Vaerwel myn Vriend, vaerwel; de tyd wil niet gedoogen
Dat ik dees Vaerzen rekk'. De hemelſche genaê
Beſtrale, met haer gunſte en liefde, vroeg en ſpaê,
U en uw Bedvriendin, een lange reeks van jaren;
Zoo leeft ge bly en vry van lyf- en zielsgevaren.
Myn Zangeres, wier hoop uw wedergroet verbeid,
Beveelt met eerbied' zich in uw genegenheit.

Den 26ſten der Sprokkelmaand,
1740.

BRIEF

AEN DEN HOOGGELEERDEN HEERE

B. S. ALBINUS,

Hoogleeraer in de Heel- en Ontleedkunde te Leiden.

Het nydige Euvel, dat myne eertyds vlugge voeten
Nog even vinnig boeit, met zoo veel ſmert' en ween,
Als toen ik de eer genoot u mondeling te groeten,
ô Parel aen de kroon' van 't ſlonkrend' Leidsch Atheen;
Dat Euvel, dat my toen zoo ver een reis deed wagen,
(Een' Kreupelen valt toch het kortſte wegje lang)
Om u, ALBINUS, u, myn hoogen nood te klagen,
Dat hinkende Euvel gaet nog al den zelfden gang;
En perst my thans by u, door nieuwe jammerklagten,
In mynen ouden nood', naer nieuwe hulp te zien,
By u, het meest gewoon, op zuchten, te verzachten,
En, in den oudſten nood', de jongſte hulp te biên.
Ik heb, op uwen raed en hooggeachte reden,
Die wreede Vyandin, op 't zagtſt', te keer gegaen,
Met ſtreelen en geſtrook, gevlei en minzaemheden
Geliefkoosd en, by dag en nacht, ten dienſt' geſtaen.

'k Ont-

'k Ontzag, om haer, geen moeite, of koste, of artſenyen.
Ik ſtichtte, haer ter eer', myn eerſte reukaltaer,
En zwaeide van het puik der eêlſte ſpeceryen
Haer vaek den wierook toe, met zweetend' feestgebaer.
Maer och! geen wierookgeur, geen dierbre reukaltaren,
Of artſeny, of koste, of moeite, of minzaemheên,
Geen ſtroken noch geſtreel doen hare drift bedaren,
Zy zou, voor my, geen ſtap, nog uit het voetſpoor treên.
Maer, dat is 't nog niet al. 'k Moet u nog meer verhalen;
Zy heeft in 't plagen zelfs haer luimen en gety;
Ze is ook een groot Vorſtin in 't ſchertſen en in 't ſmalen,
En voegt, wanneer 't haer lust, by wreedheit ſpotterny.
Zy duwde, toen ze my nog korts, op tweepaer beenen,
Met looden ſchoenen, door myn ſlaepvertrek zag gaen,
My toe: zoo, dat gaet braef. 'k Zag nooit een' Haes voorhenen,
In zulken koelen moê, zyn achterloopers ſlaen.
Houd zy van ſchertſen op, zy houd niet op van plagen.
In 't midden myner rust' roept zy my dikwyls toe:
Hoort gy dat ſtormen wel en 't woên der noordervlagen?
Wat leit my, roep ik dan verſtoord en gram te moê,
Tot antwoord wederom, wat leit my aen de winden;
Of zich een ſtorm verheffe, en fluks of traeg bedaer'?
Wat leit my aen Eool, dien bulderens gezinden?
Ik ben geen Zeepiloot, 'k ben geen Verzekeraer.

Dus

Dus weet die Onrust ſteeds my, in de ruſt', te ſtoren,
Met lichaemdrukkend leed, of zinnenkwellery'.
Wat ik haer doe, of zeg, 't is vrugtloos en verloren;
Zy blyft my, dag en nacht, gelyk een ſchildwagt, by.
In dees verlegenheit en radelooze ſtonden,
Neemt myne hoop tot u, ô hooggeleerde Heer,
Haer toevlugt, of uw brein, bevrucht met ſchrandre vonden,
Door nieuwen raed of daed, een zachter tegenweer,
Of forſcher wapentuig my aen de hand kost geven.
Om, kon ik van die plaeg' my niet geheel ontſlaen,
Die Onmeedoogende ten minſt' te wederſtreven,
En, in 't gedurig' woên, met vrucht' te keer te gaen.
Wat dunkt u, zou my dit te doen, of dat te laten,
Die drank of deze ſpys, of in een vreemd gewest
En hooger zonneſchyn te wandlen, kunnen baten?
Of veel of luttel gaen? wat, dunkt u, waer my best?
Laet, ô ALBINUS, my toch niet verſteken blyven,
In dees verlegenheid, van uwen wyzen raed.
Myn Zangeres beklaegt zich nimmer van dit ſchryven,
Zoo gy myn vragen ſlechts niet onbeantwoord laet.

1742.

BRIEF

BRIEF

AEN DEN HOOGGELEERDEN HEERE

J. DRIEBERGE,

Hoogleeraer in de H. Godgeleerdheit te Amſteldam; als het zyn Hoog Eerw. gelieſde my een Afdrukſel van zyne uitgegeven Predikaetſien ten geſchenk toe te zenden.

ô Gy, die, aen den boord' des Amſtelſtrooms, gezeten,
De Godgezinde Jeugd uw gulde leſſen ſchenkt,
En toont, dat, ſchoon de Maes u immer mogt' vergeten,
Gy, in uw gunſt', dien ſtroom ten goede nog gedenkt,
En, neffens hem, de Kudde, uw zorg' weleer bevolen,
En door uw geest en tong gevoed, gedrenkt, geweid,
Tot u de Hoogſte riep naer hooger Oefenſcholen,
Waer u een hooger last van Hem werd opgeleid;
Een last, hoe wigtig, u, met reden, opgedragen,
Tot heil der Broederſchapp', en nut van 't algemeen,
Om 't vreedzaem' Kerkgeſticht van Jeſus te onderſchragen,
Tot aenwas van de Deugd in Dorpen en in Steên:

Gy die u van dien laſt', reeds twee paer volle jaren,
Gods naem' ter eere, kweet, met onvermoeide vlyt:
Dat tuigen, aen het Y, de Sions maegdeſcharen,
En wat, met oor' en oog', u zynen aendacht wyd:
Dat tuigen, uit één' mond', ook zoo veel Predikſtoelen
Die, eertyds ſtom, maer nu met geeſt' en tong' begaefd,
Het afgedorſte hart verkwikken en verkoelen,
Met heilvogt, uit de Bronn', die ziel en lichaem laeft:
DRIEBERGE, ſlonkerſtar by zoo veel heldre lichten
Als blinkende aen den tranſ'der Godgeleerdheit ſtaen,
Wy loven u, wiens gunst zoo duur ons wou verplichten,
Voor 't onverdiend' geſchenk van uw geleerde blaên,
Waer in wy uwen geest zoo levendig zien zweven,
Als of ons oor, waer gy weleer ten Kanſel ſtondt,
U, met den ouden ernſt' nog leſen hoorde geven,
Uit Gods onfeilbaer blad, en zalig Vreêverbond.
Nog leert gy ons en all' wie, in Gods naem', vergadren,
Op welk een wys het ons, in diepe nedrigheid,
Als Kinders van den Vorst des Hemels, past te nadren
Den Vader van 't Heelal, de hoogſte Majeſteit.
Dus leert gy ons de tael van 't geestlyk' Kanan ſpreken,
Waer op de Orakelſtem der opperſte genaê
Gunstvaerdig antwoord geeft, en door een zalig teeken,
Den bidder van haer hulp' verzekert, vroeg en ſpaê.

Na

Nadat uw geest ons dus, een poos, houd opgetogen
In 't zegenrykſt' Gebed, vaert hy, met vlugger vaert,
Op Davids ſnarenſpel, al 't ondermaenſch' uit de oogen,
En voert ons, in den Geest, van de aerde hemelwaert.
Hier doet gy ons den glans van't Hemelſch' heir beſchouwen,
En hooren hoe 't Geſtarnt, de Maen en gouden Zon,
Door eeuwig feestmuzyk, de magt en eer ontvouwen
Van aller heemlen Heer en aller lichten Bronn'.
Hoe ſchel klinkt Sions harp tot in de hoogſte Zalen:
Des Heeren wet is goed en heilig, en geleid
De Zielen, die op 't pad der ſlinkſche zonde dwalen,
Van 't Zondepad te rug op 't ſpoor der Zaligheid.
Wie zou naer Gods bevel, naer zyn geboôn, niet haken,
Die op rechtvaerdigheit en waerheit zyn gebouwd?
Haer zoetheit overtreft den Honig in het ſmaken;
Haer heerlykheit verdooft den glans van 't fynſte goud.
De Heer der Heeren is myn herder en myn hoeder,
Myn ſteun, myn ſtok, myn ſtaf, myn ſchild en beukelaer.
Hy ſchenkt my overvloed van 't allereêlſte voeder;
Des vrees ik buiten hem noch dood noch doodsgevaer.
De God der Goden heerscht in 't midden van de Goden
Hy heeft den Koningen zyn wetten ingezet.
ô Vorſten neigt het oor naer zyne heilgeboden,
Opdat ge in 't eind' niet valt, en u zyn wraek verplett'.

Dus, dunkt my, rolt de galm der Koninglyke ſnaren,
DRIEBERGE, waer uw hand haer tokkelt, ſtreelt, en vleit.
Myn geest wenscht, op dien klank, nog vaek om hoog te varen,
Als zich myn leeslust, in uw letterbeemd, vermeid!
Hoe zal ik dan aen u en uwe gunſt' gedenken,
Die nu, 't geen zy weleer van ver ons heeft vertoond,
In vollen eigendomm', zoo mild aen ons koomt ſchenken,
Den langgewenschten ſchat, die onze hoop bekroont!
Zoo ſtort de welkome Oegst, na 't uitgeſtrekt' verlangen
Des Landsmans, eenen ſchat van graen of geurig ooft
In zyne ſchuren uit, en doet zyn hoop ontfangen
't Geen hem de Zomer reeds vertoond had en beloofd.
Des danken we u met recht voor uw gulaertigheden,
ô Hooggeleerde Man, en wenſchen dat de Heer
Des Wyngaerds, in wiens oegſt' ge uw dagen woudt beſteden,
Uw' arbeid, door zyn gunst, beſproeie tot zyn eer.
Zoo moete uw vruchtbre geest nog vele vruchten geven,
Tot heil van uwe Kerk en nut der nyvre Jeugd.
Zoo worde uw vlyt bekroond, in 't nimmereindend' leven,
Met de allerhoogſte kroon' van onbevlekte deugd!

1742.

TER

TER INHULDIGINGE

MYNER OOMEN EN MOEIEN,

DEN WELEDELEN GESTRENGEN HEER

ARNOUT LEERS,

OUD SCHEPEN DER STAD ROTTERDAM,

enz. enz. enz.

EN MEVROUWE

CHRISTINA UYLENBERH,

TOT HEER EN VROUW VAN

AMEIDE EN HERLAER:

EN

DEN WELEDELEN GESTRENGEN HEER

Mr. FRANCOIS VAN DER HOEVEN,

EN MEVROUWE

JOHANNA LEERS,

TOT HEER EN VROUW VAN

TIENHOVEN.

Op den XVI *en* XVII *der Herfstmaand, des Jaers* M.D.CC.XLV.

ô Twee van ouds zoo wyd bekende Dagen,
Die in het boek des Tyds roemruchtig ſtaet te pryk,
ô Voorboôn van den Herfst en zyn byzondre vlagen,
Wat valt ge in 't ſchenken van de zangſtoff' ongelyk!

Een ander moog', met klagende cimbalen,
ô Oudſte, op uwe komst, het bloedig' feestgety'
Van een' Kornelius en Cypriaen onthalen,
En zuchten om hunn' dood en dubble martlary.
Een ander ſpeel', op grofgetoonde ſnaren,
Hoe gy het Spaenſch' geweld, met een vierdubble magt',
Nu ruim een eeuw geleên, Tromp in den ſchild zaegt varen,
Doch, eer uw glans bezweek, bezwyken voor zyn kracht':
Of hoe Gustaef, wien nog de Zweden eeren,
ô Tweede, by uw licht, met dondrend krygsgeſchal,
Den trotſchen Adelaer' kwam vliegen in de veêren,
En klaeuw en wieken kortte, en vluchten deed naer Hal:
Gy ſchenkt aen my tot aengenamer zangen
Genoegelyker ſtof, en geeft de vreugdelier,
ô Twee, my in de hand, om rustig aen te vangen,
Een blyder Feest' ter eer', met onbedwongen zwier'.
Gy noopt, gy ſpoort my aen, om bei myne Oomen,
Elk van zyn Gaê verzeld, in hunne Heerlykheên
Te leiden door myn' zang, by 't juichen van de Stroomen
Der blanke Maes' en Lek, thans in verbond getreên.
Ameide ziet, met *Herlaer*, reeds zyne oogen
Naer zynen ARNOUT en CHRISTINE vurig uit.
Tienhoven reikhalst ook, en tracht, naer zyn vermogen,
JOHANNA en FRANCOIS, met vrolyk feestgeluit

En

En diep ontzag, op zynen grond, te ontmoeten.
De Grysheit dost zich uit in deftig praelgewaed,
Om 't achtbaer' Viergetal, op 't ſtatelykſt', te groeten,
Met weldoorwrochte reên, naer zyn geboorte en ſtaet.
De Jonglingſchap, en wat de fiere ſchreden
Des wakkren krygsmans volgt, op eene blyde wys,
Treed moedig voor den dag, in rustige opperkleeden,
Met trommel' en musket, dees' vreugdetyd' ten pryſ'.
Een morgenſtond van tweelingzonneſtralen
Ryst, met den maegdenrei', en ſchittert, met een' gloed'
Van reine vreugde ons toe, om deze Feest te onthalen
Met keur' van zang en ſpel, dat zuivre weelde voed.
Men vlecht Granaet, met Mirthen, Violieren,
Oranjen en Jasmyn en Rozen door malkaêr,
Om, met dien regenboog' van bloemen, op te cieren
Den Praelboog, opgerecht ter eer' van 't dubbel' Paer.
't Lust midlerwyl, in ſchaêuw' van lindebladen,
Aen *Herlaers* groenen zoom', de ſchoone Lekvorſtinn',
Thans prachtig opgetooid, met perlemoercieraden
En waterbloemen, als een Stroomwaerzeggerinn',
Het luiſtrend' land een' blyden zang te wyden,
Waer in ze *Ameide* heil, *Tienhoven* vreugd voorſpelt,
En met den vinger roert wat ze, in voorleden tyden,
Hier dulden moest van 't Spaenſch' en Franſch' en Stichtſch' ge-
weld.
Maer,

Maer, vaert ze voort, die ſmart moete ons niet krenken
By deze nieuwe vreugd; neen, liever lust het my,
Op deze dubble Feest, met dubble ſtroomgeſchenken
Van ſchoonen baers en zalm, myn waterlekkerny',
ô Visſchers, u gulhartig te vereeren:
Gy moogt ze, uit mynen naem', uw' braven Heeren biên.
Uw zegen zal voortaen myn' zegen zien vermeêren.
Ik zal uw dobbrend wand, met dubble vangſt', voorzien.
Dus zingt... Maer hoe, mag zich myn oog betrouwen?
My dunkt, ik zie van ver myn Vrienden herwaert treên.
ô Ja, 't is ARNOUT en FRANCOIS, met hunne Vrouwen!
Wat ſtoet, wat achtbren ſtoet zien wy hun zy' bekleên?
De Eêlhartigheit, in lange praelgewaden,
Met ſtarren op het hoofd, en ſepter in de hand',
Treed voor, en toont wat zucht tot roemenswaerde daden
En aller menſchen heil haer' geest' is ingeplant.
Wat Grysaerd volgt, met zyn beſpieglend wezen,
Haer zoo koelmoedig na, op eenen vasten tred?
My dunkt, ik kan zyn' naem, uit zyn gebaren, lezen;
't Is 't wikkende Beleid, dat op zyn ſchreden let.
Kent gy die Schoone ook aen heur fiere gangen?
Men ziet de beeldtenis van vorst Justiniaen,
In blinkend goud gedrukt, op haren boezem, hangen.
't Is Rechtgeleerdheit, die's Lands Wetten voor moet ſtaen.

Eene

Eene achtbre Vrouw beſtuuwt haer rechtezyde,
En praelt in 't witt' ſatyn; haer ſlinkehand omvat
Een ſchael; haer rechte een zwaerd, waer meê ze, in boozen ty-
Elks daden weegt en ſtraft, tot heil van land en ſtad. (de,
Een ſluierband dekt hare onzydige oogen,
Het is Gerechtigheit, die troon, noch kroon, hoe zwaer
Van goude, by 't krakkeel, ooit zwarer heeft gewogen
Dan ſtok of rieteſtaf van eenen bedelaer.
Maer zie, wat glans, wat zwier, wat ſtatigheden
Vertoonen zich, dooreen gedommeld, in 't gelaet
Dier overſchoone Maegd', met karmozynen kleeden?
't Is of zy 't aerdſch' geluk en 't weereldſch' goed verſmaed;
ô Ja, zy keert, en ſtort den vollen horen
Des ryken Overvloeds gansch ledig uit op de aerd';
Haer vleugels en het licht, dat haer uit 's Hemels koren
Toeſchittert, doen ons zien dat ze is omhoog gebaerd.
't Valt nu voor ons niet zwaer den naem te raden
Dier ſchoone Hemeltelg' en godgewyde Maegd':
Zy is de Godvrucht zelf, die, door haer reine daden,
Het aerdſche dal behoed, en 't Hemelhof behaegt.
Hoe heerlyk past dees ſtoet van achtbre Zeden,
Pronkparels voor de ziel', myn' Vrienden, in hun vreugd'!
Maer zie, daer koomt hun Kroost ook vrolyk herwaert treden!
Zie hoe het Achtgetal zich, op dit Feest, verheugt!

KORNELIA, in 't groenen van haer jaren,
Munt, als der Joffren roem, in de eêlſte zeden uit;
De Deugd vlocht haer, voorlang, een' eerkrans om de haren;
Hoe vlamt het minnaers oog op zulk een' ryken buit!
Haer fiere zy bekleên haer volle Neven,
DIRK JEAN aen 't Koopbewind, REINIER aen 't Recht gewyd.
Haer broeder ARNOUT leid, vol geest en zwier en leven,
De aenvallige MARIE, in 't kwikſte van haer' tyd.
KORNELISJE verzelt zyn aertig Nichtje,
Het zoet' JAKOBAETJE, en met een KORNELIA;
Hy lonkt haer beiden toe, gelyk een vrolyk wichtje.
Hoe geestig bootst het Kroost der Oudren gangen na!
Nu ſluit een reeks van Vrienden en Vriendinnen,
En wat hun wenken volgt, in deze vrolykheên,
Den feest- en vreugderei. Elk is verrukt van zinnen.
De Dorpen loopen uit. De vreugd is algemeen.
Daer menglen zich bazuinen en trompetten!
Daer koomt de Jonglingſchap! Hoor, hoe ze, op fieren trant,
Hun vreugd ontvouwen, door het losſen der musketten,
En 't romlen van den trom, aen 't omgelegen land!
Men laet ſchalmei en luit en fluiten hooren,
En paert de ſchelle keel aen veêl- en cyterſnaer'.
De Blydſchap heeft dees oord ter woning' uitgekoren,
En dezen hoogtyd tot luidruchtig feestgebaer!

Hoe

Hoe huppelt ze op de tong, hoe zweeft ze in de oogen
Van 't Landvolk, dat hier zwermt, en toevloeit van alom!
Daer treed het dubbel' Paer door de eer- en vreugdebogen,
Op eenen ſchellen galm van driemael wellekom!
Wie nadert Hun, op ongeſchoeide voeten?
Wat deftig Man, gekleed in donker bruin gewaed,
Koomt daer, met diep ontzag, zoo minzaem Hen begroeten?
't Is de Eerbied, ja, ik zie 't, en ken hem aen 't gelaet.
Hy ſtuit hun ſchreên, en buigt, verſcheide werven,
Het hoofd ootmoedig neêr. Daer opent hy den mond:
ô Achtbaer Viergetal, laet ons de gunst niet derven,
Van u, naer onze wys, op deef' gewenschten ſtond,
Den wierook van onze achting' toe te zwaeien.
Is onze magt beperkt, zoo laet het hart volſtaen,
Het goede hart, waer meê de Hemel zich laet paeien,
Ei ziet ons offer niet, maer 't willige outer, aen.
Hoe zeer de vreugd u toeblink' uit ons wezen,
't Is ſlechts een flaeuwe ſchets wat u ons oog ontvouwt;
Waervan het rechte beeld, zoo ge in ons hart kost lezen,
Door u, ô dubbel Paer, volkomen wierd beſchouwd.
Hoe juichen veld en bosſchen en waranden!
Het ſchoongevederd' koor verzelt ons feestgeſchal.
Op uw gewenschte komst, verkwikken vee en landen,
Doch die het land en vee bezitten boven al.

Dat tuigt de galm van zoo veel blyde tongen,
U vrolyk toegerold, waer gy uw ſchreden wendt.
De Grysheit, thans verjongd, doet luchte vreugdeſprongen.
De Herfstmaend zelf verkeert in eene friſſche Lent'.
Het ſtrenge Recht, ten zetel' opgeſtegen,
Met eenen nieuwen luſt', belooft de onnoozelheit,
Waer gy de vierſchaer ſpant, een' nieuwen ſtut en zegen;
En toont een dubble roê aen 't avrechtſ' onbeſcheid.
Verlaten Wees en Weduwen ontvangen
Weêr Ouders, Mannen, troost en hulp en toeverlaet.
Hoe rollen de Armoê thans de tranen langs de wangen,
Van blydſchapp', om het heil dat haer te wachten ſtaet!
Wy zullen haer gelaet niet, als voorhenen,
Met eenen dikken miſt' van weedom zien bedekt,
Nadat het troostlicht van uw gunſt' haer heeft beſchenen,
En uw milddadigheit de handen uitgeſtrekt.
De Nering, die den moed ſcheen op te geven,
Voelt door haer zwakke leên een nieuwe levensvlam;
Zoo zeer heeft haer de hoop op uw beleid geſteven,
ô ARNOUT, ſteun der Beurſ' van 't magtig' Rotterdam.
Hoe gy ook zorgt voor 't heil der Maetſchappye,
Die, in 't verzekren, zich verzekert van uw vlyt;
Wat tyd uw yver voor de nutte Koopvaerdye
Der geurige Levant, of ruſt' der Maesſtad ſlyt';

Nog

Nog vleit ze zich dat, by die bezigheden,
Uwe edelmoedigheit heur niet misgunnen zal
In uw genegen hart een plaetsje te bekleeden,
Dat haren groei en bloei beſchut voor ongeval.
Zy roept *Ameide* en *Herlaer*, opgetogen
Van blydſchapp' op dees Feest, met hun geburen toe:
Wacht nu de blyken van myn zegenryk vermogen
En wat myn Speelgenoot, de Welvaert, werkt ten goê.
De hoogſte Gunst will' deze hoop bekroonen;
En ſchenk', op onze bede, in ruimen overvloed',
ô Dubbel Paer, aen u, uw' Dochteren en Zonen
Wat heil en vreugd en deugd, naer ziel en lichaem, voed.
Zoo leven wy, bevryd van allen kommer,
Terwyl uw trouwe zorg voor onzen welſtand' waekt,
Een ieder aen zyn' haerd', en in zyn vygenlommer,
Vol liefde tot uwe eer, die onze harten blaekt.
Zoo leidt ge, op aerd', het wenſchelykſte leven;
Zoo gunne, ô edle Vier, u de Oppermajeſteit,
Dat ons genegen hart niet magtig is te geven,
Te leven, na uw' dood, in hare Heerlykheit.
Dus juicht de vreugd, dus ſpreekt het zielsgenoegen,
ô Dubbel Paer, uit naem' van uwe Heerlykheên,
U, door den Eerbied, toe. Wat valt hier by te voegen?
ô Waerde Vrienden, gunt myn Zangſter aen dees reên
Het zegel van haer kunſt' en hartewensch te hangen:
Zoo word' haer dichtgeſchenk van u in gunst ontvangen.

OP DE

LUIT- EN VEDELKUNST

VAN DEN HEER

PETRUS ALBERTUS VAN HAGEN.

Met wat geluid word best geüit
Het zielverrukkende geluid
Van uwe Luit- en Vedelſnaren,
Waerdoor gy, laetst, zoo wonderbaer,
ô Hoogverlichte Kunſtenaer,
Myn geest ten ligchaem' uit deedt varen?

Ja 't ſcheen, op dien gewyden ſtond,
Van Hagen, dat ik my bevond
Ver boven Maen- en Zonnekringen.
My dacht, ik was in 't Geestenryk
En hoorde 't Hemelſch' Harpmuzyk
Der vierentwintig Ouderlingen.

'k Zag

'k Zag de Engelen ten reie gaen,
En hoorde Sytertoonen ſlaen,
Van Serafynen, uit den hoogen,
Beäntwoord door den ſchellen klank
Van 't driemael Heilig Maetgezangk;
Dat 's Hemel Dorpels zich bewogen.

ô Zuivre Weelde! ô zielsonthael!
Vergeef ons, dat onze aerdſche tael,
Uw Hemelsch zoet niet kan ontvouwen,
Waer meê gy God en mensch verheugt.
Wel zalig hy, die, in uw vreugd',
Zyn Tabernakelen mag bouwen!

Wie, ô VAN HAGEN, die den geest
Onthaelt op zulk een Hemelsch feest,
Wie kan uw kunst naer eisch bedanken?
Corellies geest, zyn rustplaetſ' uit
Gelokt, komt luiſtren naer uw Luit,
En huppelt, op uw Vedelklanken.

Het zy 't u [1] *langſaem*, [2] *vrolyk*, [3] *ſnel*
Of [4] *allerſnelst*, of [5] *ſcherp* of *ſchel*,
Of als een [6] *zeegolf* lust te zweven,
Het zy ge [7] *volgt*, of [8] *vlucht* bedeest,
Of dat ge, ô rykbegaefde Geest,
Uw' Kunstboog [9] *breeder* op laet ſtreven.

't Is

1 *Adagio*, 2 *Allegro*, 3 *Presto*, 4 *Prestiſſimo*, 5 *Spicato*, 6 *Arpoggio*, 7 *Suite*, 8 *Fuge*, 9 *Largo*.

't Is alles Engelenbanket,
Wat ge op uw' hoogen Kunstdisch zet.
Al wat het kunstſpoor ooit hielp banen
Houd zich op 't duurſt' aen u verplicht.
Hoe leven, door uw levenslicht,
Doorluchtige *Seminianen.*

Ja zelfs weit u *Tartini* dank,
Dat hy, door uwen Vedelklank,
Zich zooveel lofs en eer ziet geven,
Wanneer gy, langs zyn kunstpapier,
Hem, met een' weergaloozen zwier',
In zyn gedachten naer koomt ſtreven.

Dus looft u, met een heusch gemoed,
Al de Itaeljaenſche Heldenſtoet,
Dien ge ooit verplicht hebt aen uw' ſnaren,
En wenscht u eens, uit wedergunſt',
Een Hemelkunstkroon, voor uw kunſt',
Om hoog te zetten op de haeren.

Geluk dan, ô myn Vaderſtad,
Geluk met zulken nieuwen ſchatt'.
Ontfang Hem als uw' Ingeboren;
Geluk met eenen Kunſtenaer',
Wiens weergaê gy, in honderd jaer,
Niet hebt gehoord, of ligt zult hooren.

Dat

Dat dan, ô Maes, uw zilvren vloed,
Met eerbied', dien Arion groet'.
ô Rotte, wil den lof ontvouwen
Van deef' Amfion, die uw' wal
En Kunstmuur, door zyn kunstgeſchal,
Tot aen 't geſtarnt' zoekt op te bouwen.

Wy offren onze dankbaerheit
Aen Hun, die, door hun wys beleid,
In dezen Feniks ons verpligten,
Hun, die, tot rust van 't Stadsgewoel,
Een' Zangberg, in Sant Joris Doel',
Voor de edle Zang- en Speelkunſt' ſtichten.

Een' edlen Zangberg, aen wiens voet'
Ik, met een kunstgezind gemoed,
Der Dichtkunſt', al voor vele tyden,
Een' duitſchen Tempel heb geſtigt,
Met twee paer Vrienden, in wier licht
Zich myne ziel nog mag verblyden.

Wel u, ô Zang- en Vedelkunst,
Die, door den glans der ryke gunſt'
Van Achtbre Heeren, wordt omſchenen,
Verheug u lang in zulk een' glanſ'.
Helaes! waer vind de Dichtkunst thans
Die Voedſterheeren en Mecenen?

Itaelje minn' Haer meer en meer;
De Haen kraei' moedig op Hare eer;
Brittanje doe Haer gunst verwerven,
En ſchenk Haer hulp en onderſtand;
Maer, och! in 't hart van Nederland
Moet zy, gelyk een balling, zwerven.

ô Roem der Luit' en Vedelkunſt',
Wy wenſchen des dat u de gunst
Van zulke wakkre Mecenaten
Nog lang beſtrale, opdat ge, in vreugd',
Een reekſ' van jaren, leven meugt
In 't Land der zeven vrye Staten.

1731.

LOF DER ZANGKUNSTE,

AEN MEJUFFROUWE

J. VAN DER WALLEN,

HUISVROUWE VAN DEN EERW. HEERE

T. VAN DER HOEVEN.

ô Gy, *die, door uw Kunstgeſchal,*
Myn ziel van 't ondermaenſche dal,
Op uwe zachtgewiekte toonen,
Kunt voeren boven Zon en Maen,
En vrolyk doen ten reie gaen
Met hun die 't hoogſte Koor bewonen;
JACOBA, *neem in uwe gunst*
Dit blyk van kunstminn' voor uw kunſt',
Wier lof naer eisch niet is te ontvouwen;
Dit blad, 't geen ſlechts een naſchets is
Van 't ſtuk, welks eerſte beeldtenis
Gy in u zelf best kunt beſchouwen.

EDle Zangkunst, 't lust my thans
Eenen eeuwiggroenen krans
Van gewyden Dichtlaurier,
Met een' blyden, losſen zwier',

U te vlechten, die myn' geest
Dikwyls op uw Hemelsch feest,
Op eene onuitſpreekbre wys,
Voedde zonder drank' of ſpyſ'.
Wie, wie maelt u naer waerdy,
Edle Kunst, in Poezy',
Daer gy, op uw Hemelkloot,
In het hemelsblaeuw en rood,
Praelt gelyk een jonge Maegd,
Die gewyde teekens draegt,
Dat een Goddelyk geſlacht
Haer het eerst heeft voortgebragt?
Geeft men 't Recht van Stad en Land
Eene weegſchael in de hand,
Die de oplettendheit bedied,
Waerom u, ô Zangkunst, niet,
Wiens gehoor elk toontje weegt,
Op dat gy geen onrecht pleegt,
Door een' averechtſchen klank,
Aen eens anders maetgezank?
Wie kan lachchen, als gy ſchreit?
Wie ſchreit, in uw vrolykheit,
Die niet harder is dan ſteen?
Wyl 't geſteente zich voorheên,
Door oud Thebes Harpenaer,
Zich liet hechten aên elkaêr,
Tot herbouwing van een Stad
Daer Amfion de eer van had.

Die

Die in uwe min niet blaekt,
En naer uw banket niet haekt,
Is, als van een' beesten aert,
't Eeuwig' vreugderyk onwaerd.

1732.

AEN DEN HEERE

N. REINHART.

OP DESZELFS KUNSTIGE BEHANDELING DER HOBO.

Laet Nazo naer de Kroon der edle Zangkunſt' dingen,
Door zyn Herſcheppingen en Vormverwisſelingen,
Gy, die zoo *rein* in 't *hart* als in de ſpeelkunst zyt,
Gy REINHART geeft het Hem niet op in dezen ſtryd';
Want, lust het u het eene in 't ander' te verand'ren,
Gy mengt wat houts, wat winds en kopers door malkand'ren,
En ſchept uit zulk beſlag, krygt ſlechts uw yver klem,
Voor ieders oog en oor een ſchoone Menſcheſtem.
Dat 's een Herſchepping, die veel wonders gaet te boven!
Des mag men, in uw kunſt', u ook naest Nazo loven.

1739.

AEN DEN EDELEN AGTBAREN HEERE

ADRIAEN BROUWER,

SCHEPEN DER STAD ROTTERDAM,

NADAT HET ZYN ED. AGTB. GELIEFD HAD HET

UITMUNTENDE SCHILDERYKABINET

VAN ZYN' ZALIG: VADER,

DEN HEER RIDDER

ADRIAEN VAN DER WERF,

VOOR MY TE ONTSLUITEN.

Gun my, op dankbre vaerzenvoeten,
ô Agtbaer Heer, u thans te ontmoeten,
Daer ge, aen den groenbezoomden kant'
Der Maze, in een geruste lommer,
Gezeten, uwen boog van kommer
En zorg' voor 't heil der Stad ontſpant;
Om u, door deze lage klanken,
Voor de onverdiende gunſt' te danken,
Nog kort geleên, my aengeboôn;
Toen ge, in uw ruime Schilderzalen,
My hart en oogen op deedt halen,
En zoo veel wonders bragt ten toon.

Waer

Waer vond myn Zangnimf perk of palen,
Zoo ze al 't verrukkende op zou halen,
Dat, door het Ridderlyk' Pinceel,
Op zyn vergode Tafereelen,
Geſchilderd ſtaet, in all' zyn deelen,
Zoo ſchoon, zoo juist, zoo grootsch, zoo eel?
Hoe ſtond myn Kunstnimf opgetogen,
Toen hare Zuster, voor hare oogen,
Dat heerlyk Kunstvertrek ontſloot!
Wat pen kan dat naer eisch ontvouwen?
't Was waerdig voor een' Geest te aenſchouwen,
't Geen daer de Geest, door 't oog, genoot.
Hier toonde zy my de *Eerstgepaerden*,
Daer God, wyl zy van 't goede ontaerden,
Hen uit den Lusthof dryven laet.
Zie hoe Gods Engel hen doet vluchten!
Hoor hoe zy jammeren en zuchten!
Wat baert verboden lust al kwaed!
Daer liet zy aen een *Loth* ons blyken,
Hoe ras de vroomheit kan bezwyken,
Wanneer haer de Ontucht lagen leit.
Die pas de vlammen is ontkomen,
Verdrinkt hier, drinkende, in de ſtroomen
Der zorgelooze gulzigheit.

Daer

Gints ſtelde zy het misvertrouwen,
Daer zy my *Thomas* deed beſchouwen
By Jezus, op het klaerſt' ten toon.
Wie durft zyn ongeloof hier uiten,
Daer hy de wonden ziet ontſluiten
Van Gods nog pas gekruisten Zoon?
Ook toonde ze, onder 't jammerklagen,
Hoe *Jezus Lyk* van 't kruis gedragen
En neergelegd werd in het graf
Des Raedsheers, vol gulaertigheden.
Hoe ſteekt de doodwerf van die leden
By 't bloedig' rood der wonden af.
Daer deed ze myn' verwonderde oogen
De zuivre liefde en haer vermogen
In *Simons* trouwe *Dogter* zien,
Die, om haers gryzen Vaders leven,
Dat haer het leven had gegeven,
Te rekken, hem de borst komt biên.
Gints toonde zy hoe teer de Liefde
Een' Herder met zyn Meisje griefde,
Daer hy, bedreven op het riet,
Het goelyk' Maegdeken doet luistren,
En aen zyn toonen zoekt te kluistren
Door een bevallig minnelied.

Doch,

Doch, toen ze my het ſchoonſt' van allen,
Daer zy met reden op mogt brallen,
't Afbeeldzel van haer' Voedſterheer,
Geſchilderd, door zyne eigen verwen,
Die Hem doen leven, na zyn ſterven,
Vertoonde, viel ze in onmacht neer,
En ſprak, terwyl ze zuchtte en ſteende
Als een, die iemants dood beweende,
Met flaeuwe en afgebroken reên:
„ Ei wil deeſ' hartstogt my vergeven.
„ 'k Zag daer het leven van myn leven;
„ Dat 's de oorzaek dat ik zucht en ween.
„ ô Kunſtigſte der kunstpinceelen!
„ ô Meer dan Rafelſche Tafreelen!
„ ô Weergalooze Schildergeest
„ Van meer dan menſchelyk vermogen,
„ Hoe ſteelt gy ieders hart, door de oogen!
„ Maer, och! helaes! gy zyt geweest.
„ Men mag, tot Xeuxis roem, verbreien,
„ Dat hy 't Gevogelt' kon verleien,
„ Door Ooft- en Boomgaertlekkerny,
„ Geteeld door zyne kunstpinceelen;
„ Maer 't geen myn Ridder weet te telen
„ Is zelfs voor menſchen toovery!

„ ô Hoogzel van een groot vermogen,
„ Hoe kunt ge mynen geest verhoogen!
„ ô Diepzel, och! hoe diep drukt gy
„ Den priem der droefheit in myn harte!
„ ô Oirſprong van myn leet en ſmarte!
„ Och! och! waerom ontvloodt ge my?"
Dus klaegde zy, totdat ze, in 't ende,
Haer ſchreiende oogen 't uwaerds wendde,
ô Achtbaer Heer, die, door een ſtrael
Uit uwe Vriendſchaps eigen oogen,
Haer natte wangen zocht te droogen,
En ook haer droefheit zette een pael.
Fluks was een nieuwe vreugd in 't wezen
Der ſchoone Schilderkunſt' te lezen.
Zy viel, ô Brouwer, u te voet,
En loofde, door haer dankbre reden,
U, die voor haer bekoorlykheden
Van liefde blaekt, in 't eêl gemoed.
Zy wenschte u een langdurig leven,
En dat de Hemel u wou geven
Zyn' milden voorſpoed heil en vreugd.
Dat ſteeds uw kunstmin aen bleef' groeien;
Dat niets uw welvaert mogt' beſnoeien,
Die duizenden het hart verheugt.

Ver-

Vergun myn Zangnimf hier haer ſnaren,
ô Brouwer, aen den wenſch' te paren
Der overſchoone Schilderkunſt';
En dat ze 'er byvoeg' deze reden,
Dat u de Godheit, op myn beden,
Nog lang beſtrale met haer gunſt',
Tot 's Burgers heil, in deze tyên,
Ten ſchrikk' van ſnoode Schelmeryen,
Tot voorſpraek der Onnoozelheit,
Die, anders vaek aen mond' en hande
Geboeid, door 't norsch' geweld, ô ſchande!
Te beven ſtaet voor 't onbeſcheid.
Opdat de Aertsrechter u will' geven
Dat ge, in het onvergangbaer' leven,
Bekroond met de edle kroon' der deugd',
En, met uw' Vader eens geworden,
Met de allerhoogſte Ridderorden
Van 't Lam voor eeuwig pralen meugt.

1735.

OP ISRAËLS BAELFEGORSDIENST,

DOOR DEN HEER

DIRK SMITS.

Gy kroont dan eindelyk ons wenſchen en ons hopen,
En zet, gelyk het een' rechtſchapen Dichter past,
ô Smits, op uwe beurt, uw Kunstvertrek ook open,
En noodt onze oogen op veel zeldſaemheên te gast.
Gy toont ons wat de List, door dubbelheên en treken
Van eenen Balaäm, op Israël vermag;
En ſtelt de Afgodery, met al haer zielsgebreken,
En wat de Wellust baert in eenen vollen dag.
Hoe helder klinkt de toon van Mozes wyze reden
By 't valſch' en doff' geluid der laffe Joffrentael'!
Hoe doof is al de glans der offerplegtigheden
Van *Baälfegorsdienst* by Arons Tempelprael!
Hoe weet de onkuiſche Min het menſchenoog te blinden!
Haer tooverkracht bewerkt, dat we, in een' korten tyd',
In Israël byna geen' Isreliet meer vinden.
Zoo ras verzinkt de Deugd, als reden ſchipbreuk lyd.

Hoe-

Hoeveel verſchillen hier van Jakob Jakobs Neven!
Hoe luttel zweemt hun doen naer hunner Vadren daên
Zy, die van Faro vloôn, uit ſchrikk' van 't ſlaefſche leven,
Doen zich in boeien van den helſchen Faro ſlaen.
Hen die, voorhenen van hunn' Vyand' overrompeld,
Door 't Roode Meir, van God', geleid zyn en behoed,
Zien we eerst hier in een zee van dronkenſchapp' gedompeld,
En ſtraks in 't roode Meir van hun vergoten bloed
Verzuipen en vergaen; of, van de Pest getroffen,
(Wat ſtaet de vreugd van't vleesch hun zielen droevig duur!)
Door 't vuur van 's Hemels wraek verzengd, ter neder ploffen
En ſtorten in den gloed van 't onuitbluschbre vuur.
Dit Treurtoonneelgordyn hebt gy ons opgeſchoven,
ô Smits, en ons de kroon der deugd' ook aengetoond.
Des vinden we ons verpligt om uwe vlyt te loven,
Terwyl de deugd uw deugd voor zulk een deugd beloont.
De zuivre Godvrucht juicht, met haer gewyde reien;
Zy vangt een' Godsdans en verheven lofzang aen,
Nu zy uw Zangheldin haer glorie hoort verbreiên,
En, op uw' Bybeltoon, verheugd ten rei' mag gaen.
ô Maespoëeten, helpt my 't hoofd van Smits nu ſieren
Niet met verwelkend loof, dat op den Pindus wast,
Maer met een' edler kranſ' van kunst- en deugdlaurieren,
Een' eerkranſ', die de kruin van dezen Dichter past,

Wiens Zangſter ons zoo gul haer ſchatten meê koomt deelen.
Hier vindt gy wat de Kunst volmaekt van topp' tot teen;
Hier wat den Dichtgeest weet te ſtichten en te ſtreelen;
Hier Houding, zuiver Duitsch en Vindingen byeen.
Wie zyne Bladen ooit met voorbeên moog' verweren
Om vryheit in het geen een' Dichter arbeid baert,
Smits zal, om kracht van tael', geen taelcieraed ontberen,
Hy acht een' Diamant wel dubbel ſlypens waerd.
Zangzieke Kameniers der Kunſt', die in 't verkleeden
Van vreemde Dichteren uw' lust ſchept, vroeg en ſpaê,
ô Echoos van deef' tyd, hier kunt ge uw' tyd beſteden,
Baeuwt deze klanken vry in vreemde galmen na.
Zoo leere uw kunstgeluid aen afgelegen Landen,
Hoe vreeſelyk het zand des wellusts innewelt,
Wanneer 'er de edle kiel der reden koomt te ſtranden,
Waervoor de Godheit zoo veel bakens heeft geſteld.
't Verbaze u niet, ô Nyd, als gy dees blaên hoort roemen,
Ja zelfs den Maroos van ons Neêrland aen ziet biên.
Wy durven dit Gezang wel heldentoonen noemen,
Schoon Smits ſlechts hier en daer zy van een' Held voorzien.
Dan 't was zyn oogwit niet, met brommende gedichten,
Getooid en opgeſtrikt door laffe vleiery,
Het opgeblazen hart eens aerdworms te verpligten.
Neen t'edel acht myn Vriend de ſchoone Poëzy.

Maer

Maer aller Vorſten Vorst, wien Davids ſnaren loven,
Die duizend duizenden voor eeuwig heeft verpligt,
Voor wien de Poort der eer', de Poort van 't Hof der hoven
Vrywillig zich ontſluit, heeft hy ter eer' gedicht.
Ga voort dan, wakkre SMITS, ga voort, met zulke gangen,
Zoo moet gy eens het loon dat uwen arrebeid
Verzoeten zal, de kroon van kunſt' en deugd ontvangen,
En, voor den zetel van de hoogſte Majeſteit,
Verheerlykt na uw' dood, uw Kunstlier aen de ſnaren
Der Ouderlingen van het hemelſch' Sion paren.

1743.

DANK-

DANKBETUIGING

AEN DEN HEERE

WILLEM VONK,

Na dat het zyn Ed. behaegd had my de Geneesmiddelen van Juffrouwe JOHANNA STEPHENS, *tot herſtelling myner Nierenkwale, toe te ſchikken.*

Moest ooit myn hart, ô VONK, in dankbaerheit ontvonken,
't Was ſints uw milde gunst, hoe onverdiend, aen my
De heldre blyken van haer heuschheit heeft geſchonken
By 't ſchenken van haer edle en dierbare Artſeny'!
Wat kwam die gulle gift my wonderlyk te ſtade,
Terwyl de felle pyn en 't foltrend' Nierenwee.
My, bangen Lyder, op haer pynbank, vroeg en ſpade,
Deên kermen, gansch ontzet van alle ruſt' en vreê!
'k Liep, als een dolleman, al 't huis door gints en weder;
Nu zocht ik heul by 't bed, dan weer by ſtoel of grond.
'k Riep tot myn' Opperarts: Algoedheit, zie toch neder!
ô Almagt, ſtae my by in deeſ' benaeuwden ſtond'!

Het

Het zweet droop my van 't lyf, men zag, verſcheide poozen,
Het gruis in ſteen verkeerd, en my, van bittre ſmart'
Knarstandend', ettrig bloed, met drup by druppel, lozen,
Schier tot bezwymens toe van 't afgepynde hart.
Myn Zangſter, toen, om my, vol weedoms, viel aen 't klagen,
En hief een' veegen Zang, (niet anders dan een Zwaen,
In 't gras of ſcheutig riet, door ziekte neergeſlagen,
Haer eigen uitvaert kweelt) op droeve toonen, aen.
In 't midden van dien Zang zag ik het troostlicht ryzen
Van uw gereede hulp en artſenygeſchenk.
ô Stond, ô Heilgift, wie ik nooit naer eisch kan pryzen,
En al myn leven lang met dankbaerheit gedenk.
Staek, riep ik, onverwyld, uw jammerende zangen,
Myn lieve Dichtnimf, ſtaek uw bittre boezemklagt.
Daer laet de heuſche VONK my dezen troost ontvangen.
De goede Hemel geef', dat hy myn leet verzagt'.
ô Ja, dees balſem ſtreelt en ſtrookt myne ingewanden;
Hy zalft myn Nierenwond, en ſterkt myn hart, ik voel't.
Het koortsvuur, door de pyn, flus in myn leên aen 't branden,
Verflaeuwt in zynen gloed'. Hoe word myn bloed verkoeld!
Dus liet ik my, verkwikt, tot myne Zangſter hooren.
Zy droogde, op deze reên, haer natbeſchreid gezigt,
En ſprak, ach! dat de Vorst der zangrige Englenkooren
VONKS gunst met heil beſtraef' uit zyn gezegend licht!

Dien Heilwensch zie ik, thans van alle ſmert' ontheven,
God lof'! geheel vervuld. Des tragt myn Zangheldin,
Om myn geluk verblyd, aen u een blyk te geven
Van hare erkentenisſ' en ongeveinsde minn'.
De vreugd verrukt haer' geest, zy klapt de wieken t'ſamen;
Verheft zich boven de aerde, en voert, in hare vlucht,
Op eenen galm van lof, de loffelyke Namen
Van *Stephens* en van VONK, ver boven wolk en lucht.
Men zwyg' van Herkules, die 't helſch' gedrocht beſprongen
En, door zyn' heldemoed, in kluiſtren heeft bekneld.
't Worde Atalant' voortaen, tot minder roem, gezongen
Dat zy het Everzwyn heeft door haer ſpeer geveld.
Johanna durft den dood in zyn ſpelonk beſpringen,
En gaet, met vlyt en kunſt', zyn razerny te keer;
Weet duizend duizenden zyn woede en magt te ontwringen.
Wat *Kruid* en *Slekken* zyn, ô wonder! haer geweer'.
Daer mede weetze een' ſteen, hoe groot, hoe hard, te leenigen,
Waer van ze zand en gruis en duizend ſteenen vormt,
Om 't monſter, dat den mensch in ſteen herſchept, te ſteenigen,
Het monſter der Natuur', dat groot en kleen beſtormt.
Nu moogt ge uw fiere kruin, Brittanje, vry verheffen,
Op zulk een Heilbodin en Christen-Amazoon.
Wie kan, naer eisch, uw' roem, en ons geluk beſeffen!
Die Parel ſtrekt gewis een hoofdbag aen uw kroon!

Laet

Laet vry den laster hier dolzinnig tegen basſen,
En ſpuwen zyne gal op *Stephens* grooten naem;
Haer Lof is al 't gebrom der bitſche nyd ontwasſen.
Het Koninglyke goud braveert den valſchen blaem.
Maer zacht, waer heeft de drift myn Zangſter heen gedreven?
Johannaes ſchrandre vond trok haren geest van 't ſpoor.
Zy keert zich weer tot u, en wenscht u een lang leven
En alle heil, ô VONK. Dat God haer' wensch verhoor':
Zoo moet de Welvaert lang uw Huis en Kroost verblyden,
Terwyl uw heuschheit vriend en vreemdeling verpligt.
Vergun myn Zangeresſ' dat ze u deeſ' zang moog' wyden,
Ten blyk' van dankbaerheit, die voor geen eeuwen zwigt.

1745.

OP DEN VIERDEN DRUK VAN
ABRAHAM DEN AERTSVADER,
DOOR DEN HEER
ARNOLD HOOGVLIET.

Toen Godvrucht, Tael- en Dicht- en Oudheitkunde, ervaren
In de eêlſte Heldendaên, uit Gods historieblaêren,
Te zaemlen, en, zooveel het kunstpinceel vermag,
Als Tafereelen van de deugd in vollen dag
Te ſtellen, HOOGVLIETS brein en vluggen geest beſchonken
Met ſtralen van haer licht en zuivre liefdevonken,
Ging zyne Zangheldin ſtraks zwanger, en, een' tyd,
In arbeid van een Vrucht', den Hemel toegewyd,
Een edle Lettervrucht', die zy gelukkig baerde,
Zoodra zy *Abraham* herleven deed op aerde
In all' zyn' wandel, al zyn deugden, al zyn daên,
Zoo heerlyk als hy hier, in zuivre kunstgewaên
Gedoscht, te voorſchyn treed. ô Kunst- ô Deugdgezinden,
Kuscht met een diep ontzag dien wellust van Gods vrinden,
Die u, door HOOGVLIETS geest en ſchrander kunstbeleid,
Het rechte voetſpoor wyst naer 't Hof der Zaligheit.
Looft, looft de Algoedheit, die dien Held eerst heeft geſchapen;
Dankt HOOGVLIET, die dien man, nadat hy was ontſlapen,
Dat Pronkbeeld van Geloof herſchiep, uit loutre gunſt'
Tot deugd en wysheit, in dit Pronkſtuk van zyn kunſt'.

1744.

OP

OP DE HEILIGE STRYDEN VAN LYDIUS, DOOR A. DURY VERTAELD.

ô Gy, die een heldhaftig bloed
Voelt tintelen door alle uwe aêren,
Om, met een' onverſchrokken moed',
De kroon van eeuwiggroene blaêren,
Aen 't algoede einde van den ſtryd
Zoo ſchoon om hoog te pronk gehangen,
In 't aenzien van de bleeke nyd,
Op 't galmen van de zegezangen,
Te grypen, en uw heldenhoofd,
Met die geheiligde laurieren
En Kroon' die Kroonegoud verdooft,
Voor eeuwig, op het ſchoonſt', te cieren,
Treedt herwaert, waer de gulde blaên
Van Lydius u zullen wyzen,
Het perk dat u ſtaet in te ſlaen,
Naer de onverderffelyke pryzen.

Du Ry licht, op dien weg, u voor;
Du Ry, waer d' Yſſel op mag bogen,
Ontdekt dat Roomſche Heldenſpoor
Voor aller Nederland'ren oogen.
Ziet hier wat wapens, wat helmet,
Wat ſchilden, zwaerden, harrenaſſen
Den Christenſtryder, naer de wet
Der beste ſtrydkunſt', 't beste paſſen;
Den luisternaeuwen heldenpligt
In 't dappere en volſtandig' ſtryden;
In 't kort, wat hier met lof verricht,
En gints het oorbaerſt' zy te myden.
Koomt dan, ô Dappren, koomt ter baen',
Treedt uwen vyand' onder de oogen!
De Lauwer kan u niet ontgaen,
Begunſtigd door het Alvermogen,
Dat Samſons armen, Davids voet'
En vingeren de Krygskunſt leerde;
Gy ſtrydt met God' voor God', houdt moed!
De deugd ſtreed nooit, of triumfeerde!
Behaelt ge, in 't vrolyke eind, den prys,
Dankt God, die u deed zegevieren,
En ſchenkt, in 't juichend' Paradys,
Een takje van uw loflauwrieren,
Aen Hun, wier nyvre pen en vlyt
U 't heilſpoor wezen tot dien ſtryd.

1744.

OP

OP DE VERZAMELING DER KOSTBARE ZELDZAEMHEDEN VAN DE HEEREN JAN EN PIETER BISSCHOP.

ô Bisschops, ſints uw vriendlykheit
Myn oog, belust op zeldzaemheden,
't Genot van 't ſchoon' had toegezeit,
Waer op uw Kunstzael roemt met reden,
Blies my 't verlof verlangen in
Om op deef' Schouwburg u te groeten,
En gaf ons uit eene edle minn'
Min ſchreên dan vleugels aen de voeten.
ô Stond, nu driemael wellekom!
ô Uur, ter goeder uur' geboren!
Daer opent men het Wonderdom!
Wat zien wy hier al Kunsttrezoren!
Wat Kunstgeſtel vertoont ons daer
Zyn' ſchat door kristalynen deuren?
Mogt ons de kennis van dit raer'
En teeder' Schilderwerk gebeuren!

Hier

Hier liet de Zweetende Indiaen,
Japanner en Chinees de ſtappen
Des onvermoeiden yvers ſtaen
Van vordring' in hunn' Wetenſchappen.
Hier maelt, in weerwil van de Nyd',
De grove Saxer, voor onze oogen,
Op Porcelein, hoe lust en vlyt
De eenvoudige Natuur verhoogen.
Ei zie; wat of men gints beſchouwt?
ô Schoone gloed! ô glans! ô ſtralen!
't Blinkt al van zilver, al van goud',
Waer wy de Vormkunst meê zien pralen,
Die hier haer koffers ook ontſluit,
En ſchenkt aen 't onbezield' een leven.
Paktool, gy ſtortte uw ſchatten uit,
Om ze aen dit Broederpaer te geven!
Wie moet .... Wat keurig Kabinet
Wat laden, ryk met kunſt' geladen
Of gints de kunstmin openzet,
Om alle onze oogen te verzaden?
Hier toont de Zee wat zy omvat
En baert door hare zwangre baren.
Hier ſchynt Ambon, met all' zyn' ſchatt',
Aen 't ryk' Hesperiën te paren.

Hier

Hier doet de altelende Natuur
De magt van haren Schepper blyken,
En dat haer pracht, in glanſ' en duur,
Geen Vorſtenhof behoeft te wyken.
Hier toont de glans en ryke gloed
Der *Paerlemoeder* wat Juweelen
Van Kinderen zy dragen moet
Om Koninglyk cieraed te teelen.
De Schulpvisch, bang voor 't zeegeklots
En woên der buldrende onweêrvlagen,
Heeft om het Lyf een kleed van Rots
En * *Bonte Mantels* heên geſlagen.
Elk ſchoeit op een verſcheiden leest,
En draegt zyn namen en gewaden.
Men ſchat het minder' van het meeſt',
Naer elks Levrei en Pronkcieraden.
Hier prykt de fiere *Beſoär*,
En tart de *Agathen* in het pralen.
Hoe helder blinkt die *Morgenſtar!*
Zy zwigt hier voor geen *Zonneſtralen.*
Gints leven *Snippen* en *Patrys*
By *Krabben*, *Schorpioen* en *Slekken*,
Hier kampt de *Kamphaen* op zyn wys.
Daer toont de *Luipert* ons zyn vlekken.

* Alle deze Curſyſſche woorden zyn Benamingen van Zeegewaſſen. Hoe

Hoe praelt de wakkere *Soldaet*
Hier trotsch en moedig in zyn wapen;
Hy ſchynt, door 't Paerlemoergewaed,
In 't blinkend' harrenas geſchapen.
Hoe eert hy all' den heldenſtoet
Die met hunn' glanſ' de Zee beſtralen,
De *Schoutsbynacht*, zoo ryk van moed,
De tweede en Opper- *Ammiralen.*
De *Myter* buigt zich, en ontziet
De Pauſelyke Kroon in 't groeten,
En kust, ô Biſchops, 't belge u niet,
Met diepen eerbied', hare voeten.
Ei zie, de Zee teelt, door haer kragt,
Ook Prinſelyke Stamgenooten,
Nasſauwers, ryk van prael en pragt,
Doorluchte Land- en Watergrooten.
Wie noemt hier al 't gevlamd', 't gevlekt',
't Gepunt', 't geſpitſt', 't geribd', 't gevorend',
Het glad geſleepen' of gebekt',
Al 't effen platt' en hoog getorend'?
Wy ſtaen voor zulk een zee van ſtof,
En roepen uit, als opgetogen:
Onendelyke prys en lof
Zy Gods oneindig alvermogen!

Wat

Wat zien wy gints? wat ſchoone ry
Tafreelen, Schetzen, Tekeningen!
Wat Zangheldin kan, naer waerdy,
U, ô Apelles Zonen, zingen!
ô Bloemen! Vrugten! Veldcieraên!
ô Bosſchen! welige Landsdouwen!
Hier kan myn oog zich niet verzaên.
't Lust ons met aendacht u te aenſchouwen.
Wat 's dit? wat deert my? wie misgont
Myn' oogen hier hunn' lust en leven?
Zwartmaekſter, nydige Avondſtond,
Wy zullen 't nimmer u vergeven.
Wee u .... Maer, och! zy ſtoort en keert
Zich luttel aen ons ongenoegen.
't Schynt zelfs of zy haer' damp vermeert,
En 't uur der dagruſt' wil vervroegen.
Vaerwel dan heerlyk Schouwtoneel!
Vaerwel, ô ſchat vol Zeldzaemheden!
Wy ſcheiden van uw ſchoon en eêl
Niet dan met logge, loode ſchreden.
ô Broederpaer, welks vriendlykheit
Myn oog, belust op zeldzaemheden,
't Genot van 't ſchoon' had toegezeit,
Waer op uw Kunstzael roemt, met reden,

Gy hebt ons oog, hoe onvoldaen,
Veel meer nogthans, veel meer gegeven,
Dan zich myn denkbeeld voor liet ſtaen,
Dan zich myn hoop had toegeſchreven.
Wy zyn uw heuschheit des verpligt.
Gods gunst wille u met heil bedeelen,
Zoo moet gy uw en elks gezicht
Nog lang door zoo veel wonders ſtreelen.

1739.

OP HET

PAN POËTICON BATAVUM

VAN DEN HEER

MICHIEL DE ROODE.

AEN DEN ZELFDEN HEERE.

In wat geſtalte, in wat gewaed,
Op welk een wys, met wat gelaet
Zal u myn Zangheldin begroeten,
De Roode, nu ik de eer geniet
By zoo veel glanſen u te ontmoeten,
Als de edle Dichtkunſt', in uw' tempel, van zich ſchiet?

Gy noopt, door uw gulaertigheden,
My lustig, rustig toe te treden,
In 't midden van uw heiligdom.
Welaen, ik volg, op uw bevelen.
Hoe gloeit, hoe blinkt het hier alom
Van Wysheits Parelen en edle Kunstjuweelen!

Wat zeg ik Paerle, of Diamant?
Hier flonkeren, aen allen kant',
De ſchoonſte en rykſte Starrenglanſen,
Die de edle Dichtkunst ſchittren doet
Tot ſierſel van haer tempeltranſen.
Hier blinken Zonnen van onſterfelyken gloed.

Hier doet een *Spiegel*, door de ſtralen
Zyns Spiegels, myn gezicht verdwalen
In zooveel oude taelſieraên.
Hier ſtrekt my *Bake* tot een baken.
Hier doet een *Huigens*, *Westerbaen*
En *Vollenhoven* my in zuivre kunstminn' blaken.

Wat zeldſaem wat drievoudig Licht
Schynt, ſtralende op myn aengezicht,
My gints zyn' liefdegloed te toonen?
My dunkt, ik ken dat Driegeſtarnt'.
't Is grootvaêr *Brandt* met zyn twee Zonen,
Wier Godlyk Dichtvuur my zoo ſterk in de oogen barnt.

Nog zie ik gints meer Starren blinken,
Wier glans myn zwak gezicht doet pinken;
Een' *Monen*, *Rotgans* en *Oudaen*.
Een *Schermer*, ryk van Lauwerblaêren,
Een Star, die, in de Letterbaen,
Naeuw haren loop begon, of neerzonk in het Sparen.

Hoe

Hoe heerlyk gloeit, en blinkt van ver
Die heldre en wonderbare Ster
Die Abswouts velden ſchoon vergulde.
Haer volgt de Star, wiens edle gloed
De Dortſche Maegd zoo ryk omhulde,
En Vlaerdings gryze kruin van glans nog ſchittren doet.

Wie kan al de andre Starren noemen?
Wie al de heldre Lichten roemen,
En glory ſchenken naer waerdy,
Aen hun, die hier, vol glans en leven,
Van Duitſche en Roomſche Poëzy,
Om ſtryd, den ſchoonſten gloed en ſtralen van zich geven?

Maer welk een glans, nooit ſtralens moê,
Schynt my van ver zoo heerlyk toe?
Daer zie 'k in vollen luister pralen
Die Star der ſtarren, die voorheên
De Goeſche Landſtreek mogt beſtralen,
En Neêrland met haer Taal- en Dichtſieraên beſcheen.

Wat 's dit? waer treen wy? in wat kringen?
Wat licht, wat gloed koomt ons omringen?
't Is d' *Agrippyner* met zyn' glanſ',
En 't *Hoofd* der Dichteren, twee Zonnen,
Die, aen den Helikonſchen tranſ',
In glanſ' en licht', den prys van alle lichten wonnen.
ô Licht!

ô Licht! ô glans! ô zuivre gloed!
Wie is 'er die niet zwigten moet
Voor uw onſterfelyk vermogen!
De Roode ſtut, ei ſtut myn ſchreên.
Lei my van hier; myn ſcheemrende oogen
Bezwyken, ja de kracht begeeft myn' geeſt' en leên.

Maer zacht; wie poogt my, onder 't wenken,
Zoo gunſtig zyne hulp te ſchenken?
Wie toont zich gints zoo heusch te moê?
Zyt gy 't, myn waerde en lieve Vader?
ô Ja, gy reikt uw hand my toe,
Ei gun my dat ik u, met diepen eerbied', nader!

Ach! vind ik u ter goeder uur!
ô Zuivre banden der Natuur',
Hoe ſterk zyn uwe teedre krachten!
Gy wekt een drift in myn gemoed,
Die my naer uwe liefde trachten,
En, op deeſ' wondren ſtond, van vreugde ſchreien doet.

ô Bron naest God van al myn leven,
Hoe word myn hart naer u gedreven!
Bedeel my toch met uwe gunſt'.
Ei wil my hier een ſchild verſtrekken,
En 't wasch van myne zwakke kunſt',
Door uwe ſchaduw, voor die Zonneſtralen dekken.

Gy

Gy knikt my gunſtig toe; wel aen,
De Roode, die my langs dees paên
En ſteile wegen woudt geleiden,
Ei wenkt my niet, maer gun veeleer
Dat ik een wyl hier moog' verbeiden,
Opdat ik uwen roem naer eisch verheffen leer'.

Opdat myn Zangnimf u moog' kroonen
Als een' Meceen van Febus Zonen,
Als Bouwheer van die trotſche Kerk',
Geſticht voor Neerlands Hoofdpoëten.
Geen tyd zal uw eêlaertig werk,
Geen Hollandsch Dichter ooit uw hooge gunst vergeten.

1735.

OP DE MENGELDICHTEN VAN DEN HEER

DIRK SMITS.

Wat of de blonde Maesgodinnen
En bruine Rotte-Mereminnen,
In blinkende riviergewaên,
En d' edle Dichtkunst, van haer tranſen,
Gedaeld op 't vlak der waterglanſen,
Zoo vrolyk doet ten reie gaen?
Ei zie; zy dartelen en ſpelen;
Zy juichen, huppelen, en ſtreelen
Onze ooren, door haer maetgeluid.
Het Koor der drie Bevalligheden
Lokt, met gezang en ſchoone leden,
Hier ieders hart en oogen uit.
Zy vlechten rozen, violieren,
Geheiligde parnaslaurieren
En palmen, die, door nyd noch tyd,
In hunnen groei' of bloei', te ſteuren,
De fiere kruin ten hemel beuren,
En aen de deugd zyn toegewyd!

Wien

Wien zouden zy dien krans ſchakeren?
Wien met die eeregift vereeren?
Wat held, wat Grootvorſt' in de kunſt'
Is zulk een blinkend lot beſchoren?
Wie kon haer' zinnen dus bekoren?
Wie deelt zoo diep in hare gunſt'?
Wie kon zoo kunſtig haer belezen?
Wie mag het zyn? wie zou het wezen?
Wie anders dan de Maespoëet?
Dan SMITS, die, door gewyde dichten,
Een' gloed in 't kilſte hart kan ſtichten,
En tyd en vlyt aen kunſt' beſteed?
Die krans van eeuwiggroene blaêren
Past niemand beter om de haeren
Dan hem, wiens dichtgeest, onvermoeid
In zielenſtreelende gezangen,
Daer Mensch en Englen naer verlangen,
Geduurig ſtroomt en welig vloeit.
Vaert voort gewyde Zangeresſen,
Gy Dichtkunst en gy Stroomgodesſen,
Vaert in gejuich en reien voort.
Vaert voort met vlechten en ſchakeren.
De kunstmin zal uw' yver eeren,
Die onze drift en dichtlust ſpoort.

Wy Kroonen ook den zelfden Zanger,
Wiens geest, van edle zaden zwanger,
Op nieuws, gewyde vruchten baert.
Kunsthelden, die, uit brein geſproten,
Den rei der Dichteren vergrooten,
Die Neerlands harp met luister ſnaert.
Hy, die, op duitſche heldentoonen,
Den val van Jakobs basterdzonen,
Door 't veinzende aes der wulpſche vreugd',
En liegende Heidinnenoogen,
In Baâls gruwelnet getogen,
Zong tot een' baekzang voor de Jeugd;
Zet andermael zyn kunsttrezoren
Zelfs wyder open dan te voren,
En noodigt Hollands oog en geest
Op uitgezochte Dichtbanketten,
Wel dubbelwaerdig voor te zetten
Aen dunne tongen, weer te feest.
Banketten, letterlekkernyen,
Doormengd met bybelkruideryen
En hemelsch mann' dat nooit veroud;
Gerechten, door de kunst en reden,
Met vindingen en aertigheden,
Bedroopen en van pas gezout.

Laet

Laet, ô Beladen, op 't beſchouwen
Van 't eerſt' Gerecht, u niet weerhou'en.
Geen tranenſaus maek' u bedeesd.
Neen, tast vry toe, genuttigt veilig.
't Is op de tong wel bitter heilig;
Maer heilzaem bitter voor den geeſt'.
Al ziet gy hier een' Koning ſchreien,
En Sions lust en vreugde weien,
In 't aek'lig' dal der droefenisſ',
Die droefheid zal de Ziel niet deren,
Maer zelfs in Zaligheid verkeeren,
Dewyl ze God' geheiligd is.
't Is 't werk van 't eeuwige Alvermogen
Al wat in 't ſtof ligt neergebogen,
En om ontferming zucht en ſchreit,
Door hemelſche genadegeuren
Te ſterken, en weer op te beuren
Tot eindelooze heerlykheit.
Zoo zien we, op 't wenken des Alwyzen,
Zelfs licht uit duisternisſ' verryzen;
Hy ſchept uit leeuwen, die, verwoed,
Zyn lieve Lammers eerst verſlonden,
Deugdvormers die zyn leer verkonden,
En ſtaven door hun Martelbloed.

Die wonders lust het SMITS te zingen,
Daer hy, in zyn beſpiegelingen,
De * Zon der Heid'nen op ziet gaen,
Waer ze, uit een kring' van helſche lampen
Gepuurd, verryst, om de aerd' van dampen
En mistig bygeloof te ontſlaen.
De Kuischheid heeft ook niets te duchten,
Al hoort zy hier *Suzanna* zuchten,
Daer zy, belasterd en beklad
Door ſchaemtelooze en valſche tongen,
En naer heur leven word gedongen,
Om 't ſchoonſt' dat ooit een Vrouw bezat.
Neen, neen, die wolk van druk en pynen
Wil voor de komst des lichts verdwynen,
Des lichts, dat, door der lichten Bron,
Gezaeid voor 't onbeſmett' gewiſſe,
De deugd in 's weerelds duisternisſe
Zelfs toeblinkt als een hemelzon.
Dat onweer wil haest overdryven;
Een tong twee tongen doen verſtyven;
Gewiekte waerheid ſtruikeltael
En helſche logens agterhalen,
Als Gods gezant ſlechts aen komt pralen
En de Onſchuld voert in zegeprael.

Spoeit

* Paulus.

Spoeit herwaert dan, ô Letterbyen,
Spoeit naer dit boſch van Speceryen,
Vol keur van geur naer ieders lust.
Hier rieken heilige Muskaten,
En geestverkwikkende Granaten.
Hier bloeit de ſchoone *Hof der rust*,
Wiens bladen naer de wysheid rieken.
Hier zweeft de dichtlust, op de wieken
Van ſchrandre vonden, af en aen.
Hier vlecht men palmen en laurieren.
Hier ziet men kunst met kunſt' verçieren.
Hier blyft geen Zangſtof onvoldaen.
Wy zwygen duizend zeldſaemheden
Die zich al teffens hier ontleden,
En reppen van geen' heldenſtoet,
Die, in hun beeltenisſ', hier pralen,
Zoo ryk omhuld met glorieſtralen
Van kunſt' en zuivren deugdengloed.
Wy melden teffens van geen zangen
Waer Neêrlands ooren naer verlangen;
Van zangen, die, vol geest en zwier,
Ons, als verrukt en opgetogen,
Doen luistren naer het kunstvermogen
Van *Moſchus* luit en *Bions* lier.

Wy

Wy ſtellen onzen Zangluſt' palen,
Om in de Zangſtof niet te dwalen,
Hier veel te ruim, om, naer waerdy,
In eenen adem, af te zingen.
Des ſtappen we, in verwonderingen,
Te vlugger zelfs het meeſt' voorby.
Wy kroonen echter en bedanken
Des niet te min, door onze klanken,
Den Maespoeet voor zyne kunſt'
En geestverrukkende gezangen,
Die wy omhelzen en ontfangen
Met zuivre liefde en volle gunſt'.
Vaert voort, gy reiende Godinnen;
Doch U, ô Rotte-Mereminnen,
U past vooral, met eercieraên,
Het hoofd des Dichters te bekranſen,
Die reeds uw' Zilvren waterglanſen
Een Kroon ſchakeert van Lauwerblaên.

1740

OP DE ONTLEEDKUNDE

VAN DEN PROFESSOR

B. S. ALBINUS.

Waer't aen geen ſtof ontbreekt een Hoofdgebouw te bouwen,
Zoo juist en naer de wet der Bouwkunſt', dat elk een
Het als een Wonderſtuk, met eerbied', moet beſchouwen,
Is altoos lovens waerd, iets grootsch en ongemeen.
Maer 't Hoofdgeſticht, dat zelfs van alles, wat op aerde
In bouwkunst praelt en prykt, met reden, ſpant de kroon,
Te ſloopen, ieder deel te ontleên, en, in zyn waerde,
Te houden naer de kunst, draeft op een' hooger' toon.
Dit is ALBINUS werk, wanneer 't hem lust te ſloopen
Dat Pronkſtuk van 't heelal, het Woonhuis van de Ziel',
Waer't, door den laetſten ſtorm, den doodorkaen, beloopen,
En, in het hart verkracht, van binnen inneviel.
Fluks valt zyn nyvre vlyt aen 't ſchiften en aen 't ſcheiden;
Wy zien hem ieder deel van lid tot lid ontleên,
En teffens ieder lid weer tot een deel bereiden
Tot opbouw van de kunſt' en duizend zeldſaemheên.
Kunstoeff'naers wilt ge uw' tyd recht by dien Man beſteden?
Poogt zyne leſſen vry, maer nooit zyn' lof, te ontleden.

1741.

AEN MYNE NICHTE

LUCRETIA WILHELMINA VAN MERKEN,

Toen ik haer Ed. het Tweede Deel onzer Bybelſche Keurſtoffen vereerde.

Parnasbloem, uit den ryken Hof
Van Vader *Brandt* en zyne Loten,
Voortreffelyk in loof en lof,
Aen Amſtels boorden, voortgeſproten;
Lucretia, wiens vlugge jeugd
Reeds zwevende, op gewyde wieken
Van de allerêelſte Kunſt' en deugd,
In hare vaert, alom doet rieken
Een' liefelyken geur van vlyt,
Om, uit onſterffelyke blaêren,
De ſchatten, die de roest en tyd
Verduren kunnen, op te gaêren;
Wy offren u, uit gullen aert',
Dees dertig Bloemen, die wy lazen
Uit Gods gewyden Rozegaerd',
Waerop de Christenbyen azen.

Den

Den Rozegaerd', waer in we uw' geest
Zien huppelen en ſpelemeien,
Wanneer uw dichtlust gaet te feest,
Met Sions friſche Maegdenreien.
Ontfang dees Bloemen in uw gunst,
Dees Bloemen, die, hoe zeer gemengeld,
Der Godsvrucht', door *Natuur en Kunst*,
Alleen ter eere zyn geſtrengeld.
Neem dezen krans dan vrolyk aen;
Zoo moete uw Zanglust ſteeds vermeêren,
En, van gewyde Lauwerblaên,
Der deugd' nog vaek een' krans ſchakeren;
Tot u een' kroon van hemelsch goud
Smaragden, Hyacinth, Saffieren,
Topazen, Jaspis, Esmarouth,
En eeuwigfriſsche heillaurieren,
Wier glans den zonneglans verdooft,
Door Gods genade, ſluite om 't hoofd.

1742.

AEN DEN GOUDSCHEN DICHTER,

DEN HEERE

P. PLUIM.

ô Pluim, wiens Dichtpluim, eêl en net,
Verſneden naer Apolloos ſchachten,
My, laetst, een Pluim heeft opgezet
Van kunst- en gunſtige gedachten.
Ik heb uw' heuſchen Lettergroet,
Uw Lier- en Klinkdicht wel ontfangen.
Ik dank u voor 't verkwikkend' zoet
En 't geestig' zout van die Gezangen.
't Verkwikkend' zoet van tael' en zwier,
Het geestig' zout van wyze reden,
En vindingen, vol kracht en vier
Van zuivere genegenheden.
Dus legt Natuur geenszins alleen,
Noch Bloedverwantſchap, ſterk van handen,
De Knoop der Vriendſchap; neen, ô neen,
De Kunst heeft ook haer liefdebanden.

De

De Godheid wille meer en meer
Die edle banden t'ſamen binden!
De Algoedheid gunne u, tot hare eer,
En all' uw' trouwen boezemvrinden,
Dat u nog lang het heuglyk licht
Der vriendſchapzonne moog' beſtralen,
Opdat ze, als de afgunst op uw Dicht
Haer vuile dampen neêr laet dalen,
Die doe verdwynen door haer' glans.
Tot ſtaving van die liefdebanden
Bied ik, uit ronde gulheit, thans
En u en hun myn hart en handen,
Met dezen Lettergroet, die u een blyk verſtrekt,
Hoe ſterk de Zeilſteen van oprechte Kunstminn' trekt.

OP DE WARE DICHTKUNST

VAN

K. ELZEVIER,

Door zyn Ed. my toegewyd.

Wat nieuwe Zon, wat vreugdeglans
Beſtraelt de zuivre Dichtkunst thans,
En doet haer' tempel wedergalmen
Van vrolyk feestgejuich en dankbre vreugdepſalmen?

Zou ze, op een liefelyke wys,
De kuiſche Huwlyksmin ten pryſ',
Een' harer wakkre voedſterlingen,
Van 't blakende Echtaltaer, naer 't zachte bruidsbed zingen?

Of tracht ze, uit gunſt' voor 't Christenland,
Den pas ontſtoken oorlogsbrand
Dien Spanjerts en Brittanjers ſtichten,
Te blusſchen door de kracht van hare vrededichten?

Ei

Ei luister wat die ſchoone meld
't Schynt al van gloed wat zy ons ſpelt.
De Krygſtof moet haer' zang' behagen;
't Is alles vuur en vlam, waervan haer toonen wagen.

ô Ja, zy zingt van vlamm' en vuur';
Maer vuur' van edeler natuur'
Dan d' oorlogsvlam, die, los gebroken,
De Zeekasteelen barnt dat al de golven koken.

Zy ſpeelt op haer gewyde lier
't Gewyde vuur, dat ELZEVIER
Thans, in zyne aderen, voelt zweven
En haren geest bezielt met nieuwen luſt' en leven.

Hem, die zyn' zang, in vroeger tyd',
Verzierde Godheên, had gewyd,
Ziet zy, met Godgewyde toonen,
En waren deugdlaurier', haer' ſchedel nu bekroonen.

Dit ſchenkt haer zoo veel ſtof tot vreugd.
Dit maekt haer' Zangſtoet ook verheugd.
Dit doet ons, in haer Tempelkoren,
Zoo ſchel een feestgejuich en blyde galmen hooren.

Zy

Zy gaet den Zangrei lustig voor.
Welaen, wy volgen op dat ſpoor,
En helpen haer den lof trompetten
Van ELZEVIER, die ons haer' lof in top helpt zetten.

Vaer voort, ô nyvre Jongeling;
Vaer voort; Gods milde zegening
Wille u met heil en gunſt' beſproeien.
Zoo moete uw jeugd in deugd, uw geest in wysheit bloeien.

Zoo moet' een ſchooner Lauwerkroon,
Dan my uw kunst heeft aengeboôn,
Een kroon, verrykt door gloed en ſtralen
Van Gods genadeglans, eens om uw haeren pralen.

OP DE REDEVOERING

VAN DEN HOOGGELEERDEN HEER

Mr. PIETER BURMAN DEN JONGEN,

OVER DE

POËTISCHE VERRUKKING;

IN NEDERDUITSCHE VAERSEN NAERGEZONGEN DOOR DEN HEER

DIRK SMITS.

ô Edle zielen, die, door zuivre zucht gedreven
Tot kunst en wetenſchap, met onvermoeide ſchreên,
Naer 't eeuwigblinkend' hof der Dichtkunſt' zoekt te ſtreven,
Voor wie het ruime ſpoor des aerdryks valt te kleen;
Die, om den hoogſten top der eere te betreden,
Den Macedoonſchen Vorſt', hoe ryk in moed' en magt',
Niet wykende in vernuft', of in groothartigheden,
Naer andre weerelden en ruimer oorden tracht;
Die, met Homeer, Virgyl en andre Letterhelden,
Die, door hun kunstmuzyk, de nooit vermoeide faem'
Eene eindelooze ſtof tot hunnen Lof beſtelden,
De Onſterflykheit bedoelt van een' doorluchten naem;

Treedt toe, ja luistert ſcherp met open hart' en ooren:
De Roomſche Zangheldin des vluggen BURMANS gaet,
Door *van der Poortens* vlyt en *Smits* vernuft herboren,
In dezen ſchoonen ſtand', ten reie op Duitſche maet:
Een vormverwisſeling, die 't denkbeeld gaet te boven
Van Nazo, hoe volleerd in Febus vrye kunſt'!
Hoe zou zyn Roomſche luit dees Duitſche kunstgreep loven,
Schonk hem het levenslicht en Neêrlands tael haer gunst.
't Aöniſch' Zangkoor ſchynt van Pindus tempeltinnen
Met deze Zanggodesſ', op aerde, neêrgedaeld;
De Aenvalligheit der drie bevallige Godinnen
Verſchuilt zich in den glanſ', die uit hare Oogen ſtraelt.
Tibullus wenschte hier, kon 't zyn, den gloed te blusſchen,
Ontſtoken in zyn borſt' door de edle lettermin.
Secundus, mogt hy nog, gelyk voorhenen, kusſen,
Ging eindeloos te feest by deze Kunstgodin.
Zy, door een' hemelgloed getroffen, en aen 't blaken,
Toont u, door haren zang, ô Zangbeminnaers, aen
Wat Geest, wat God het is, die u moet gaende maken,
Indien uw Speeltuig wenscht iet deftigs te beſtaen,
En, in verrukking' van verheven dichtgedachten,
Uw goddelyke ziel te voeren, uit het oog
Des wuften weereldlings, om, op onzigtbre ſchachten
En galmen van uw kunſt', te varen naer omhoog;
Om voor uw lettervlyt en zuivre maetgezangen,
Waer door de kunst zoo vaek op aerde een' Hemel ſticht,
Den onwaerdeerbren prys der lauwerkroon' te ontfangen,
Wier glans de zon verduurt in heerlykheit en licht.

Dus

Dus kunt ge, met Pindaer en Flakkus, eeuwig leven;
De Sulmoaenſche Zwaen verzellen in haer vlucht,
En aen de zy' van Hoofd en van den Vondel zweven,
Op wieken van de kunſt', ver boven wolk en lucht.
Ei offert dan met ons, op uwe hartaltaren,
Den edlen wierookgeur van zuivre dankbaerheit
Hun, door wier nyvre kunst en ſchelle cyterſnaren
Wy hier dat Hemelſpoor gebaend zien en bereid.
Historiekunde vlecht van eeuwigfriſſche bladen,
Voor BURMAN, reeds een kroon; Welſprekendheid ontſluit
Haer lippen by 't gejuich der vrolyke Ynajaden,
En roemt zyn tong en geest met lieflyk kunstgeluid;
De Talenkennis hangt haer zegel aen zyn' zangen;
De fiere Dichtkunst kust zyn goddelyke Lier.
Laet ons dees bladen dan, met diep ontzag, ontvangen,
En kroonen met een' kranſ' van eeuwigen laurier,
Gelyk aen BURMAN reeds, door 't puik der Letterhelden,
Zyn grooten Oom, weleer den roem van 't Leidſch' Atheen,
Van ver word toegereikt uit de Elizeeſche velden,
Nu hy zoo rustig hem zyn ſtappen naer ziet treên.
Hy, door zyn' zang verrukt, leid al de Kunstgenooten
Ten reie in 't zalig' Woudt; hy huppelt bly te moê,
En wenscht, terwyl hy 't ryk der vreugde helpt vergrooten,
Zyn' Neef' de hoogſte plaets in 't koor der wysheit toe.

1743.

OP

'S HEILANDS

KRUISGESCHIEDENIS,

IN DRIEHONDERDACHTENVEERTIG DICHTTAFEREELEN, AFGESCHETST DOOR

ARYWYS.

Wys, in geen hooge of vreemde Scholen
Van Weereldwyzen opgevoed,
Die vaek van 't ſpoor der Wysheit dolen,
Der Wysheit, die alleen den Hemel hulde doet;
Maer, aen de borſten der Nature,
Door hare zuivre melk, gelaefd,
En, met een' godgewyden vure
Van Hemelpoëzy', in zynen geeſt' begaefd,
Toont ons de wonderbare krachten
Der ware kunsteenvoudigheit,
Daer hy, verrukt in heilgedachten,
Ons, door Gethſemané, ten doodshoofdberge leid;

En

En in zyn Kruisgezang laet hooren
Hoe hy het ſmartlyk' lyden kweelt
Van God, om ons, een' Mensch geboren,
Wiens bloed de vuurge beet der helſche ſlange heelt.
ô Christenbyen, kuscht dees blaêren,
Hoe zeer met zweet en bloed beſpat;
Gy kunt 'er hemelsch Mann' uit gaêren;
't Is ſuiker en ambroos wat hunne ſchaeûw omvat.
Bewaert, als gy, naer uw vermogen,
U aen deeſ' milden overvloed'
Verzadigd hebt en volgezogen,
Dien edlen voorraed in een deugdelyk gemoed:
Zoo zal hy u voor eeuwig ſpyzen.
Zoo vliegt ge, met een volle vaert,
Verzelt van Wys, op blyde wyzen,
By 't jongſte Morgenlicht, naer 's Hemels rozengaerd.

1745.

OP EEN

SLAPENDEN LIERMAN

IN EEN KROEG,

GESCHILDERD DOOR

M. LIET.

Gy Speelman, met uw' gryzen kop,
Wat ſnorkt ge hier? rys op! rys op!
Het zy de dorst, of vadzigheit,
U in dit Drinkhuis heeft geleid;
't Is hier niet helder, goede Vrind,
Maer vol gevaers waer ge u bevindt.
De Plonderzucht is hier gehuisd,
Zy heeft uw zakken reeds geluisd.
En lacht u, om de ontroofde buit,
In hare vuiſt', vast leelyk uit.
Dit ziet de Drinklust, zwaer belaên,
Van verre, met goede oogen, aen.

Goe-

Goede oogen? neen, met half gezigt,
Met oogen, ſchuw voor 't morgenlicht,
En rood als bloed door wyn en damp
En rook en ſmook van kaerf' en lamp'.
Dit bolt de Dartelheit niet min.
Zy juicht, zoo wuft van reên als zin,
De Plonderzucht', om haren vond,
Blygeestig toe met hart' en mond'.
Ontwaek, ô Speelman, 't is hoog tyd;
Ligt raekt ge ſtraks nog alles kwyt.
Zoo u niet reeds, gelyk ik gis,
De grootſte ſchat ontnomen is.
Wie weet hoe lang ge hebt geſlaefd,
Geſloofd, geſpeeld, gezwoegd, gedraefd,
Eer gy dat beursjen kreegt byeen;
Want in deef' tyd', ô tyd! ô zeên!
Loopt Kunstmuzyk, ja Kunst, hoe groot,
Helaes! te jammerlyk om brood!
Dat tuigt, ô arme, gryze Stok,
Uw ſchaemle en kaelgelapte rok,
Die 't lyf, dat ook by dekzel leeft,
Ten halve naeuw het zyne geeft;
Dat tuigt niet min, uit eenen mond'
Zoo meenig een, op Hollands grond,

Die

Die, ſchoon met geeſt' en kunſt' vereerd,
Het noodige zoo vaek ontbeert.
Wie zoude u ſchatten, in deef' ſchyn',
Des grooten Orfeus Zoon te zyn,
Die, door zyn Lier, geboomte en bron
En 't wild' gediert' bekoren kon?
Uw Lier, uw Speeltuig, echter toont,
Dat zulk een kunstzucht by u woont.
Ontwaek, ontwaek, vertrek van hier,
Eer u, met dol en woest getier,
De Wynpapinnen, als voorheên,
Uw' vader Orfeus, lyf en leên
Verſcheuren, en, verwoed en ſtout,
De ſtukken ſtrooien door het woud!
Ontwaek.... Maer och! hy vreest geen' last;
Hy kent geen' nood; hy ſlaept te vast.
Best recht ik zelf den Slaper op,
En ſchud hem by den gryzen kop.
Wat 's dit? Ik tast op een paneel,
Op hout en verf! ô Kunstpinceel,
ô Liet, gy hebt myn oog bedrogen!
Myn kunst zwigt voor uw kunstvermogen!

1747.

OP

OP DE ORGELSPEELKUNST VAN DEN HEER CHRISTIAEN FREDRIK HURLEBUSCH.

Wat zanggezinde rei van zaligende Geesten
Daelt, uit het hoogſte Koor, van de eindelooze feesten,
En gaet, den grooten Vorſt' van 't eeuwigjuichend' Ryk
Ter eere, hier ten danſ', op hemelsch Kunstmuzyk?
Waer ſtaen wy? op wat grond? hoe ſchemeren onze oogen!
Zyn wy ons zelven, of het weereldrond onttogen?
Gewis wy zweven in het zalig' Paradys.
Het vrolyk Geestendom zingt hier Gods naem' ten pryſ'.
Wy hupplen in 't gewest van 't ryke vergenoegen,
Waer zuivre weelde en vreugd de ſtemmen t' ſamenvoegen.
'k Hoor bevende Orgelen, Hoboos, Trompet en Fluit.
ô Liefelyk Muzyk! ô nooit gehoord geluid!
Wie zou niet, voor een pooſ', in tranen willen zaeien,
Om eeuwig zulk een' oegst van zielevreugd' te maeien?
Dus riep ik uit, verrukt door uwen Orgeltoon,
Kunstryke HURLEBUSCH, zoo zuiver en volſchoon,
Dat myne pen geenszins naer eisch dien af kan malen.
Uw gadelooze kunst zet myne kunſt' hier palen.
Dat aller kunſten Vorst uw' ſchedel zelf verſier'
Met een' gewyden krans van eeuwigen laurier.
Zoo moet ge, die voorlang de wangunst kost braveren,
Den dood, die 't al verſlind, zelfs door uw kunst trotſeren.

1747.

TER VERHEFFINGE

VAN DEN WEL EDELEN GESTRENGEN HEER,

M^R. JOAN HUGO VAN STRYEN,

Tot Bailluw en Dykgraef van Oudewater.

Mogt gy, in voorleden dagen,
Oudewater, uwen roem
Op uw Helden, op de bloem
Van geleerde Mannen dragen,
Die het eerſte levenslicht,
Binnen uwen wal ontvongen?
Word het u tot lof gezongen
Van des Heilands Vreêgeſticht,
Dat het, uit uw' ſchoot', voor dezen,
Als uit een gewyde bronn',
Zulk een heldre Tempelzon,
Met *Armyn*, zag opgerezen?
Strekt het u, tot prys en eer,
Als de Wiskunst u, by 't roemen
Van haer' *Snellius*, moet noemen
Voedſter van dien Voedſterheer?

Word

Word uw hart, by 't zoet' herdenken
Van voorleden tyd, verheugd?
Ô Wat ſtof tot roem en vreugd
Wil dees blyde ſtond u ſchenken!
Hoor, hoe zelfs het ſnell' Gerucht
Naeuw zyn driften weet te teuglen,
En, al dobbrende, op zyn vleuglen,
U dus toejuicht, uit de lucht':
Tooi nu 't hoofd, met Lenterozen,
Friſchen Palm' en lachchend Kruid;
Wyl 't grootmogend' Staetsbefluit
Tot uw' Dykgraef heeft verkozen
't Puik van Hollands Jonglingſchap,
's Braven *Willems* Zoon, VAN STRYEN,
Wien verdienſte u toe koomt wyen,
En den ſteilen eeretrap
Opvoert, om zyne edle gaven,
Letterkennis, kloek beleid,
Deugden, die ons de achtbaerheit
Van zyn loflyke Afkomſt' ſtaven.
Oude Stad, verhef uw kruin
Vry tot aen de ſtarrenronden!
Juich! de maer, die wy verkonden,
Eischt een ſchelle vreugdbazuin.

Dus laet zich 't Gerucht thans hooren.
't Bly geſchal, dat kleen en groot,
Heinde en ver, tot zingen nood,
Geeft myn Dichtkunſte ook de ſporen.
't Lust haer, die zich voelt bezield
Met een zucht' voor Kunſtenaren,
En de hulde harer ſnaren
Letterbraven nooit onthield,
In uw blydſchap ook te deelen,
En, op trippelende maet,
't Heil, dat u te wachten ſtaet
Door 's Lands Statenkeus, te ſpelen.
De Yſſel, die, met gullen zwier',
U zoo meenigmael koomt kuſſen,
Als hy poogt den gloed te bluſſen
Van zyn dartlend' minnevier,
Lacht u toe, met loddrige oogen,
Waer de wedervreugd in ſpeelt,
Die, om u, zyn' boezem ſtreelt,
Met een liefelyk vermogen.
Hy bekranst het gryze haer
Met gebloemte en waterbladen;
Doscht zich uit in feestgewaden,
En beveelt zyn Waterſchaer',

Zang-

Zanggezinden Stroomkoralen,
Feestig, met een diep ontzag
En wat kunst en vreugd vermag,
Uw' VAN STRYEN in te halen.
'k Zie de Landjeugd, noest en bly',
Mirthen en Laurieren menglen,
Om daervan een' krans te ſtrenglen
Die JOAN geheiligd zy.
Norſche Barschheit, die, met graeuwen,
Zwakke harten vaek ontſtelt;
Valschheit, die de Waerheit knelt;
Roofzucht, die, met holle klaeuwen,
Andren ſteeds het hunne ontrukt;
List en Boosheit, door wier vonden,
't Heilig' Recht zoo vaek geſchonden,
En de Vroomheit word gedrukt;
Wreede Bloeddorst, Schelmeryen,
Vliên, als rekels, gansch vervaerd,
Met een' ingetrokken ſtaert',
Op het nadren van VAN STRYEN,
Naer heur duistre nachtſpelonk;
Wyl ze niet verdragen konnen
't Licht van HUGOOS Tweelingzonnen,
Waer de Deugd voor lang uit blonk

Met een' glanſ' van de eêlſte zeden,
Ronden inborst, heusch beleid,
Eerlyke Onbaetzuchtigheit;
Die, gepaerd met ſchrandre reden,
Rechtsgeleerdheit, kunſt' en vlyt,
Zynen handel trouw verzellen,
U, ô *Oudewater*, ſpellen
Rust en Voorſpoed, wyd en zyd.
Zou ik des, ô Stad, niet deelen
In uw welgegronde vreugd'?
Ja. Het heil, dat u verheugt,
Kan myn hart en zinnen ſtreelen.
De Almagt zegene, u ten nutt',
Uwen Dykgraef, rekk' zyn dagen;
Wille uw heil en 't zyne ſchragen.
Braefheit ſtrekt het Land ten ſtutt'.

1752.

OP DE BESCHRYVING VAN DE STAD GRAVE EN HET LAND VAN KUIK,

DOOR DEN HEER

DIDERIK PARINGET,

In deszelfs leven Rentmeester der zelfde Stad; uitgegeven door den Heer Mr. PAUL VAN ALEN.

Is 't heuchlyk, by den glans en koesterenden gloed
Van nieuwe welvaert, rust' en blydſchapp', te overdenken
Den ſtarreloozen nacht van bangen tegenſpoed,
Die onzen groei en bloei, in vroeger tyd', kon krenken:
Dat wenſchelykſt' geluk, dat heil beſtraelt u thans,
ô GRAVE, ô KUIK, daer gy, gezeten in den lommer
Der Vredeolyven, en gekoesterd, door den glans
Der ſchoone Oranjezonn', all' uw' voorleden kommer

En

En ramp en bangen druk, met blydſchapp' overdenkt;
Nu PARINGET herleeft, in zyn doorwrochte blaêren,
Die u VAN ALENS vlyt, zoo gunst- en geestryk ſchenkt.
Hier ziet uw grysheit wat uw jeugd is wedervaren;
Hoe de Afgunst u voorheen naer hart of eerkroon dong;
Hoe ge een en andermael het Spaenſche juk moest dragen;
Hoe *Maurits* u de Klaeuw der Dwinglandy' ontwrong,
En (*) *Lodewyk* u weêr in boeien heeft geſlagen:
Tot gy, door *Ravenshoofd*, geſteund door (†) *Willems* magt,
Den prang der Tiranny' kloekmoediglyk onttogen,
En by uw' ouden Heer zeeghaftig weêr gebragt,
Beſchouwen mogt het eind' van zoo veel orelogen.
Hier ziet ge uw recht, uw' roem, door buitenlandsch geweld,
Zoo jammerlyk weleer vertreden, en geſchonden
Door wet en voorrechtbrief, op 't luisterrykſt' herſteld;
't Geen aen Oranjes trouw' u eeuwig houd verbonden.
ô Land, ô Stad, die u in dit gezigt verblydt,
Looft de Almagt, door wier gunst dit heil u mag beſtralen.
Bedankt den Rentheer voor de rente van zyn vlyt;
Erkent den arrebeid des ſchranderen VAN ALEN.
Zoo worde uw welvaert nooit, door God of Mensch, beſtreên.
Zoo ſtrale uw gloriezon door alle nevels heên.

1752.

(*) *Lodewyk de XIVde.*
(†) *Willem, den IIIden.*

OP

TER VERHEFFINGE VAN MYNEN NEEF, DEN HEER REINIER VAN DER HOEVEN,

Tot Meester in beide de Rechten.

GY moogt dan, op uw beurt, den letterfeestdag vieren,
Wiens glans uw hart met vreugde vult,
Terwyl de vlyt, ô Neef, met Themis loflaurieren,
In haer geheiligd Koor, uw jeugdig hoofd omhult.
Zoo laet u de arbeidoegst, na 't ploegen en na 't zaeien,
De Vruchten des Vernufts, de hoop der wysheit, maeien.

Hoe schittert nu de gloed van 't hemelsch' aengezigt
Der Rechtgeleerdheit u in de oogen?
Hoe blaekt zy uwe borst? Hoe duur vindt ge u verpligt
Aen haer bekoorlykheên en goddelyk vermogen?
Die Schutsvrouw van de deugd, die steun voor Land en Steên
Braveert by u al 't schoon der drie bevalligheên.

't Lust u die Achtbre des den wierook toe te wyden
Van eerbied en dienstvaerdigheit;
't Lust u voor haren roem' in 't letterperk te stryden,
Ten schrikk' van 't slinksch' bedrog en 't kwetzende onbescheit.
Zoo, zoo, myn Neef, dit past den Naemgenoot' des grooten
En doorgeleerden * *Mans*, uit wien gy zyt gesprooten!

Vaer voort, ô jonge Held, langs zulk een loflyk spoor,
Dat, in het groenen zyner jaren,
Uw wakkre Vader ook tot zyne baen verkoor,
Vaer voort, ô jonge Held, in wysheit te vergaêren!
Zoo strekke uw vlug vernuft uw' Oudren tot een kroon,
Uw' medemensch' tot nut, u zelven tot een' loon.

1745. OP

* Deszelfs Grootvader, den Hr. REINIER LEERS, in zyn wel Ed. Gestr. leven Schepen en Afgezant der Stad Rotterdam aen 't Hof van Vrankryk.

OP HET HERBOUWDE TUCHT- EN WERKHUIS, DER STAD ROTTERDAM.

Het Huis ſpreekt.

Wanneer men tweemael twintig jaer min een
Zag in de tiende en zevende Eeuw geſchreven,
En, door de zorg der achtbare Overheên,
Van *Blommeſtein* en *Koning*, trouw geſteven
Door nyvren *Bosch* en wakkren *van der Hout*,
Zich, met *de Graef*, de onzagchelyke teugels
Der ſtrenge Tucht hier zagen toevertrouwd,
Rees ik, op nieuws, ten gronde uit, om de vleugels
Van 't hollend' kwaed te fnuiken, door myn magt,
Met raſp' en zaeg' en kluisteren en ſlagen.
De Ontuchtigheit word hier ter Tucht gebragt.
Myn zweep kan 't zweet ten Luien Lyve uit jagen.
Baldadigheit bukt voor myn geesſelroê.
Brooddronkenheit word, in myne enge muren,
Den wulpſchen draf der losſe zinnen moê,
En leert haer' gang, naer redens wet, beſturen.
Dus ſchyn ik ſtraf, maer tuchtig met beleid,
Opdat Gods wraek niet ſtraffe in eeuwigheit.

1739.

GE-

GELUK OP REIS

AEN DEN WEL ED. GESTRENGEN HEERE

PIETER VAN HOOGWERFF,

Commandeur op 's Lands Oorlogſchip 't Hof St. Jans Kerke, ten Kruistogt' op de Algerynſche Roovers geſchikt.

Hoe zeer, om hare lieflykheden,
De zoete Luit myn' geeſt' bekoor',
Thans ligt de Zeetrompet in myn verkiezing' voor.
By krygsrumoeren word geen zachte toon geleden.
De rommelende Trom, de ſtem van 't Vaderland,
Die elk te wapen roept, eischt my een' groover trant.

Ik voel myn hart en al myne aêren
Geblaekt door ongewonen gloed,
Daer 'k, ô VAN HOOGWERFF, u, volvuurs en heldenmoed,
Gereed zie ſtaen, om 't veld der Middelandſche baren
Te ploegen, en, tot ſteun van Neerlands Koopvaerdy',
Te zuivren van de Peſt' der Turkſche Roofharpy'.

't Lust my, ô roem der Jongelingen,
Op wien de Nederlandſche Maegd,
Die ware Helden mint, met reden glorie draegt,
Myn hartelyk vaerwel, u rustig toe te zingen,
Uit zuivre Vriendſchapp', die, door 't bruiſchend' element,
U trouw verzellen zal, waer gy de ſteven wendt:

Het zy 't u lust' den grond te peilen,
Waer de Iber met zyn golven brand;
Of 't ſpoor te volgen naer de geurige Levant,
En tusſchen Hercules kolommen heen te zeilen.
Het zy de Poo u torſch'; 't zy gy de ſtreek verkiest,
Waer zich de Tiber in 't Toskaenſche Zout verliest.

Nu word het ſtrydperk u ontſloten,
Waerin de aloude Heldenſtoet
Zoo dikwils heeft getoond aen 't Ottomanſch' Gebroed
't Ontzagchelyk' gezag van Neêrlands Oorlogsvloten,
En, dwars door 't dondren van 't kanon en 't blikſemvier,
Grootmoediglyk behaeld den trotſchen Zeelaurier.

Dat tuigen zoo veel Gloriezuilen
Van duurzaem marmer, grootsch gebouwd
In Godshuis en Kapel, die 't Nageſlacht voor goud
Noch Memfis Naelden zelfs, hoe trotsch, zou willen ruilen,
Dewyl ze Erkentenis, door dappre deugd verpligt,
's Lands Waterwonderen ter eere heeft geſticht.

Dus

Dus worden *Witten*, *Kortenaeren*
En *Brakels*, waer de Maes op roemt,
De *Ruiters*, *Trompen*, nooit dan met ontzag genoemd,
En andren, die voor 't Land pal ſtonden in gevaren,
Nog daeglyksch omgevoerd, als op een Zegekoets
Die dood en eeuwen tart, tot loon huns dappren moeds.

Gy blaekt, ik zie 't, wel aen, ga henen,
Myn Vriend, en volg dier Helden ſpoor.
De dappre *van der Gon* en andren treên u voor.
Zy zullen, elk om ſtryd, u trouwe handen leenen,
Om wraek te vordren van het trouweloos' gedrag
Des ſnooden Algeryns, zoo veel hun moed vermag.

Laet *Sint Jans Kerke* een Tempel ſtrekken,
Geſchut en Klingen Zoenaltaers,
Reeds vlammende op het bloed des bloedigen Barbaers,
Als 't ſchuldige Offer, dat, tot zuivering der vlekken
Van haer geſchonden eer, 's Lands Watermaegd verwacht,
Wen gy, als Priester, zelf dien grooven Zeeſtier ſlagt.

Voer dus, door eerzucht aengedreven,
Heldhaftiglyk te water uit,
't Geen de achtbre Zeeraed, tot 's Lands nut, te land beſluit,
Daer hy, door 't wyſ' beleid uws Vaders, word geſteven.
Toon, door uw daden, dus tot roem van uwen Stam,
Dat nooit een weerloos ſchaep van fiere Leeuwen kwam.

Ga heen, ô jonge Held; wy oogen
Van ver uw vlugge Zeilen na.
Dat u het alziende Oog toch gunſtig gade ſla,
En de Almagt uwen arm beziel' met kloek vermogen.
De Alwysheit, die den geest der Braven ſteeds beſcheen,
Beſtrael' u met haer' glanſ', in duistre omſtandigheên.

De Stuurman van 't Heelal, te vinden
Zoo wel op Zee, als op het Land,
Beveilige uwe Hulk voor blinde klip en ſtrand,
En ſchenke uw' zeilen ſteeds de wenſchelykſte winden.
Opdat ge, van uw' togt, volvoerd, naer wensch en lust,
In volle zegeprael weêrkeert naer Hollands Kust.

'k Voel reeds myn hart van weetlust' blaken
Naer de uitkomst van uw kloek beſtaen.
Myn Zangeres, niet min belust op Heldendaên,
Poogt middlerwyl haer hof by 't ſnell' Gerucht te maken;
Belooft het zelfs, zoodra 't uw' Zeetriomf ons meld,
Een' dankbren gloriegalm, op hoogen toon geſteld.

Hoe wil ze dan, vol vuurs en leven,
Gedost in hare feestgewaên,
Omhuld met lelien en friſſche rozeblaên,
Met Lauren in de hand, u vrolyk tegen zweven,
U juichen te gemoet, en voeren uwen lof,
By 't ſchel triomfgeſchal, naer 't hooge Starrenhof!

Hoe

Hoe wenscht zy u, aen onze ſtranden,
ô Dappre, frisch en onbezeerd,
Met uwen Heldenſtoet, Zeeghaftig weêrgekeerd,
Dat heilig' loof te biên, en voorts, met eigen handen,
Te ſtrenglen om uw hoofd, tot loon van uwe deugd,
Terwyl zy u omhelst, en tranen ſtort van vreugd.

Nog kan haer wensch zich niet bepalen;
Zy wenscht u zelfs, voor uw beleid,
Voor uw beproefde trouwe en heldendapperheit,
Nog eens te groeten als het puik der Ammiralen.
Gods gunst bekroon' dien wensch, door 't Zegenrykſt' beſtel.
Vaerwel, myn Vriend; leef lang; 's Lands dienst roept u; vaer-
wel.

1755.

OP EENE GEBLANKETTE VROUW.

Wat tragt ge, ô Geilaerdin, van uw verniste kaken
Een phariſeeuws palet en huichlaers doek te maken,
Waer op uw hand wat roods en wits mengt onder een,
Uit ydle en dwaze zucht' tot valſche aenvalligheen?
Smyt weg, ſmyt weg die verf en helſche pronkeryen.
Gaf u natuur van 't ſchoon ten halve ſlegts een deel,
De verf, die u misverft, bederft het in 't geheel.
Wat God geſchilderd heeft wil geen verſchildren lyên.

ALSIK ROZEMOND IN HAREN HOF SLAPENDE VOND.

ô Heuchlyk oogenblik! ô allerwaerdſte ſtond,
Waerin de zoete Slaep myn wreede Rozemond
Ontwapend, en zoo gul al haer bevalligheden
Ten toon legt, en op 't ſchoonſt' wil voor myn oog ontleden!
Hoeveel verſchilt ze nu van die, zoo meenigmael,
Myn oog, als 't haer beſchouwt, begrauwt met bitſche tael'.
Nu mag men haer met recht den naem van ſchoonheit geven.
Wat leefden we eens gezind, zoo zy als ik wou leven!
Maer, Goôn, ontwaekte ze eens, ei my, waer vlood ik heen?
Ik mogt, na dezen, wis dees plaets niet meer betreên!
Zy ſchold my daedlyk uit voor ſchender en misbruiker
Des Bloemhofs, wien ze juist, op dezen ſtond, niet ſloot.
Koom, gaen wy heen. ô Slaep, wat 's uw vermogen groot!
Die wakende is als roet, ligt in uw' arm' als ſuiker.

1731.

AEN

AEN DE OOGEN MYNER LIEFSTE.

ô Tweeling zonnen, in wier gloed'
De Min zyn pylen kan verſtalen,
Hoe word myn liefdevuur gekoesterd en gevoed,
Als gy uw' ſchoonen glans op my laet nederdalen!
Verdubbelt uwe ſtralen vry;
Poogt, door die Schichten, zelfs myn Ingewand te raken,
Indien ge ſlechts, terwyl ge my,
Van loutre teederheit, ziet blaken,
De wolken van meêdoogenheit
Te ſamen trekt tot eenen zwoelen regen
Van eenen wederliefdezegen,
Die mynen hartegrond verkwikt, en voorts bereid
Om, door het blusſen en ontſteken
Van 't allerreinſte vuur,
Gevoed door reden en Natuur,
De zoetſte vruchten van de oprechtſte minn' te kweeken.

1756.

AEN MYNE

GEDICHTEN,

WANNEER HET HUN GELUKT WAS BY MYNE LIEFSTE TE MOGEN VERNACHTEN.

Gy Wichtjes, uit myn brein geboren,
Wat groot geluk is u geſchied!
Kost gy myn Liefſte zoo bekoren,
Dat ze op haer Koets u rusten liet?
Mogt wangunst ooit het hart beſtryden
Der Oudren, om der Kindren heil,
Hoe zoude ik u een gunst benyden,
Die myn geluk ver boven peil
Zou beuren? Kost gy de eer beſeffen,
Die ge, op dien blyden ſtond, genoot,
Hoe zou 't uw teeder hart verheffen!
Hoe wierd uw hoovaerdy vergroot!
Hoe zoudt ge uw' Vader zelfs trotſeren!
Hem ſtadig reutelen aen 't oor:
Hoe hoog ge u immer zaegt vereeren,
Wy treên op ſteiler glorieſpoor!

Dan

Dan 't past den Kindren ſtil te wezen.
Nu luistert wat we u verder raên.
Wanneer 't u weer gelukt, na dezen,
Dat lieve plaetsje te beſlaen,
Het zy myn Schoone u neme in de armen,
Of zachtjes op de dekens leit,
Om hare voetjes te verwarmen,
Betoont haer uw dienstvaerdigheit.
En, als de ſlaep haer vriendlyke oogen
Koomt luiken, fluistert haer dan in:
Zoo wy Onnoozlen zelfs vermogen
Te ſtreelen uwen kieſchen zin,
Hoe zou hy, die ons voort kon teelen,
Mogt hy ons plaetsje ſlechts bekleên,
U, zyne Lieffte, kuſen, ſtreelen
Met de allerzoetſte teederheen!
Doch, zoo gy 't tegendeel mogt vreezen,
Ei laet de Proef hier ſcheidsman wezen.

1756.

BEDE AEN DE HOOP.

ô Hoop, ô lydens troost, Opbeurſter van den moed,
ô Suikerſtrooiſter op de gal van tegenſpoed,
Ei, doe, ô ſchoone, toch die prille lustlandsdouwen,
Die wy van verre zien, eens van naby beſchouwen!
Wat lustlandsdouwen? die, waer Vrede en Huwlyksmin
Haer zoetheên ſchenken aen tien zinnen, eens van zin.

1756.

KUSJES.

ô Kusjes van zoo lief een' mond,
Hoe word myn hart, door u, gewond!
Nog word ge, door myn hart, geprezen.
Wat Nektar kan zoo edel wezen?
Wat Ambrozyn zoo ſuikerzoet
Voor myn zoo teer verliefd gemoed?
Hoe doet gy, op de malſche tipjes
Van SCHIEROOS friſſche rozelipjes
Myn zieltje danſen heen en weêr,
Door zuivre liefde, die, zoo teêr,
Myn blakend Ingewand, koomt geen geduld 'er tusſchen,
Wis zal doen ſmelten, by gebrek van tydig blusſchen.

1757.

OP DEN BEKER
WAER UIT
HUIG DE GROOT,
OP LOEVENSTEIN PLAGT TE DRINKEN.

De Beker ſpreekt.

Ik laefde, op Loeveſtein, DE GROOT,
Wiens mond zich zelf' in heele Beken
Van Wysheit, Oordeel en Welſpreken,
Voor Vriend' en Vreemdeling' ontſloot.
De Bronaêr der volmaekſte gaven
Will' zyne ziel hier boven laven.

1746.

TER GELEGENHEIT
VAN HET
VRIENDELYK ONTHAEL,
EN HET DRINKEN VAN DEN
HENSBEKER
OP HET HUIS HERLAER.

ô Vriendſchap, edel zout van 't leven,
Wat reikt ge, heusch en bly te moê,
Ons, die een gul bezoek u geven,
Uw hartgenegenheden toe!

Terwyl ge u, aengenoopt door ſporen
Van loutere edelmoedigheên,
Uit naem' van uw Meceen, laet hooren
Tot my, in dees beleefde reên:
„ Wees welkoom in de ruime Zalen
„ Van 't zielverkwikkend' Lustgeſticht,
„ Dat, door het treffelyk' onthalen
„ Uws Ooms, zoo meenig een' verpligt.
„ Wees welkoom met uw Hartvriendinne
„ By hem, die, van uw jongkheit af,
„ Met zyne waerde Gemalinne,
„ U zoo veel liefdeblyken gaf.
„ Betrouw u op hunne edle harten,
„ Die, warsch van veinzery' en waen',
„ De braefſten in oprechtheit tarten,
„ Zy biên u disch en rustkoets aen;
„ Ja wat de ſchoone Lustprieelen
„ Van *Herlaer* kweeken, om den ſmaek,
„ Den reuk, 't gezicht, en 't oor te ſtreelen
„ Door 't allerzuiverſte vermaek.
„ Dit puik der aerdſche Paradyzen
„ Verbergt geen ſlang van helſchen aert,
„ Maer voed, op de aengenaemſte wyzen,
„ Wat heil voor ziel' en lichaem' baert.

„ Waer

„ Waer ooit de Arkadiſche Landdouwen
„ En Tempe, vol aenvalligheên,
„ Op roemden, kunt gy hier beſchouwen
„ Verzameld op het ſchoonſt' by een.
„ Nu zet u aen der Vrienden zyde;
„ Daer vestig ik het liefſt' myn' troon.
„ Leêg, op hun heil, dees Kelk zoo blyde
„ Als ze u van my word aengeboôn".
Wel aen, ô ſteun der Liefdebanden,
ô Vriendſchap, Telg der ſchoonſte deugd,
'k Ontvang van uwe zuivre handen,
Dees Kelk, gewyd aen de eerbre vreugd'.
Hoe lokt uw ſchoonheit, onder 't pralen,
ô Gouden Kelk, onze aendacht uit!
Gy ſchenkt een' weerſchyn van uw ſtralen
Aen 't Nektarvocht, dat gy beſluit.
Men kan uit uw bekoorlyk wezen,
Dat loutre vriendenmin vertoont,
Den inborst uws Bezitters lezen,
By wien de gulle heuschheit woont.
Uw blinkend Omſchrift doet ons weten
Hoe zeer *Ameides* welvaertſtaet
En 't heil van *Herlaers* Ingezeten
Hunn' braven Heer' ter harte gaet.

Al ziet zyn deugd, helaes! niet zelden
Haer milde gunst en wys beleid,
Door 't wrelige Onvernuft, vergelden
Met onvergeefbre ondankbaerheit.
Geen nood. Zy zal zich zelf beloonen,
Op de alleraengenaemſte wys,
Wanneer het einde 't werk zal kroonen
In 't eeuwigbloeiend' Paradys.
Intuſschen will' Gods gunst hem geven,
Met zyn geliefde Zielsvriendinn'
En Kroost, nog lang gezond te leven
In ongeſtoorde Huwlyksminn'.
Zoo moet' *Ameides* voorſpoed bloeien
In eere en aenzien, dag op dag;
En *Herlaers* heil en glorie groeien,
Zoo veel het aerdſch' geluk vermag.
'k Zet, op deeſ' heilwensch, met verlangen,
ô Schoone Kelk, u aen den mond,
En, om 'er 't zegel aen te hangen,
Zal ik u leêgen tot den grond.

17$\frac{6}{1}$57.

BLADWYZER.

A.

ABRAHAM, *den Aertsvader* (op den *vierden Druk van*), door den Heer A. HOOGVLIET. Bladz. 188.
Aerdbevingen (hoedanige), op verſcheide tyden, in *Portugal* geweeſt zyn 27, 107. Yslyke Uitwerkſels van dezelven. 41-53.
ALBINUS (*Brief* aen Profeſſor B. S.) 150. Gedichten op deszelfs *Ontleedkunde*. 209.
ALGARVE (wanneer) aen *Portugal* gekomen is. 16, 93.
Algerynen (op den Kruistogt van den Heer P. VAN HOOGWERF tegen de). 235.
ALHANDRA brengt veel Vruchten voort. 7.
ALPHONSUS I, eerſte Koning van *Portugal*. 15. Deszelfs Geſlacht en Bedryven. 15.
——— II, derde Koning van *Portugal*. Wanneer en waer geſtorven. 15, 93.
——— III, Koning van *Portugal*, maekt zich arm door Milddadigheit. 16; brengt *Algarve* aen *Portugal*. 16.
——— IV, zevende Koning van *Portugal*, voert luttel uit. 17, 94.
——— HENRIK, Zoon en Opvolger van JOHANNES IV, baert het Portugeſche Ryk veel Onheils 26; word ontroond 26, en, in zyn plaets, deszelfs Broeder geſteld. 26, 104.
Arbeidsvolk (het) is, in *Portugal*, zeer behoeftig. 11.
AZAMBUJA (J. VAN) ontdekt *Guinea*. 18, 95.

B.

Baälfegorsdienst (op *Iſraëls*), door den Heer D. SMITS. 180.
Banken (de *Vlaemſche*) zyn, om derzelver Gevaer, de geheele weereld door gevreesd. 73.
BARLINGUES EILANDEN. Zie EILANDEN.
Bedenkingen (*Stichtelyke*) na het loozen van een' grooten Steen. 129.
Beker (op den), waer uit *H. de Groot* op Loeveſtein plagt te drinken. 245.
Beker (*Hens-*). Zie *Hensbeker*.
Beklag over de Rampen van *Portugal*. 62-64.
Bevezier, een Britsch Eiland, in 't Kanael. 72.
BISSCHOP (op de koſtbare Zeldzaemheden van de Heeren J. en P.) 191.
Boetvaerdigheit (Tafereel der). 117.
BRAGANZA (de Hartog van) word tot Koning van *Portugal* verklaerd, onder den naem

naem van JOAN of JOHANNES IV. 24, 25, 101; regeert zeer gelukkiglyk. 25, 101, 103.
Brand (zware) te LISSABON. 43.
Braſilien word door de Portugezen, op eene wonderbaerlyke wyze, ontdekt 19, 96. Welke Waren jaerlyks door hen van daer gehaeld worden 19. Waerom het *Kruisland* geheten 19. Door wien eerſt bezeten 20, 97. Verſcheide ſtreken Lands aldaer worden door de Nederlanders in bezit genomen 20; doch naderhand ſchandelyk verwaerloosd. 20, 21, 99.
Brief aen Dnus P. FONTEIN. 146.
—— aen Profeſſor B. S. ALBINUS. 150.
—— aen Profeſſor J. DRIEBERGE. 153.
Broodgod. Waerom het *Venerabile* dus genoemd word. 50, 111.
BROUWER (aen den Ed. Achtb. Heere A.) nadat het hem behaegd had zyn Schildery-Kabinet voor my te ontſluiten. 174.

C.

CADAVAL (de Hartog van) poogt FRANCISCUS XAVERIUS, tweeden Prins van Portugal, voor deszelfs Broeder JOHANNES, op den troon te helpen. 26.
CALAIS, Stad in Picardyen, is in 't jaer MDLXXXVIII aen de Franſche Kroone gekomen. 72.
CAPRALIS (PEDRO ALVARES), Portugeſche Vlootvoogd, ontdekt Braſilien, door een zonderling geval. 19, 96.
CINGELS (de), een ſtreek laeg Land in het Kanael. 72.
COLUMBUS is Ontdekker van Amerika. 67.

D.

Dag (de *Allerheiligen-*), word, op eene beklaeglyke wys, in *Portugal*, wegens de zware Aerdbeving, op den zelven voorgevallen, gevierd. 27.
Dag (*Kruisvonds-*). Waerom dezelve dus geheten word. 19, 97.
Dankbetuiging aen den Heer W. VONK, voor het toeſchikken der Geneesmiddelen van Juffr. STEPHENS. 184.
Dichtkunst (op de *Ware*) van K. ELZEVIER. 214.
DIONYS, bygenaemd *de Arbeidzame*, Zesde Koning van Portugal, wil liever *Vader der Muſen*, dan *Vader des Vaderlands*, heten 16; brengt zeer veel toe tot Aenkweeking der Kunſten en Wetenſchappen in dat Ryk 16, 93; ſticht een Hooge School in de Stad KOÏMBRA. 16, 94.
Dolfyn (Beſchouwing van den). 68.
DOUVRES. Zeeſtad in het Graeffchap Kent. 72.
DRIEBERGE (*Brief* aen Profeſſor J.) 153.

E.

EILANDEN (de BARLINGUES). 67.
EMANUEL, Koning van *Portugal*, regeert zeer wys en gelukkiglyk. 18.
EMANUEL (JOSEPH), tegenwoordige Koning van *Portugal*, huwt met een Dochter van FILIP V, Koning van Spanje, 27, 105. Deszelfs Geſlacht 106. Is, ten tyde der Aerdbeving, in zeer groot gevaer 45; betoont groote Mede-doo-

doogendheit met den Ramp zyner Onderdanen 46; doet de gruwelyke Plonderzucht en ſnoode Huichlary naer eisch ſtraffen 46; ontvangt Geſchenken van verſcheide Mogendheden 47, 109, 110; wyst de Aenbieding des Konings van *Vrankryk* van de hand. 110.
ELZEVIER (op de *Ware Dichtkunst* van K.) 214.

F.

Feinſter (Kaep). Zie *Kaep Finisterræ*.
FERDINAND, Koning van *Portugal*, veroorzaekt dat Ryk vele Rampen. 17.
FILIPS II, Koning van Spanje, raekt in 't bezit van *Portugal*. 24.
FONTEIN (*Brief* aen Dnus P.) 146.

G.

Gebed tot God om byſtand in 't ſchetzen van Portugals Heil en Rampen. 3.
———— om *Portugal* niet verder te ſtraffen, maer te herſtellen. 64-67.
———— om Vrede voor Europa. 70.
Geblankette Vrouw (op een). 240.
Gedichten (aen myne), na dat ze *by myne Lieffte vernacht hadden*. 242.
Geſchenken (door wie en hoedanige), ten tyde der Verwoestingen, door de Aerdbevingen in *Portugal* verwekt, aen den Koning gedaen zyn. 47, 109.
Geſteenten (hoedanige *Edele*) in *Portugal* gevonden worden. 9.
Gevecht (Beſchryving van een) tuſſchen een Engelsch Oorlog- en een t'huiskomend Fransch Oostindieschſchip. 69, 70.
GOUDSTART, een der Engelſche Eilanden. 71.
GRAVE (op de Beſchryving van de Stad) en *'t Land van Kuik*, door den Heer D. PARINGET. 231.
Guinea (wanneer) door de Portugezen ontdekt werd 18, 95. Hoedanige Goederen door hen van daer gehaeld worden. 18.

H.

Haei. Hoedanig een Zeevisch die is. 68.
HAGEN (op *de Luit en Vedelkunst* van den Heer P. A. VAN). 166.
HENRIK (*Graef*) van Bourgonje is eerſte Grondlegger van *Portugal*. 14, 87.
Hensbeker (op het drinken van den) op het Huis *Herlaer*. 245.
Herſtelling (op myne) van eene *ſmertelyke Nierenkwale*. 132.
Hobo (op *de kunſtige Behandeling der*) van den Heere N. REINHART. 173.
HOEVEN (ter Verheffinge van den Heer R. VAN DER) tot Meester in de Rechten. 233.
HOOGWERF (*Geluk op Reis* aen den Heere P. VAN) op zyn' Kruistogt tegen de Algerynen. 235.
HOOGVLIET (op den Vierden Druk van ABRAHAM *den Aertsvader*, door den Heer A.) 188.
Hoop (Bede aen *de*). 244.
Huichlary (*ſnoode*) word, te LISSABON, op heeter daed geſtraft. 46.
HURLEBUSCH (op de *Orgelſpeelkunst* van den Heer C. F.). 225.

BLADWYZER.

I.

Inbuldiginge (ter) myner Oomen en Moeien tot Heeren en Vrouwen van Ameide, Herlaer en Tienhoven. 157.

Inquisitie. Wanneer en by welke gelegenheit dezelve in *Portugal* is ingevoerd 48. Door wien beteugeld 48. Waerdoor dezelve, in den beginne, haer gezag deed toenemen 49. Schrikkelyke gevolgen daervan 50. Manier van Strafoefeningen by dezelve. 50, 51.

Inquisitie-Huis (het), te LISSABON, word door de Aerdbeving om ver geworpen. 48.

JOAN of JOHANNES I, Koning van *Portugal*, doet dat Ryk in luister merkelyk toenemen. 18.

——————— II, Koning van *Portugal*, brengt het Ryk veel voordeels toe door de Vaert op *Guinea*. 18, 95.

——————— III, Koning van *Portugal*, voert de Inquisitie in zyn Ryk. 48.

——————— V, Koning van *Portugal*. Op wat wyze dezelve tot de Kroon is gekomen 26, 105. Trouwt met MARIA ANNA, middelste Dochter van Keizer Leopold I. 26, 105; beteugelt het Gezag der Inquisitie. 48.

JOSEPH EMANUEL. Zie EMANUEL.

K.

Kaep Finisterræ. Waerom dus genoemd. 67, 114.

KAREL I, Koning van Engeland, word voor zyne Onthalzing op het Eiland Wight gekerkerd. 71, 72.

KAREL, Aertshartog van Oostenryk, raekt, door toedoen van PETER II, Koning van *Portugal*, in 't bezit der Spaensche Kroone. 26.

KOÏMBRA, een Stad in *Portugal*, word met een Hooge School vereerd door Koning DIONYS 16; gevoelt zeer weinig van de Rampen, door de Aerdbevingen in Portugal veroorzaekt 55. Plegtige Omgang deswegen aldaer gehouden. 55.

Koorzang op 's *Menschen Geestelyke Verlossing*. 125.

Koren (het) word in agt weken tyds gezaeid en ingeoegst in Portugal. 6.

Kruisgeschiedenis (op 's *Heilands*) door A. WYS. 220.

Kunsten en Wetenschappen (waerdoor de) in Portugal tegenwoordig niet geoefend worden 11. Wanneer dezelven aldaer ingevoerd werden. 16.

Kusjes. 244.

L.

LESARD strekt Engeland tot een Voormuur. 71.

LIET (op een' Slapenden Lierman, door M.) geschilderd. 222.

LISSABON. Wanneer en door wien aen *Portugal* gekomen 15; neemt in heerlykheit en luister, onder de Regering van Koning JOANNES, zeer toe 18. word tot een Hoofdstad verklaerd 18, 95; Gelukkige gesteldheit dier Stad in haren voorspoed 34—35. Word door een Aerdbeving en zwaren Brand jammerlyk bezogt 27; ondergaet eene verschrikkelyke Verwoesting daer door 31—53. Welke Zon-

Zonden en Ongeregeldheden daer heerschten 37. Getal der Menschen, by gelegenheid van de Aerdbeving en den Brand aldaer gesneuveld 44; der verbryzelde Hoofdgebouwen, Kerken, Kloosteren en Huizen 45, 52—54. Gevaer van het Koningklyke Gezin by de Verwoesting 45. 's Vorsten Mededoogendheit over den Ramp zyner Onderdanen 46. Gruwelyke Plonderzucht en Bedrog aldaer naer eisch gestraft 46. Algemeen gebrek aen Leestogt na de Verwoesting 47. Manier van Strafoefeningen, by het Hof der Inquisitie aldaer in gebruik. 50, 51. Stieren gevecht 51. Eerste Omtrek der Stad 56. Derzelver Vergrooting 57. Kasteel 57. Rampen, door den Dichter hartelyk beklaegt. 62—64.

Luit- en Vedelkunst (op de) van den Heer P. A. VAN HAGEN. 166.

Lusitanie was oudtyds de naem van *Portugal.* 14, 90.

LYDIUS (op de *Heilige Stryden* van) 189.

Lyken (waeraen) te onderkennen zyn, wanneer het Aengezigt geschonden is. 47.

M.

MARIA ANNA VICTORIA, Dochter van Keizer Leopold I, huwt met JOHANNES V, Koning van *Portugal.* 26, 105.

MAURITS (*Graef*) *van Nassau* word als Bevelhebber naer Brasilien gezonden 20; voert aldaer luttel uit. 98.

Mengeldichten (op de) van den Heer D. SMITS. 202.

MERKEN (aen Mejuffr. L. W. VAN) by gelegenheid van 't vereeren der *Bybelsche Keurstoffen.* 210.

Mineralen (hoedanige) in Portugal gevonden worden. 9.

N.

Nederland (waerom) verpligt is de Rampen, het Portugesche Ryk overgekomen, aendachtig te overwegen 2; berooft *Portugal* van *Della Mina* 18, 96; ontweldigt den Spanjert verscheide streken Lands in Brasilien 20; doch verwaerloost dezelven 20, 99; poogt zich van de Spaensche Dwinglandy te ontslaen 24; doet by die gelegenheit den Portugezen veel afbreuks 24; word, om het schenden der Traktaten, door de Portugezen beoorloogd 25, 102; door den Dichter opgewekt tot Dankbaerheit jegens God, die het dus verre spaerde 76, schoon het zich niet min zondig betoond heeft, dan Portugal 77; waerom het ook geen mindere Straf, dan Portugal, te duchten heeft 78; deszelfs reeds gevaerlyke toestand beschouwd 78; wat gevolgen daer uit te duchten zyn 81; deszelfs Rampen zyn tot hier toe slechts Vaderlyke Kastydingen van God 82, 83; heeft zwarer Straffen te wachten, indien het zich niet bekeert. 83.

Nierenkwale (op myne *Herstelling* van eene sinertelyke.) 132.

O.

Omgang (plegtige), in de Stad KOÏMBRA gehouden, wegens de wonderbaerlyke

Sparing derzelve ten tyde der Aerdbevinge. 55.
Ontleedkunde (op de) van Profesſor B. S. Albinus. 209.
Oogen (aen de) *myner Liefſte.* 241.
Oporto, in Portugal, word ten tyde der Aerdbevinge wonderlyk geſpaerd. 56.
Orgelſpeelkunst (op de) van den Heer C. F. Hurlebusch. 225.
Oudewater (ter Verheffinge van den Heer Mr. J. H. van Stryen tot *Balliuw van*) 226.

P.

Pan Poeticon Batavum (op het) van den Heer M. de Roode. 197.
Paringet (op de *Beſchryving van de Stad* Grave en *'t Land van Kuik*, door den Heer D.) 231.
Peter, Broeder van Alphonsus Henrik, Koning van Portugal, word in deszelfs plaets geſteld. 26, 104.
—— I, Koning van *Portugal*, bevorderde de Matigheit en het Recht in dat Ryk zeer. 17.
—— II, Koning van *Portugal*, regeert wys- en gelukkiglyk 26, 104; helpt Karel, Aertshertog van Oostenryk, op den Spaenſchen troon. 104.
Pleimouth (hoedanig) oudtyds was, en tegenwoordig is. 71.
Plonderzucht (de gruwelyke) word, te Lissabon, naer eisch geſtraft. 46.
Pluim (aen den Heere P.) 212.
Poëtiſche Verrukking (op de *Redevoering over de*) van den Heer P. Burman, door den Heer D. Smits in Nederduitſche Vaerzen gebragt. 217.
Poortland, een half-Eiland. 71.
Portugal. Waer en hoe gelegen 4. Deszelfs Lengte en Breedte 5. Verdeeling 5. Rivieren 7. Is zeer gelegen ter Zeevaert 7. Deszelfs Vruchtbaerheit 7, 8, 9, 10. Aert en Neiging der Inwoonderen 10. Derzelver Handel 10. Mistrouwendheit 11. 't Arbeidsvolk is aldaer zeer behoeftig 11. De Koopluiden ſchraepzuchtig 11. Waerdoor de Kunſten en Wetenſchappen verbannen worden 11. Onder welke heerſchappy *Portugal* allereerst geweest is 13, 86. Had oudtyds met de Afrikaenſche Moren veel te worſtelen 13, 87. *Portugals* eerſte Grondlegger 14, 87. *Portugal* werd oudtyds *Luſitanie* geheten 14. By welke gelegenheit deszelfs Naem veranderde 14, 90. Wanneer en door wien Lissabon aen *Portugal* gebragt werd 15. Wanneer en door wien *Algarve* 16. Wie de Kunſten en Wetenſchappen aldaer in bloei bragt 16. Door wien de Zeemagt den eerſten ſteun verkreeg 17. Zware Rampen aen het Ryk door Koning Ferdinand veroorzaekt 17, 95. Door Koning Joan weder herſteld 18. De Rykdom neemt toe door den Vrede en de Ontdekking van *Guinea* 18, 95. *Portugal* word door de Nederlanders *Della Mina* ontroofd 18, 96. Neemt in luister grootlyks toe onder de Regering van Koning Emanuel 18. Breid den Handel uit in de Oost- en Westindien 18. Groeit in vermogen door de wonderbare Ontdekking van *Braſilien* 19,

19, 96. Lyd zeer veel nadeels door de dwaze Regering van Koning SEBASTIAEN 22. Koomt weder onder de Heerſchappy van Spanje 23, 101. Ontſlaet zich weder van dezelve 24. Draegt het Rykſbewind aen den Hartog VAN BRAGANZA op 24. Verklaert den zelven tot Koning onder den naem van JOHANNES of JOAN IV 25. Word, door den zelven, zeer gelukkiglyk geregeerd 25, 103. Doch lyd veel onder het beſtier van deszelfs Zoon en Opvolger ALPHONSUS HENRIK 26. Waerom het hem onttroont, en deszelfs Broeder in deszelfs plaets ſtelt 26, 104. Geniet Rust en Vrede onder de Regering van JOHANNES V en den tegenwoordigen Koning JOSEPH EMANUEL 26, 27. Word bezogt met een zware Aerdbeving, en Brand 27. Wanneer en voor hoe ver het in vorige tyden daer aen ten doele ſtond 27, 107. Welke Zonden en Ongeregeldheden den Hemel aenleiding daer toe gaven 37. Wanneer en door wien de Inquiſitie aldaer is ingevoerd 48. Verſchriklyke gevolgen daervan 50. Zie voorts op het woord *Inquiſitie*.

POVOS brengt velerlei Vruchten voor. 7.

R.

REINHART (op de kunſtige *Behandeling der Hobo* van den Heer N.) 173.

ROODE (op het *Pan Poeticon Batavum* van den Heer M. DE). 197.

ROTTERDAM (op het *herbouwde Tucht- en Werkhuis* der Stad). 234.

Rozemond (op), in haren Hof ſlapende. 240.

S.

SANCTIUS I en II, Koningen van *Portugal*. 15, 92.

SANTAREN is wonder vruchtbaer in Graen 6.

SEBASTIAEN, Koning van *Portugal*, veroorzaekt, door zyne dwaze Regering, dat Ryk zware Rampen 22; ſneuvelt in een' Slag tegen de Moren. 23.

Schilderykabinet (op het) van den Ridder A. VAN DER WERF. 174.

Schildpad (op wat wyze de) gevangen word, en waer toe dezelve nuttig is. 68.

Slapenden Lierman (op een'), door M. LIET geſchilderd. 222.

SMITS (op *Israëls Baälfegorsdienst* door den Heer D.) 180. Op de *Mengeldichten* van dien Heer 202. Op deszelfs Berryming van des Heeren BURMANS *Redevoering over de Poëtiſche Verrukking*. 217.

Stierengevecht. Hoedanig te Liſsabon word gehouden. 51.

Steen (*Stichtelyke Bedenkingen* na het loozen van een' Grooten). 129.

STEPHENS. Zie VONK.

Stryden (op de *Heilige*) van LYDIUS. 189.

STRYEN (ter Verheffinge van den Heer Mr. J. H. VAN) tot *Balliuw van* OUDEWATER. 226.

T.

TAEG (de) is de Hoofdrivier van *Portugal* 7. Dezelve verhaelt den Dichter de Opkomst en Lotgevallen van dat Ryk 13—28. Breekt zyne reden, door te groote droefheit, af. 28.

Tucht-

BLADWYZER.

Tucht- en Werkhuis (op het *Herbouwde*) der Stad *Rotterdam*. 234.

V.

Vedelkunst. Zie *Luit*.

Verlosſing (*'s Menſchen Geeſtelyke*); Koorzang. 125.

Vernachten (op het) *myner Gedichten* by myne Liefſte. 242.

Verwoesting (verſchriklyke), door eene zware Aerdbeving en Brand in *Portugal*, en byzonderlyk te LISSABON, veroorzaekt. 27, 28, 31, 32—52.

Viſch (Beſchryving van de *Papegaei-*) in hare eigenſchap. 69.

Viſch (*Vliegende*). Waer die gevonden en hoe dezelve gevangen word. 69.

VONK (Dankbetuiging aen den Heere W.) voor het toeſchikken der *Geneesmiddelen van* Juffr. STEPHENS. 184.

Vrouw (op een *Geblankette*) 240.

Vruchten (welke) *Portugal* voortbrengt. 8, 9.

W.

WALLEN (Lof der Zangkunſte, Mejuffrouw J. VAN DER) toegezongen. 171.

Waterbeweging in *Nederland* 2, 81.; in *Portugal*. 28.

WERF (op het Schilderykabinet van den Ridder A. VAN DER). 174.

WIGHT, een Eiland in het Kanael, brengt Engeland 's jaerlyks een' ſchat van Wol toe 71. Was eertyds de Kerker van KAREL I. 71.

Wraek (*de Hemel-*). Waervan oorſprongklyk 38. Hare Woning 38. Gedaente 39. Kracht, Wapenrusting, Dienaers en Werk in Vredestyd 39. Word voor Gods troon gedagvaerd 39. Krygt bevel om *Portugal*, en voornamelyk LISSABON, zwarer dan ooit te ſtraffen 40. Vaert ylings neder en voert haren last op het verſchriklykſte uit. 41—53.

WYS (op de Tafereelen van 's *Heilands Kruisgeſchiedenis* door A.) 220.

X.

XAVERIUS (FRANCISCUS), Zoon van Peter II, Koning van *Portugal*, tracht heimelyk den Troon te beklimmen. 105.

Y.

YANICA (VINCENTIUS), een Spanjert, ontdekt allereerst *Braſilien*. 20, 97.

Z.

ZAMBUJA is zeer vruchtbaer in Druiven. 7.

Zangkunst (*Lof der*), Mejuffrouwe J. v. d. WALLEN toegezongen. 171.

Zee (Beſchouwing van de *Spaenſche*) en verſcheide zeldſame Dieren in dezelve. 68, 69.

Zeldzaembeden (op de *Kostbare*) van de Heeren J. EN P. BISSCHOP. 191.

Zout (het) is overvloedig en overſchoon in *Portugal* 10. Op wat wys het gevormd word. 10.

ZUIDVOORLAND is de Hoek van Engeland. 73.

De BOEKBINDER moet *de Kaert van Portugal* inzetten tegen over bladz. 5; en aen dezelve zoo veel wit laten, dat zy buiten het Werk kan uitſlaen.